

Kommunstyrelsen

Svar om deltagande i Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022-2026

Förslag till beslut

1. Eskilstuna kommun ställer sig bakom arbetet med Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022-2026 (ÅFM) och avser att medverka i genomförandet av de åtgärder i programmet som är relevanta utifrån koncernens verksamhet och prioriteringar.

Sammanfattning

Sveriges miljömålssystem består av ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål och ett antal etappmål inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen, hållbar stadsutveckling, luftföroreningar och klimat. Länsstyrelsen i Södermanlands län har i dialog med aktörer i länet tagit fram regionala åtgärder för miljömålen för perioden 2022-2026, *Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022-2026 (ÅFM)*.

Eskilstuna kommun har deltagit i framtagandet av programmets åtgärder som nu förankras i länets kommuner. Fokus under framtagandet har varit att ta fram ett underlag/handlingsplan för de prioriterade insatser för miljömålen som länets aktörer behöver samverka kring för att genomföra. Eskilstuna kommun har identifierat vilka åtgärder som kommunen avser delta i, detta redovisas i till ärendet tillhörande bilaga. Konsekvenserna av att miljömålen inte nås är stora för människors hälsa, för våra ekosystem och för samhällets ekonomi.

Ärendebeskrivning

Sveriges miljömålssystem består av ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål och ett antal etappmål inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen, hållbar stadsutveckling, luftföroreningar och klimat.

För att nå generationsmålet: *att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser* behöver de 16 nationella miljö kvalitetsmålen vara i huvudsak uppnådda.

Endast två av de tolv mål som följs upp i Sörmland är nära att uppnås; Bara naturlig försurning och Frisk luft. Resterande mål kommer enligt nuvarande bedömning inte att nås till 2030. En positiv trend syns för miljömålen Myllrande våtmarker och God bebyggd miljö men mycket arbete kvarstår för att kunna nå målen. För målen Ett rikt

växt- och djurliv, Ett rikt odlingslandskap och för Giftfri miljö är utvecklingen i miljön negativ.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har i dialog med aktörer i länet tagit fram regionala åtgärder för miljömålen för perioden 2022-2026, *Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022-2026 (ÅFM)*.

Eskilstuna kommun har deltagit i framtagandet av programmets åtgärder som nu förankras i länets kommuner. Fokus under framtagandet har varit att ta fram ett underlag/handlingsplan för de prioriterade insatser för miljömålen som länets aktörer behöver samverka kring för att genomföra.

Finansiering

Eskilstuna kommun avser att medverka i genomförandet av de åtgärder i programmet som är relevanta utifrån koncernens verksamhet och prioriteringar. De åtgärder koncernen valt att delta i ingår i befintliga uppdrag och därmed har beslut om deltagande fattats på tjänstepersonnivå och redovisas för information i till ärendet tillhörande bilaga. Om åtgärden inte redan varit planerad har bedömningen gjorts att samverkan med andra är effektivare eller har stor nytta. Detta innebär att samtliga åtgärder finansieras inom befintlig ram för den verksamhet som deltar. Den medverkan Eskilstuna kommun åtar sig består huvudsakligen av arbetstid.

Om extern finansiering för genomförande av en åtgärd eller ett projekt söks av Länsstyrelsen, Region Sörmland eller annan huvudansvarig aktör så tar kommunen ställning till sitt deltagande i respektive projektansökan i senare skede. I åtgärdsbeskrivningarna anges förslag på finansiering av åtgärderna. Om finansiering krävs från deltagande aktörer fattas beslut om detta mellan de organisationer som är inblandade i åtgärden. Diskussion kring detta tas upp i och med uppstart av åtgärden.

Konsekvenser för hållbar utveckling och en effektiv organisation

Konsekvenserna av att miljömålen inte nås är stora för människors hälsa, för våra ekosystem och för samhällets ekonomi. Till exempel orsakar förhöjda halter av partiklar i luften bland annat hjärt- och kärlsjukdomar och luftvägssjukdomar samt förtida dödsfall. Omkring 7 600 personer dör i förtid varje år i Sverige på grund av exponering för framförallt kvävedioxid och partiklar från till exempel trafik och vedeldning. Varje dödsfall motsvarar en förlust av drygt elva levnadsår. De sammanlagda hälsoeffekterna beräknas kosta samhället motsvarande 56 miljarder kronor varje år. Barn är extra känsliga för både partiklar och kemikalier i miljön med störningar i utvecklingen och ökad sjukdomsrisk som konsekvenser.

Att våra ekosystem och därmed ekosystemtjänster fungerar har ett stort värde för oss människor både ekonomiskt och socialt. Naturens eget värde blir dessutom allt mer stärkt. Mat, byggmaterial, rekreation, syresättning och rening av luften, rening av vatten är några exempel, men de bidrar också till att dämpa effekterna av de extrema väderhändelser som är en konsekvens av klimatförändringarna.

Att Länsstyrelsen tillsammans med bland annat Region Sörmland nu tar ledarskapet och samlar aktörer kring ett gemensamt program bidrar till att åtgärder initieras och att effektivisering och samverkan sker vilket är mycket positivt. Att enbart genomföra programmets åtgärder kommer inte räcka för att nå de regionala miljömålen utan ytterligare åtgärder behöver genomföras på alla samhällets nivåer.

KOMMUNLEDNINGSKONTORET

Tommy Malm
Kommundirektör

Kristina Birath
Miljö- och samhällsbyggnadsdirektör

Beslutet och till ärendet tillhörande bilaga skickas till:

sodermanland@lansstyrelsen.se med angivande av dnr 501- 4285-2020 och kontaktperson Hanna Grimstedt.

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

MALL FÖR SAMMANSTÄLLNING AV DELTAGANDE I ÅFM

Datum
2022-05-13

Bilaga 2

Organisation:

Ansvariga chefer inom Eskilstuna kommunkoncern har tagit beslut om att delta i genomförandet av de listade åtgärder nedan.

Åtgärdsrubrik och nr (enligt ordning i rapporten)	Vilken form av ansvar (huvudansvarig, medverkande el. samverkande)	Ansvarig chef i organisationen inkl. titel	Kontaktperson inkl. titel	Mailkontakt
BK 2	medverkande	Robert Berlin, Projektkontorschef, Eskilstuna Energi och Miljö AB	Robert Berlin, Projektkontorschef, Eskilstuna Energi och Miljö AB	robert.berlin@esem.se
BK 3	medverkande	Jens Carlberg Enhetschef Affärsutveckling	Mattias Sjölund, Energi- och klimatrådgivare	mattias.sjolund@eskilstuna.se
BK 6	medverkande	Mats Hällnäs, chef utvecklingsenheten Stadsbyggnadsförvaltningen	Mats Hällnäs, chef utvecklingsenheten Stadsbyggnadsförvaltningen	mats.hallnas@eskilstuna.se
BK 7	medverkande	Mats Hällnäs, chef utvecklingsenheten Stadsbyggnadsförvaltningen	Mats Hällnäs, chef utvecklingsenheten Stadsbyggnadsförvaltningen	mats.hallnas@eskilstuna.se
BK 8	medverkande	Mats Hällnäs, chef utvecklingsenheten Stadsbyggnadsförvaltningen	Mats Hällnäs, chef utvecklingsenheten Stadsbyggnadsförvaltningen	mats.hallnas@eskilstuna.se
BK 10	medverkande	Kristina Birath, Miljö och	Gustav Lindberg Helander,	<u>gustav.helander@eskilstuna.se</u>

		samhällsbyggnadsdirektör, Kommunledningskontoret	utvecklare	
BK 11	medverkande	Björn Eriksson, Områdeschef Måltid, Serviceförvaltningen	Björn Eriksson, Områdeschef Måltid, Serviceförvaltningen	bjorn.eriksson4@eskilstuna.se
BK 14	medverkande	Kristina Birath, Miljö och samhällsbyggnadsdirektör, Kommunledningskontoret	Malin Isaksson, Kommunstrateg miljö	malin.isaksson@eskilstuna.se
LSL 4	huvudansvarig	Mats Hällnäs, chef utvecklingsenheten Stadsbyggnadsförvaltningen	Gunilla Frenne, kommunbiolog	gunilla.frenne@eskilstuna.se
LSL 6	medverkande	Mats Hällnäs, chef utvecklingsenheten Stadsbyggnadsförvaltningen	Charlotta Kjellström, kommunbiolog	charlotta.kjellstrom@eskilstuna.se
LSL 7	medverkande	Mats Hällnäs, chef utvecklingsenheten Stadsbyggnadsförvaltningen	Charlotta Kjellström, kommunbiolog	charlotta.kjellstrom@eskilstuna.se
LSL 8	medverkande	Kristina Birath, Miljö och samhällsbyggnadsdirektör, Kommunledningskontoret	Therese Andersson Rudhe, Markförvaltare	therese.andersson13@eskilstuna.se
LSL 10	medverkande	Mats Hällnäs, chef utvecklingsenheten Stadsbyggnadsförvaltningen	Charlotta Kjellström, kommunbiolog	charlotta.kjellstrom@eskilstuna.se
HS 1	samverkan	Kristina Birath, Miljö och samhällsbyggnadsdirektör, Kommunledningskontoret	Maria Johansson, Kommunstrateg miljö	maria.johansson46@eskilstuna.se
HS 3	medverkande	Robert Bränn, bygg fastighetsutvecklingschef	Robert Bränn, bygg fastighetsutvecklingschef	Robert.brann@kfast.se
HS 4	medverkande	Magnus Widing miljö- kvalitetschef	Magnus Widing miljö- kvalitetschef	magnus.widing@kfast.se
HS 5	samverkan	Rickard Ålund, Enhetschef fastighet och exploatering, Kommunledningskontoret	Joakim Persson, Strateg förorenade områden	joakim.persson2@eskilstuna.se
HS 6	intresserade	Mats Hällnäs, chef utvecklingsenheten Stadsbyggnadsförvaltningen	Mats Hällnäs, chef utvecklingsenheten Stadsbyggnadsförvaltningen	mats.hallnas@eskilstuna.se
LV 6	medverkande	Kristina Birath, Miljö och samhällsbyggnadsdirektör, Kommunledningskontoret	Mari Backlund, Kommunstrateg Natur och vatten	mari.backlund@eskilstuna.se

LV 7	medverkande	Kristina Birath, Miljö och samhällsbyggnadsdirektör, Kommunledningskontoret	Mari Backlund, Kommunstrateg Natur och vatten	mari.backund@eskilstuna.se
------	-------------	---	---	--

När det gäller åtgärderna nedan så är vi intresserade av att delta men kan i dagsläget inte tillsätta de resurser som krävs eller har inte rätt personer på plats för tillfället och ett positivt besked om medverkande kan därför inte ges nu. Vi vill därför gärna få frågan igen när respektive åtgärd är aktuell:

BK 1	Intresserade	Ej utsedd	Malin Isaksson, Kommunstrateg miljö	malin.isaksson@eskilstuna.se
LV 9	Intresserade	Kristina Birath, Miljö och samhällsbyggnadsdirektör, Kommunledningskontoret	Kristina Birath, Miljö och samhällsbyggnadsdirektör, Kommunledningskontoret	kristina.birath@eskilstuna.se
BK 13	Intresserade	Kristina Birath, Miljö och samhällsbyggnadsdirektör, Kommunledningskontoret	Gustav Lindberg Helander, utvecklare	gustav.helander@eskilstuna.se

Övriga åtgärder där kommunerna står med som medverkande har vi inte möjlighet att delta i, eller så har vi det redan på plats.

Åtagande av åtgärder i *Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022-2026 (ÅFM)*

Länsstyrelsen i Södermanlands län har i dialog med aktörer i länet tagit fram regionala åtgärder för miljömålen för perioden 2022-2026, *Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022-2026 (ÅFM)*. Vi vill tacka alla som varit med i arbetet. Nu kommer nästa fas i processen, beslut om deltagande i genomförandet av åtgärdsprogrammet och specifikt vilka av åtgärderna.

Offentliga aktörer, föreningar och företag verksamma i länet är under förankringsrundan välkomna att ansluta till de åtgärder som prioriterats fram i ÅFM.

Bakgrund

Alla har ett ansvar för att bidra till att vi når våra gemensamma miljömål. På regional nivå har Länsstyrelserna ett formellt regeringsuppdrag via förordningen (SFS 2017:868) med länsstyrelseinstruktion ”att verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås”. I uppdraget ingår att utveckla ett regionalt åtgärdsprogram för att nå miljömålen. Länsstyrelsen är därmed huvudansvarig för att samordna arbetsprocessen, sammanställa det slutgiltiga åtgärdsprogrammet (ÅFM), samt ansvara för sammanställning av den årliga uppföljningen. Arbetet sker i samverkan med länets miljö- och klimatråd och andra intressenter som varit med i processen med att ta fram åtgärdsförslagen. Det har varit viktigt för att lyfta och arbeta fram åtgärder som det finns behov av att genomföra i samverkan i länet.

Syfte

Det övergripande syftet med ÅFM är att förbättra miljö tillståndet i Södermanland och skapa förutsättningar för att nå miljö kvalitetsmålen. ÅFM stimulerar en ökad samverkan och ska leda till insatser i det regionala miljöarbetet. ÅFM riktar sig i länets offentliga aktörer, föreningar och företag och är tänkt att användas som ett underlag/handlingsplan för de prioriterade insatser som länets aktörer behöver samverka kring för att genomföra.

Svar under förankringsrundan

När ÅFM under våren 2022 är på förankringsrunda i länet, behöver respektive organisation ta beslut (enligt interna beslutsprocesser) om att stå bakom arbetet med åtgärdsprogrammet i sin helhet samt om vilka specifika åtgärder som organisationen ämnar delta i, det vill säga genomföra under programperioden.

Beslutet kring deltagande i ÅFM sänds till länsstyrelsen tillsammans med en sammanställning. Sammanställningen inkluderar vilka specifika åtgärder organisationen planerar att delta i, det ska där också framgå vilken form av deltagande, vilken chef i organisationen som har ansvaret för att genomföra respektive åtgärd samt en kontaktperson till varje åtgärd, se bilaga 2. Sammanställningen sänds till

2022-03-18

501-4285-

länsstyrelsen, vilket blir underlag för överenskommelse om genomförande av åtgärder i åtgärdsprogrammet.

Ett beslut om deltagande i Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022-2026 och sammanställning enligt bilaga 2 lämnas till Länsstyrelsen i Södermanland senast den 22 juni 2021

Detta skickas digitalt till sodermanland@lansstyrelsen.se med angivande av dnr 501-4285-2020 och kontaktperson Hanna Grimstedt.

Sändlista

Förankringen av åtgärdsprogrammet (ÅFM) sänds till Södermanlands miljö- och klimatråd och till övriga organisationer som deltagit arbetsgrupperna samt till aktörer som pekats ut som gynnsamma att ha med i åtgärdsarbetet, se bifogad sändlista. Även andra aktörer verksamma i länet som vill ansluta till åtgärder i programmet är välkomna att göra det under förankringsrudan.

Åtgärdsprogram med bilagor kan laddas ner från Länsstyrelsen i Södermanlands läns webbplats under rubriken [Miljö och vatten/Miljömål/Åtgärdsprogram inom miljömål](#).

Mer information

För mer information om åtgärdsprogrammet och förankringsrudan kontakta Hanna Grimstedt, tel. 010-223 43 83, e-post hanna.grimstedt@lansstyrelsen.se

Mer information finns även via länkarna nedan

[Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö](#) på länsstyrelsen webbplats, Miljömål-Åtgärdsprogram inom miljömål

[Miljömålsuppföljningen i Södermanland](#) på länsstyrelsen webbplats, Miljömål- När vi miljömålen?- Årlig uppföljning.

Vi ser fram emot er återkoppling och tackar för ert engagemang!

Länsstyrelsen i Södermanland,
Anne-Li Fiskesjö
Chef för avdelningen för natur och miljö

Hanna Grimstedt
Miljömålssamordnare

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/dataskydd

Bilagor

1. Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022-2026 (förankringsversion)
2. Mall för sammanställning av deltagande i ÅFM
3. Sändlista

Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022–2026

Förankring

Förankringsversion

Titel:	Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022–2026
Utgiven av:	Länsstyrelsen i Södermanlands län,
Författare:	Länsstyrelsen i Södermanlands län, Natur- och miljöavdelningen
Copyright:	Länsstyrelsen Södermanlands län
Diarienummer:	501-4285-2020
ISSN.NR:	XXXX
Rapportnummer:	XXXX
Layout:	
Publiceringsår:	2022
Omslagsbild:	Idermark och Lagerwall reklam AB
Illustrationer:	Idermark och Lagerwall reklam AB

Förankringsversion

Förord

Rapportens förord skrivs efter förankringsrundan.

Förankringsversion

Innehållsförteckning

Förord	4
Sammanfattning	6
Inledning	8
Syftet med åtgärdsprogrammet	8
Bakgrund	8
Miljökvalitetsmålen och kopplingen till Agenda 2030	8
Miljökvalitetsmålen i Södermanland	11
Länsstyrelsernas miljömålsuppdrag	12
Södermanlands miljö- och klimatråd	13
Processen med att ta fram ett nytt åtgärdsprogram	14
Viktigt arbete för miljömålen pågår	16
Uppföljning av tidigare åtgärdsprogram för miljömålen	16
Förankring och genomförande av nytt åtgärdsprogram	17
Åtaganden av åtgärder	17
Beslut om deltagande och genomförande av åtgärder	17
Former av deltagande	18
Finansiering av åtgärder	18
Sammanställning av deltagande i åtgärdsprogrammet	19
Genomförandefas av åtgärdsprogrammet	19
Deltagandeform	19
Revidering av åtgärdsprogrammet	20
Åtgärder för Södermanlands miljö	22
Temaområden i åtgärdsprogrammet	22
Begränsa klimatpåverkan	23
Åtgärder Begränsa klimatpåverkan	25
Levande skogar och landskap	49
Åtgärder Levande skogar och landskap	51
Hållbart samhälle	66
Åtgärder Hållbart samhälle	68
Livskraftiga vatten	79
Åtgärder Livskraftiga vatten	81

Sammanfattning

Länsstyrelserna i förordningen med länsstyrelseinstruktion ett uppdrag att ta fram ett åtgärdsprogram för att bidra till att nå Sveriges miljömål. I Södermanland har vi namgett programmet *Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022-2026 (ÅFM)*. Det övergripande syftet med åtgärdsprogrammet är att förbättra miljötillståndet i Södermanland och skapa förutsättningar för att nå de svenska miljö kvalitetsmålen likväl som den ekologiska dimensionen av Agenda 2030.

Mycket miljöarbete pågår runtom i länet och det finns ett stort engagemang för miljö- och hållbarhetsfrågor. Trots det har vi en bit kvar till att nå de högt ställda miljömålen som säkerställer miljömässigt hållbar utveckling i vårt län. Åtgärdsprogrammet är ett komplement till allt det miljöarbete som redan pågår i länet och ska ge vägledning och stöd för prioriteringar av åtgärder och utvecklingsinsatser som behöver ske i samverkan. Åtgärdsprogrammet riktar sig till offentliga aktörer, företag och föreningar verksamma i länet och är tänkt att användas som ett underlag/handlingsplan för de prioriterade insatser som länets aktörer behöver samverka kring för att genomföra.

Åtgärder i åtgärdsprogrammet har tagits fram i dialog mellan aktörer i länet, inom fyra olika temaarbetsgrupper; Begränsa klimatpåverkan, Hållbart samhälle, Levande skogar och landskap samt Livskraftiga vatten. Arbetsgrupperna har varit viktiga för att lyfta och arbeta fram åtgärder som det finns behov av att genomföra i samverkan i länet. Södermanlands miljö- och klimatråd (MKR) har varit rådgivande under arbetsprocessen. MKR är styrgrupp för åtgärdsprogrammet i sin helhet och ska därmed stötta och vara rådgivande under framtagande och genomförande av programmet.

Arbetsgrupperna har prioriterat fram 43 åtgärder inom de olika temaområdena. Under förankringsrundan är länets offentliga aktörer, företag och föreningar välkomna att ansluta till genomförandefasen av programmet, vilken sträcker sig till och med 2026. Åtgärder finns beskrivna i kapitlet Åtgärder för Södermanlands miljö. Det slutgiltiga programmet kommer att beslutas i Miljö- och klimatrådet den 5 oktober 2022. Åtgärder i programmet är av olika utformning, vissa handlar om att utveckla samverkan eller nätverks-forum inom särskilda frågor, andra om att ta fram kunskapsunderlag eller anordna utbildningsinsats och vissa är mer i form av fysiska åtgärder. För de flesta av åtgärder behöver mer detaljerade projektplaner tas fram vid uppstart av arbetet. Genomförandet av åtgärdsprogrammet kommer att följas upp genom webbverktyget *Åtgärdswebben*. Verktyget är publikt och används för uppföljning och redovisning av regionala åtgärdsprogram för miljömålen. Uppföljning av ÅFM kommer att ske årligen med start 2024, för år 2023.

Tabell över åtgärder för alla fyra temaområden

<p>Begränsa klimatpåverkan</p>	<p>BK 1 Samverkan i energiomställningen BK 2 Batterilagring och effektregering BK 3 Solceller för lantbrukare BK 4 Biogas och vätgas i synergi BK 5 Energikonvertering av kvarvarande olja med fokus på lantbruket BK 6 Metoder och verktyg för klimatmålen i planprocessen BK 7 Insatser för att skapa förutsättningar för hållbart resande BK 8 Insatser för att främja hållbart resande BK 9 Strategisk drivmedelsprioritering och gemensam upphandlingsstrategi BK 10 Handlingsplan för utbyggnad av laddinfrastruktur BK 11 Insatser för att stärka hållbar lokal livsmedelsproduktion BK 12 Hållbar kapitalförvaltning i offentliga organisationer BK 13 Klimatvecka Södermanland BK 14 Klimatberäkningar/klimatbokslut som underlag till prioriteringar</p>
<p>Levande skogar och landskap</p>	<p>LSL 1 Uppdatera och utveckla värde-trakter för skog i dialog med berörda aktörer. LSL 2 Kunskapsspridning kring grön infrastruktur i skogs- och jordbrukslandskapen, inklusive vattenområden LSL 3 Ökad samverkan för att gynna ansvarsarter och naturtyper i några skogslandskap LSL 4 Höja kunskapen om ekologiska spridningsanalyser LSL 5 Skapa levande kantzoner mot vattendrag, sjöar, odlings- och betesmarker samt impediment LSL 6 Utveckla brynmiljöer, bärande träd och buskar, sandblottor, ängsmark etc. i öppna soliga lägen, exempelvis vid vägar, järnvägar, kraftledningar, tätortsnära områden. LSL 7 Lyfta ekens möjlighet att utvecklas i alla åldersstadier och bestånd LSL 8 Ökade kunskaper för rätt användning av alternativa skogsbruksmetoder på kommunal mark LSL 9 Utvecklad dialog kring klimatåtgärder i skogsbruket/naturvården LSL 10 Öka den biologiska variationen i jordbrukslandskapet LSL 11 Utveckla demonstrationsområden för pollinering</p>
<p>Hållbart samhälle</p>	<p>HS 1 Hållbar återföring av växtnäring från enskilda avloppsfunktioner HS 2 Dialogforum: Mark och vattenområden nyttjas till det de är bäst lämpade för HS 3 Färdplan för hållbart byggande HS 4 Återvinning och återbruk av byggmaterial HS 5 Ny masshanteringsplan för Södermanlands län HS 6 Kartläggning av regional solkarta HS 7 Nyttja förändringen av levnadsmönster HS 8 Riktad utbildningsinsats; Upphandling miljö och klimat HS 9 Grön infrastruktur beaktas i kommunernas samhällsplanering</p>
<p>Livskraftiga vatten</p>	<p>LV 1 Minimeringsmästarna Vatten LV 2 Reningsinsatser dagvatten för redan hårdgjorda ytor nära vatten LV 3 Återskapa landskapets vattenbalans LV 4 Vattenkommunnätverk för ökad samverkan kring vattenfrågor LV 5 Vattenlistan, kartlägga åtgärdsbehov för insatser i vatten LV 6 Återvätning med fokus på skogslandskapet LV 7 Fria vandringsvägar, med fokus på mindre vandringshinder LV 8 Underhåll av diken, studiecirkel för minskat näringsläckage LV 9 Klimatanpassning av städer, med fokus på vatten</p>

Inledning

Syftet med åtgärdsprogrammet

Det övergripande syftet med åtgärdsprogrammet är att förbättra miljötillståndet i Södermanland och skapa förutsättningar för att nå miljö kvalitetsmålen.

Åtgärdsprogrammet stimulerar en ökad samverkan och ska leda till insatser i det regionala miljöarbetet.

Syftet är också att följa utvecklingen av arbetet med att nå miljömålen genom det regionala miljö- och klimatrådet som är styrgrupp för arbetet. Ett starkt samarbete gör att de sammantagna resurserna för miljöarbetet i länet kan användas mer effektivt och tillsammans når vi bättre resultat. Programmet riktar

sig till offentliga aktörer, företag och föreningar aktiva länet. Programmet ger vägledning och stöd för prioriteringar av åtgärder och utvecklingsinsatser hos dessa. Åtgärdsprogrammet är därmed tänkt att användas som ett underlag/handlingsplan för de prioriterade insatser som länets aktörer behöver samverka kring för att genomföra.

Sammanfattningsvis finns fyra syften med åtgärdsprogrammet.

- Förbättra miljötillståndet i Södermanland för att **nå miljömålen**.
- Stöd för **prioritering** och utvecklingsinsatser hos **länets aktörer**.
- Stimulera **ökad samverkan**.
- Nyttja länets **resurser effektivare**

Åtgärderna är framtagna i samverkan och programperioden sträcker sig mellan 2022 och 2026. Det här är det andra åtgärdsprogrammet för miljömålen som tas fram i länet, föregående program gällde mellan 2015–2020.

Bakgrund

Miljö kvalitetsmålen och kopplingen till Agenda 2030

Sveriges miljömålssystem består av ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål och ett antal etappmål inom områdena avfall, biologisk mångfald, farliga ämnen, hållbar stadsutveckling, luftföroreningar och klimat. Generationsmålet är ett övergripande mål för miljöpolitiken och de 16 miljö kvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som miljöarbetet ska leda till. Varje miljö kvalitetsmål har preciseringar som förtydligar målet och vilka används i det löpande uppföljningsarbetet av målen.

När miljömålen beslutades i Sveriges riksdag 1990 bestämdes målåret till 2020. Nu är 2020 passerat och vi har långt kvar till att nå miljömålen. Miljö målen fortsätter vara lika aktuella, vi har fortfarande långt kvar till att nå de flesta av målen. År 2030 är beslutat som nästa hållpunkt för de svenska miljömålen. Sveriges miljömål är utgångspunkten för den svenska miljöpolitiken och är därmed centrala i det nationella genomförandet av den miljömässiga dimensionen av de globala hållbarhetsmålen. Under 2021 var det första gången som

miljömålen följdes upp mot år 2030 på regional nivå. Trots ett längre tidsperspektiv så bedöms inte något av målen att nås till 2030 i Södermanland. Under åren som kvarstår till 2030 så behöver därför alla aktörer öka takten i arbetet för att nå miljömålen.

Sustainable Development Report sammanställs varje år för att följa upp hur det går för olika länder att uppnå Agenda 2030. Den senaste uppföljningen från 2021 visar på att Sverige uppnått cirka 85,6 procent av Agendamålen.¹ Det är en liten förbättring från föregående år. Enligt rankingen har Sverige uppnått fyra av de 17 globala målen; mål 1, Ingen fattigdom, mål 5, Jämställdhet, mål 7, Hållbar energi för alla samt mål 9, Hållbar industri, innovationer och infrastruktur. Men för övriga mål återstår utmaningar och fem mål pekas ut där stora utmaningar kvarstår för att nå hela vägen fram. Det handlar om mål 2, ingen hunger, mål 12, hållbar konsumtion och produktion, mål 13, bekämpa klimatförändringarna, mål 14, hav och marina resurser, samt mål 15, ekosystem och biologisk mångfald.

De största utmaningarna för Sverige att uppnå Agenda 2030 kopplar således till miljöproblematik. Mer måste göras för att nå våra miljömål och de globala målen. Miljömålen är mer specificerade och lokalt förankrade än de globala målen och därför visar den årliga uppföljningen av miljömålen mer detaljerat vilka miljöområden som har stora utmaningar i Sverige och i Södermanland.

Regeringens definition av Generationsmålet och miljö kvalitetsmålen

Generationsmålet

Det övergripande målet för miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

De 16 nationella miljö kvalitetsmålen

1. Begränsad klimatpåverkan

Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig. Målet ska uppnås på ett sådant sätt och i en sådan takt att den biologiska mångfalden bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige har tillsammans med andra länder ett ansvar för att det globala målet kan uppnås.

2. Frisk luft

Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

3. Bara naturlig försurning

De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska underskrida gränsen för vad mark och vatten tål. Nedfallet av försurande ämnen ska inte heller öka korrosionshastigheten i markförlagda tekniska material, vattenledningssystem, arkeologiska föremål och hållristningar.

4. Giffri miljö

Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrunds nivåerna.

5. Skyddande ozonskikt

Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

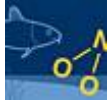
¹ [Sustainable Development Report 2021 \(sdgindex.org\)](https://www.sdgindex.org)

6. Säker strålmiljö

Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

7. Ingen övergödning

Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha någon negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

8. Levande sjöar och vattendrag

Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

9. Grundvatten av god kvalitet

Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

10. Hav i balans samt levande kust och skärgård

Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

11. Myllrande våtmarker

Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

12. Levande skogar

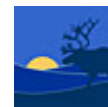
Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

13. Ett rikt odlingslandskap

Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

14. Storslagen fjällmiljö

Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

15. God bebyggd miljö

Städer, tätorter och annan bebyggd miljö ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

16. Ett rikt växt- och djurliv

Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt, för nuvarande och framtida generationer. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation. Människor ska ha tillgång till en god natur- och kulturmiljö med rik biologisk mångfald, som grund för hälsa, livskvalitet och välfärd.

Miljökvalitetsmålen i Södermanland

Regional bedömning

12 miljökvalitetsmål bedöms på regional nivå i Södermanland, två av dem bedöms nära att nå; Bara naturlig försurning och Frisk luft. Resterande mål kommer enligt nuvarande bedömning inte att nås till 2030, dock ses en positiv trend för miljömålen Myllrande våtmarker och God bebyggd miljö. Men mycket arbete kvarstår för att kunna nå de målen. För återstående mål, förutom tre, finns ingen tydlig riktning för utvecklingen i miljön. För målen Ett rikt växt- och djurliv, Ett rikt odlingslandskap och för Giftfri miljö är utvecklingen i miljön negativ.²

En negativ utveckling för några miljömål och områden

Stora utmaningarna kvarstår för att nå miljömålen och särskilt för de miljömål där utvecklingen i miljön går åt fel håll. Orsaker till bedömningen om negativ utvecklingen för Giftfri miljö är ökad kunskap om ämnens toxicitet, befolkningsökning som resulterar i större användning av hushållskemikalier, fler förorenade områden identifieras än vad som saneras och finansieringen för sanering är inte tillräcklig. För målet Ett rikt odlingslandskap beror den negativa trenden på minskat antal djur och brukad mark, ökat antal rödlistade arter, och underfinansierat kulturmiljöanslag. För Ett rikt- växt och djurliv är exploateringen av värdefull mark och vatten ett stort problem. Större hänsyn behöver tas inom skogs- och jordbruket. Främmande arter sprids och landskapet växer igen.

Förlusten av biologisk mångfald är ett stort problem, vilket bekräftas i och med den negativa utvecklingen för miljömålen Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt och djurliv. Men alla miljömål som handlar om skötsel av naturtyper och ekosystem innefattar frågor om biologisk mångfald. Dessa mål är Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Myllrande våtmarker, Levande skogar och God bebyggd miljö.³ Enligt den internationella expertgruppen IPBES är förlusten av biologisk mångfald ett lika stort miljöproblem som klimatpåverkan.

Miljömålet Begränsad klimatpåverkan bedöms på nationell nivå. Bedömningen av trenden för målet är också negativ och stora utmaningarna kvarstår för att begränsa klimatpåverkan, vilket är detsamma på regional nivå i Södermanland. Växthusgasutsläppen minskar i länet, men minskningstakten behöver öka, där de största utsläppen kommer från industri och transporter.

Det finns också fortsatt en stor problematik vad gäller statusen i våra vatten, där övergödning och påverkade livsmiljöer är de främsta problemen. Södermanlands län har även haft en utmanande situation med mycket låga grundvattennivåer under de senaste åren, dock med bättre läge inför sommaren 2021.

² [Regional årlig uppföljning av miljömålen- Södermanland 2021 \(rus.se\)](#)

³ [Regional årlig uppföljning av miljömålen - Södermanland 2020 \(rus.se\)](#)

En positiv utveckling för några miljömål

Inom två områden går det däremot åt rätt håll, försurning är inget stort problem likväl som att luftkvaliteten generellt är god i länet. Båda miljömålen bedöms vara nära att nå i Södermanland. Inom samhällsplaneringen går utvecklingen åt rätt håll, men det finns mycket kvar att göra för att nå miljömålet God bebyggd miljö. De satsningar som gjorts på våtmarker de senaste åren har medfört att det går att se en positiv trend för miljömålet Myllrande våtmarker.

Kulturmiljö skär genom flera miljömål

Kulturmiljön är en del av landskapsrummet och är på olika sätt relaterad till flertalet av miljömålen och berör därmed arbetet inom kulturmiljövården. Detta gäller även omvänt; kulturmiljön har generellt en betydande och positiv inverkan på miljön och medverkar därför till att miljömålen kan uppnås. Miljömål med störst betydelse för kulturmiljön är de som berör bebyggelsemiljöer och olika typer av landskap där människor varit verksamma som skog, odlingslandskap, hav, skärgård, sjöar och vattendrag. Kulturmiljöer bidrar till vår upplevelse av en god och attraktiv livsmiljö. Att ta tillvara och utveckla landets och länens kulturhistoriska värden är en mycket angelägen uppgift. Det handlar om att vårda och skydda alltifrån fornlämningar och kulturlandskap till värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer.

Länsstyrelsernas miljömålsuppdrag

Alla har ett ansvar för att bidra till att vi når våra gemensamma miljömål. På regional nivå har Länsstyrelserna ett formellt regeringsuppdrag via förordningen (SFS 2017:868)⁴ med länsstyrelseinstruktion om ”att verka för att det generationsmål för miljöarbetet och de miljö kvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås”. En del av uppdraget handlar om att utveckla ett regionalt åtgärdsprogram för att nå miljömålen. Länsstyrelsen är därmed huvudansvarig för att samordna arbetsprocessen, sammanställa det slutgiltiga åtgärdsprogrammet ”Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022-2026” (ÅFM), samt ansvara för sammanställning av den årliga uppföljningen. I uppdraget står det också att arbetet med att ta fram och genomföra åtgärdsprogrammet ska ske i bred förankring i länet. Att ta fram åtgärdsprogrammet i bred förankring är viktigt för att samla länets aktörer för att tillsammans bidra till det samlade miljöarbetet med syfte att förbättra statusen för våra miljömål.

I Södermanland sker förankringsarbete av åtgärdsformuleringen genom de fyra olika temaarbetsgrupperna som bildats i arbetet; Begränsa klimatpåverkan, Hållbart samhälle, Levande skogar och landskap och Livskraftiga vatten. Arbetsgrupperna har varit viktiga för att lyfta och arbeta fram åtgärder som det finns behov av att genomföra i samverkan i länet. Förankring sker också genom Södermanlands miljö- och klimatråd⁵ (MKR) som har varit

⁴ [Länsstyrelseinstruktionen](#), Riksdagen SFS 2017:868

⁵ Medlemmar i rådet är (avsiktsförklaring skrivs under den 1 april 2022): BioDriv Öst, Energikontoret i Mälardalen, Flens kommun, Gnesta kommun, Katrineholms kommun, LRF Södermanland, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Mälardalens universitet, Nyköpings kommun, Oxelösunds kommun, Region Sörmland, Skogsstyrelsen, Vingåkers kommun, Strängnäs kommun, Eskilstuna kommun, Trosa kommun och Agro Sörmland.

rådgivande under arbetsprocessen. MKR är styrgrupp för åtgärdsprogrammet i sin helhet och ska därmed stötta och vara rådgivande under framtagande och genomförande av programmet. Färdigställt åtgärdsprogram beslutas också i MKR. I huvudsak är det MKRs medlemsorganisationer som deltagit i arbetsgrupperna men även andra organisationer har deltagit.⁶ Genomförandet av åtgärdsprogrammet görs av länets aktörer, de aktörer som väljer att delta i åtgärdsarbetet.

Södermanlands miljö- och klimatråd

För att skapa regional delaktighet i miljöarbetet har ett regionalt miljö- och klimatråd bildats i Södermanlands län. Rådet ska bidra till att miljö- och klimatarbetet får genomslag i regionen. Rådet ska även arbeta för en förbättrad samordning av miljö- och klimatarbetet och en samsyn av miljöutmaningarna i regionen.

I samband med processen att ta fram länets första åtgärdsprogram för miljömålen utarbetades formerna för ett regionalt miljö- och klimatråd. Den 8 maj 2015 bildades rådet genom att deltagarna skrev under en avsiktsförklaring om samarbete och genomförande av åtgärdsprogram för Södermanlands miljö. Under 2022 skrivs en ny avsiktsförklaring under som gäller till och med 2026.

Miljö- och klimatrådets syfte är att vara en arena för gemensam kunskapshöjning och en bred diskussion kring de viktigaste miljöutmaningarna i länet och de prioriteringar av åtgärder som bör göras. Miljö- och klimatrådet är den samordnande kraften i länet för att arbeta för att nå de nationella miljö kvalitetsmålen. Rådet är rådgivande till arbetet med åtgärdsprogrammet i stort och är en viktig länk för att förankra arbetet i respektive organisation. Rådet är också styrgrupp för åtgärdsprogrammet i sin helhet.

Miljö- och klimatrådet ska:

- Förankra arbetet med åtgärdsprogrammet och rådets möten i sina hemorganisationer
- Verka för att åtgärdsprogrammet sker i regional samverkan
- Vara rådgivande i arbetet med åtgärdsprogrammet
- Agera som styrgrupp för åtgärdsprogrammet
- Följa upp och utvärdera arbetet med åtgärdsprogrammet
- Marknadsföra och uppmärksamma åtgärdsarbetet
- Stödja arbetet med åtgärdsprogrammet genom resurser för åtgärder
- Vara en arena för fördjupad analys av länets miljöutmaningar

Medlemmar i Miljö- och klimatrådet är aktörer med vilja att delta i och stötta det regionala miljö- och klimatarbetet.

⁶ Andra organisationer som deltagit är, Sörmland Vatten och Avfall AB, Föreningen Sörmländska Jordägare, Nyköpingsåarnas- och Hjälmarens vattenvårdsförbund, Naturskyddsföreningen Sörmland, Mellanskog, Södermanlands Fåravelsförening, Häradskog, Öknaskolan Holmen Skog, Sveaskog, Fastighetsverket (gråmarkerat dialogpart)

Länsgemensamt miljöarbete genom åtgärdsprogrammet

Miljöengagemanget är stort i Södermanland och det pågår många aktiviteter för att minska vår negativa påverkan på miljön och för att hitta lösningar som är långsiktigt hållbara. För att ta fram ett relevant och framgångsrikt åtgärdsprogram är det viktigt att tillvarata de drivkrafter som finns hos länets offentliga aktörer, kommuner, företag samt enskilda föreningar. Tillsammans kan vi hitta inspiration, samarbetsvinster och öka engagemanget för ett hållbart Södermanland.

Processen med att ta fram ett nytt åtgärdsprogram

Under våren 2020 påbörjades arbetet med att ta fram ett nytt åtgärdsprogram för Södermanlands miljö. Arbetet inleddes internt på länsstyrelsen och utgick då från miljömålsuppföljningen/behovsanalys. Analysen blev sedan underlag till vilka fokusområden som skulle finnas med i åtgärdsprogrammet och vilka åtgärder som behövdes. Miljö- och klimatrådet hade under hösten 2020 ett arbetsmöte där diskussionerna fortsatte kring länets främsta utmaningar och hur arbetet med att ta fram det nya åtgärdsprogrammet lyftes.

Utifrån diskussionerna antog Södermanlands miljö- och klimatråd den 2 december 2020 en gemensam vision för det fortsatta länsgemensamma miljömålsarbetet:

”Södermanlands lokala värden bevaras och stärks genom enat miljö- och klimatarbete.”

Rådet enades på samma möte om att arbetet med att ta fram nya åtgärder skulle ske inom fyra temaområden/arbetsgrupper:

- Begränsa klimatpåverkan⁷
- Levande skogar och landskap⁸
- Hållbart samhälle⁹
- Livskraftiga vatten¹⁰

⁷ Deltagare i Begränsa klimatpåverkan: Region Sörmland, Energikontoret i Mälardalen, BioDriv Öst, Länsstyrelsen i Södermanlands län, LRF Södermanland, Eskilstuna kommun, Nyköpings kommun, Strängnäs kommun, Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund.

⁸ Deltagare i Levande skogar och landskap: Skogsstyrelsen, Region Sörmland/Nynäs slott, Länsstyrelsen i Södermanlands län, LRF Södermanland, Föreningen Sörmländska Jordägare, Eskilstuna kommun, Nyköpings kommun, Strängnäs kommun, Flens kommun, Mellanskog, Häradskog, Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund, Naturskyddsföreningen Sörmland, Södermanlands Fåravelsförening.

⁹ Deltagare i Hållbart samhälle: Region Sörmland, Energikontoret i Mälardalen, ESEM/ReTuna, Länsstyrelsen i Södermanlands län, LRF Södermanland, Eskilstuna kommun, Nyköpings kommun, Strängnäs kommun, Trosa kommun, Flens kommun.

¹⁰ Deltagare i Livskraftiga vatten: Eskilstuna kommun, Gnesta kommun, Katrineholms kommun, LRF Södermanland, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Nyköpings kommun, Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund, Räckstaåns vattenvårdsförbund, Strängnäs kommun, Sörmlands naturbruk, Sörmland vatten och avfall, Trosa kommun, Trosaåns vattenvårdsförbund.

I varje arbetsgrupp har en ordförande och en sekreterare utsetts, vilka lett och dokumentera arbetet med åtgärdsförslagen. Det har även skett en regelbunden återkoppling till miljö- och klimatrådet, i och med deras roll som styrgrupp för arbetet. Åtgärder i programmet har huvudsakligen tagits fram med hjälp av sakkunniga inom berörda åtgärdsområden, vilka på olika sätt bidragit med sin expertkunskap kring inriktning och omfattning av åtgärderna. Arbetsgrupperna har själva fått avgöra hur många möten som behövts samt var, när och hur dessa möten skulle genomföras, liksom hur arbetet delats upp inom arbetsgruppen mellan mötena. De flesta av mötena har hållits digitalt, på grund av pandemin. Några grupper har setts fysiskt för ett möte. Att ha digitala träffar har både varit positivt och utmanande. Positivt är att det inte är lika tidskrävande att delta i digitala möten, då resandet kan exkluderas.

Åtgärdsbeskrivningar

Arbetsgrupperna har formulerat åtgärdsbeskrivningar som ska bidra till en bättre miljö i Södermanland. Följande kriterier har varit utgångspunkt vid framtagande av åtgärderna:

- Åtgärdsförslagen ska vara av regional karaktär (en åtgärd där två eller fler aktörer samverkar eller där åtgärden har påverkan på regional nivå).
- Åtgärder ska komplettera annan verksamhet. Pågående arbete inom en organisation kan utvecklas inom åtgärdsprogrammet genom till exempel nya projekt eller nya arenor.
- Strukturen som finns inom ÅFM är gynnsam att använda för åtgärden/aktiviteten.
- De främsta miljöutmaningarna i länet ska behandlas.
- Åtgärder som på ett betydande sätt bidrar till att nå ett eller flera miljömål
- Åtgärderna ska genomföras av en aktör som är verksam i länet.

Arbetsgrupperna har haft modellen SMARTA- mål som utgångspunkt i sammanställningen av åtgärderna. Det vill säga att åtgärderna ska formas så att de är Specifika, Mätbara, Accepterade, Realistiska och Tidsatta. Modellen har i den mån som gått följts men ytterligare konkretisering kring detta sker i och med initiering och genomförande av åtgärderna.

Processen med att ta fram åtgärdsprogrammet

Uppstartsmöte april 2021	Inledande workshop med gemensam information och motivation till alla arbetsgrupper. Arbetet med åtgärdsförslag påbörjas inom respektive tema.
Arbetsmöte 2 maj/juni 2021	Respektive arbetsgrupp träffas var för sig för att följa upp första mötet och utveckla och arbeta fram åtgärder.
Miljö- och klimatråd 19 maj 2021	Återkoppling i rådet av det som framkommit under vårens arbetsgruppsmöten.
Arbetsmöte 3 aug/sep 2021	Arbetsgrupperna arbetar vidare med åtgärdsförslagen, och om möjligt bestämmer vilka åtgärder som ska tas med i det nya åtgärdsprogrammet utifrån en mall för åtgärderna.
Miljö- och klimatråd 11 november 2021	Återkoppling i rådet av arbetet med åtgärdsprogrammet. Vissa medskick till arbetsgrupperna togs upp på mötet.
Arbetsmöte 4 nov 2021-jan 2022	Ett fjärde möte där gruppen tar fram slutgiltiga åtgärder utifrån mallen för åtgärderna.

Klar utkastversion 3 februari 2022	En utkastversion av nytt ÅFM skickas ut till Miljö- och klimatrådet.
Miljö- och klimatråd 17 februari 2022	Utkastet presenteras för Miljö- och klimatrådet, synpunkter samlas in och hanteras.
Förankring i länet Mars-juni 2022	Åtgärdsprogrammet sänds på förankringsrunda i länet, där lokala beslut tas för åtgärder som en aktör åtar sig att genomföra.
Beslut om nytt ÅFM 5:e oktober 2022	Åtgärdsprogrammet för Södermanlands miljö 2022–2026 beslutas av Miljö- och klimatrådet.
Lansering av ÅFM Oktober/november 2022	Det nya åtgärdsprogrammet lanseras och kommuniceras

Viktigt arbete för miljömålen pågår

En avgränsning för åtgärdsprogrammet är att insatser som redan pågår inom annan verksamhet inte prioriteras inom ÅFM. Programmet ska snarare lyfta upp sådana insatser som inte genomförs alls eller i otillräcklig omfattning. ÅFM kan därmed möjliggöra en plattform för att lyfta de behov som finns för att genomföra insatser som redan finns upptagna inom andra strategier och handlingsplaner men där genomförande inte påbörjats eller behöver kompletteras. Nedan listas styrdokument/planeringsunderlag där fokusområden/åtgärder tagits upp i ÅFM men också andra strategier/planeringsunderlag som inte inkluderats men som på ett betydande sätt också bidrar till miljömålen.

- Den regionala klimat- och energistrategin
- Handlingsplan för grön infrastruktur
- Regional cykelstrategi
- Länstransportplanen
- Regional livsmedelsstrategi
- Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper
- Landsbygdsprogrammet (nytt från 2023)
- Regionalt skogsprogram i Sörmland
- Regionalt program för efterbehandling av förorenade områden
- Åtgärdsprogram för vattenförvaltningen
- Översiktsplaner och detaljplaner i kommunerna
- Miljö- och klimatstrategier i kommunerna
- Regional utvecklingsstrategi
- Strukturbild Sörmland
- Regionalt trafikförsörjningsprogram
- Nationell plan för transportinfrastruktur

Uppföljning av tidigare åtgärdsprogram för miljömålen

Arbetet med åtgärderna i det föregående programmet har varit olika aktivt under perioden 2015–2020. Slutuppföljningen visar att 18 av totalt 26 åtgärder har genomförts eller pågår kontinuerligt. Fyra av åtgärderna har genomförts till hälften eller mer. Tre åtgärder har påbörjats och en av åtgärderna har inte påbörjats. I procentsatser är det 69 procent av

åtgärderna är genomförda och bara 3,8 procent av dem har inte genomförts alls. För vissa av åtgärderna går det att se direkta miljöeffekter men för flertalet kan inte någon sådan bedömning göras ännu. Flera åtgärder har också lett till beteendeförändring som på sikt ger miljöeffekter, exempel cykelfrämjande insatser och insatser för hälsosam förskola samt Minimeringsmästarna, ett projekt som syftar till att minska familjers avfall. För beskrivning av respektive åtgärd hänvisas till Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2015–2020¹¹. En fördjupad uppföljning av samtliga åtgärder finns i rapporten Slutuppföljning av Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö.¹²

Förankring och genomförande av nytt åtgärdsprogram¹³

Åtaganden av åtgärder

Beslut om deltagande och genomförande av åtgärder

När åtgärdsprogrammet under våren 2022 sänds på förankringsrunda till länets offentliga aktörer, föreningar och företag, behöver respektive organisation ta beslut (enligt interna beslutsprocesser) om att stå bakom arbetet med åtgärdsprogrammet i sin helhet samt om vilka specifika åtgärder som organisationen ämnar delta i, det vill säga genomföra under programperioden.

När programmet sänds ut kommer det att finnas förslag på möjliga aktörer under respektive åtgärdsförslag. Aktörerna är de som redan under framtagandet av åtgärderna anmält intresse av att delta i åtgärden. Men det kan också vara aktörer som ses vara gynnsamma att ha med i arbetet. Respektive organisation får under förankringsrundan besluta om vilka åtgärder de har möjlighet att arbeta med. Aktörer som inte nämns under en åtgärd (under förankringsrundan) men som vill genomföra den kan också välja att ansluta till åtgärden. Det kommer också att vara möjligt att ansluta till åtgärder efter förankringsrundan, men för att öka möjligheten att kunna genomföra åtgärderna så bra som möjligt är det att föredra att så många som möjligt ansluter under själva förankringsrundan.

I det beslut som respektive organisation tar kring deltagande i genomförande av åtgärdsprogrammet ska det framgå vilka åtgärder organisationen planerar att delta i. Där behöver också framgå vilken funktion som har ansvaret i organisationen för att genomföra respektive åtgärd samt vilken form av deltagande (se kommande stycke). Ett sammanställt dokument sänds till länsstyrelsen, vilket blir underlag för överenskommelse om genomförande av åtgärder i åtgärdsprogrammet.

¹¹ [Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö reviderad 2016 | Länsstyrelsen Södermanland \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹² [Slutuppföljning av Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö | Länsstyrelsen Södermanland \(lansstyrelsen.se\)](#)

¹³ Kapitlet kortas och/eller läggs som bilaga i slutgiltig version av åtgärdsprogrammet men är med i sin helhet vid förankringsrundan.

Åtgärdsprogrammets genomförandeperiod sträcker sig till och med 2026 och åtgärdsprogrammet kommer ske lite olika tidsmässigt under perioden. Genomförandet av åtgärder kommer som tidigast att påbörjas under hösten 2022. Specificering av bland annat tidplan görs i och med uppstart av åtgärdsprogrammet, när projektplan tas fram. En revidering kommer också att utföras under 2024, då justeringar och tillägg kan göras.

Under förankringsrundan är det endast beslut om att organisationen ställer sig bakom åtgärdsprogrammet samt om deltagande i åtgärder som kommer vara aktuellt. Inspel på arbetsprocessen och utformningen av åtgärdsprogrammet sker via representanter i miljö- och klimatrådet innan förankringsrundan. Även deltagande i en arbetsgrupp har gett möjlighet att påverka utformningen av åtgärderna.

Former av deltagande

Det finns olika former av deltagande i åtgärdsprogrammet; *huvudansvarig*, *medverkande* och *samordnande*. Vad ansvaret betyder för respektive åtgärd framgår i åtgärdsbeskrivningarna.

Huvudansvarig: Att vara huvudansvarig betyder att organisationen/aktören har huvudansvaret för att initiera och genomföra en åtgärd samt ansvara för att deltagande aktörer bidrar till den årliga uppföljningen. Ofta blir också den huvudansvariga samordnande för åtgärden.

Medverkande/medansvarig: Förväntas medverka och bidra till genomförandet av åtgärden. Det kan till exempel vara att genomföra åtgärden inom sin egen verksamhet eller skapa förutsättningar och bidra med stöd till huvudansvarig organisation i genomförandet, genom kompetens, arbetstid eller underlagsmaterial. Medverkande aktör ansvarar för att varje år komma in med information om vad aktören gjort inom åtgärdsarbetet, i och med den årliga uppföljningen. Uppföljningen sammanställs i ett webbverktyg, [Åtgärdswebben](#). Alla deltagande organisationer rapporterar in sin uppföljning i verktyget, om inte annat beslutas. Se mer under rubrik "Uppföljning av åtgärder".

Samordnande: Om det finns en samordnande kan det innebära att sammankalla till möten eller att stötta den huvudansvarige att hålla ihop arbetet med åtgärden.

Finansiering av åtgärderna

I de flesta fall är den främsta resursen arbetstid inom befintlig verksamhet. Annan finansiering kommer dock behövas för att genomföra många av åtgärderna. Det finns flera möjligheter att söka och använda riktade stöd, ersättningar och bidrag för att möjliggöra genomförandet av åtgärderna. I rapporten [Var finns pengarna?](#) finns många av de möjliga stöden listade.

I åtgärdsbeskrivningarna har det angivits förslag på hur åtgärden är tänkt att finansieras, till exempel kan deltagande organisationer bidra med finansiering eller att ett bidrag avses ansökas. Om finansiering krävs från deltagande aktörer tas beslut mellan de organisationer som är inblandade i åtgärden, hur finansieringen inom åtgärden ska se ut. Diskussion kring detta tas upp i och med uppstart av åtgärden.

Sammanställning av deltagande i åtgärdsprogrammet

Efter förankringsrundan sammanställer länsstyrelsen slutgiltigt åtgärdsprogram, vilket inkluderar vilka aktörer som arbetar med vilka åtgärder och på vilket sätt. Saknas det någon avgörande aktör för en eller flera av åtgärderna när beslutsförankringen är klar, kommer en diskussion med miljö- och klimatrådets medlemmar att föras om möjligheter för att lösa ansvarsfördelningen. Går det inte att lösa pausas åtgärden för att sedan ta en ny diskussion vid revideringsrundan år 2024.

Sammanställningen om vilka som arbetar med vilka åtgärder blir underlag för överenskommelser om att delta och genomföra specifika åtgärder i åtgärdsprogrammet. Sammanställningen kommer inkludera de ansvariga/kontaktpersoner som beslutats för respektive åtgärd och organisation. Dessa blir till en arbetsgrupp/projektgrupp för att genomföra åtgärden. Länsstyrelsen förmedlar dessa kontakter till huvudansvarig aktör som därefter initierar genomförandet med åtgärdsbeskrivningen som underlag.

Genomförandefas av åtgärdsprogrammet

Deltagandeform

Under själva genomförandefasen kommer de som är huvudansvariga för åtgärderna att ha en betydande roll. De har en avgörande roll för att kunna initiera (samordna) och genomföra åtgärden. Den huvudansvarige kommer i de flesta fall behöva ta fram en mer detaljerad handlingsplan/projektplan för genomförandet av åtgärden, tillsammans med resterande aktörer. Huvudansvarige leder sedan arbetet med att genomföra åtgärden tillsammans med övriga aktörer. För medverkande aktörer är det viktigt att genomföra de delar av åtgärden som förväntas enligt åtgärdsbeskrivningen och/eller som preciseras i projektplanen.

Uppföljning av åtgärderna

Det kommer att genomföras en årlig uppföljning av åtgärdsarbetet, första uppföljning sker för år 2023. Den årliga uppföljningen kommer att ske via webbverktyget [Åtgärdswebben](#).

Länsstyrelserna i samverkan tillsammans med Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten har utvecklat [Åtgärdswebben](#) för Sveriges miljömål. Verktyget är ämnat för att följa uppföljning och redovisning av länets åtgärdsprogram för miljömålen. De aktörer som genomför åtgärder inom åtgärdsprogrammet rapporterar in i [Åtgärdswebben](#).

[Åtgärdswebben](#) är också en publik webbtjänst där beslutsfattare, myndigheter, verksamhetsutövare och intresserad allmänhet kan följa åtgärdsarbetet.

Uppföljningen påbörjas efter årsskiftet varje år och ska vara ifylld i [Åtgärdswebben](#) senast i slutet av februari. Uppföljningen går att ta del av i [Åtgärdswebben](#). Resultatet presenteras på Miljö- och klimatrådets vårmöte. Uppföljningen blir viktig för att följa hur det går med genomförandet av åtgärderna och kan identifiera insatser som behövs.

Uppföljningen av åtgärderna i åtgärdsprogrammet kommer framförallt att ske på aktivitetsnivå (åtgärds mål på kort sikt) enligt genomförandeskalan:

G = genomförd i huvudsak genomförd eller pågår kontinuerligt

H = genomförd till hälften eller mer

P = påbörjad, men ännu ej genomförd till hälften

E = ej påbörjad

I Åtgärdswebben kommer det finnas beskrivet hur skalan ska bedömas för respektive åtgärd. Genomförandeskalan är obligatorisk att följa upp utefter. Uppföljningen kan också inkludera en kort beskrivning i text om vad som gjorts inom åtgärdsarbetet och eventuella fler uppföljningsmått/effekter. Specifika uppföljningsmått finns eller kommer att tas fram vid uppstart av genomförandet av respektive åtgärd. Uppföljningsmått kan därmed komma att utvecklas i och med att en mer detaljerad färdplan/projektplan för åtgärden tas fram och kan komma att anpassas under genomförandefasen. Där det är möjligt följs också åtgärds mål på medellång och lång sikt upp i den årliga uppföljningen, annars sker översikt av dessa i slutuppföljningen av åtgärdsprogrammet 2027.

Huvudansvarig för åtgärden ansvarar för att uppföljning kommer in från respektive aktör för den åtgärd som denne har huvudansvar för. Men det är respektive organisation som ansvarar för att rapportera in i *Åtgärdswebben*, om inte annat beslutas för åtgärden.

Resultatet av den årliga uppföljningen sammanställs i diagram och text. Exempel på resultat som kan tas fram från uppföljningen är följande:

- Vilka åtgärder som har ett lågt respektive högt genomförande.
- Hur många av länets 9 kommuner och andra aktörer som har åtagit sig åtgärder.
- Hur genomförandegraden ser ut för respektive kommun eller aktör i länet.
- Hur genomförandet ser ut för åtgärderna när de är relaterade till miljömålen och hållbarhetsmålen.
- Uppföljningen ger möjlighet att dela information och erfarenheter med andra län.

Revidering av åtgärdsprogrammet

En revidering är planerad att genomföras 2024. Vid revideringen lyfts vad som finns kvar att arbeta med, om något är inaktuellt, om det finns nya data som bör tas i beaktande med mera. Finns det ett stort behov av att lägga till åtgärder så kommer det också att ses över.

Hur revideringen ska genomföras är inte bestämt i nuläget. Ett förslag är att arbetet leds av ordförande och sekreterare som leder respektive temaarbetsgrupp som funnits i framtagandet av åtgärderna. Revideringen samordnas av länsstyrelsen. De fyra arbetsgrupperna lyfter frågorna ovan inom sitt temaområde, det vill säga revideringen genomförs inom arbetsgrupperna. Den årliga uppföljningen från 2023 ligger som grund till revideringen. Därefter sker en ny förankringsrunda där beslut krävs för deltagande i reviderade åtgärder. Miljö- och klimatrådet inkluderas i revideringsprocessen och beslutar även om det reviderade åtgärdsprogrammet.

Slutuppföljning av åtgärdsprogrammet genomförs 2027

Slutuppföljningen blir mer omfattande än den årliga uppföljningen och inkluderar även en översyn av vilka effekter som går att se på lite längre sikt, exempelvis miljöeffekter. Effekter på medellång och lång effekt har för de flesta åtgärderna tagits fram. Där det inte är

angivet/möjligt att dessa kommer följas upp under programperioden så kommer en översyn av dessa ske under slutuppföljningen av åtgärdsprogrammet. Vid slutuppföljningen görs också en djupare analys om hur åtgärderna bidragit till de globala målen i Agenda 2030.

Tidplan för ÅFMs genomförandefas

2022	Beslut och åtagande av åtgärder, via förankringsrudan, beslut sänds över till länsstyrelsen
2022-2023	Aktörerna börjar arbeta med åtgärderna
2024	I början av året påbörjas den första uppföljningen av åtgärderna, uppföljning görs årligen därefter. Under våren påbörjas revidering av åtgärdsprogrammet, klart höst 2024. Genomförandet av åtgärderna fortskrider.
2025	Förankringsrunda med nya åtagande (där det behövs) för reviderade åtgärder.
2026	Sista år för genomförandeperioden av åtgärdsprogrammet.
2027	En slutuppföljning av åtgärdsprogrammet sammanställs.

Åtgärder för Södermanlands miljö

Åtgärder som arbetsgrupperna har tagit fram har sammanställts enligt en mall. Mallen svarar mot *Åtgärdswebbens* uppbyggnad. Åtgärder presenteras enligt denna struktur nedan. För de flesta åtgärder kommer justeringar att ske i och med uppstart av åtgärds genomförandet (när mer detaljer/projektplan tas fram för åtgärder).

Temaområden i åtgärdsprogrammet

Åtgärder presenteras inom respektive temaområden där de också delats in efter förkortning med bokstäver och numrering.

Begränsa klimatpåverkan (BK)

Levande skogar och landskap (LSL)

Hållbart samhälle (HS)

Livskraftiga vatten (LV)

Begränsa klimatpåverkan

Klimatförändringarna är en av vår tids absolut största utmaning. Kraftiga åtgärder måste till för att vi ska nå de globala och nationella klimatmålen och hålla oss under 1,5 graders uppvärmning. Den regionalt framtagna koldioxidbudgeten i Södermanland visar på att vi årligen behöver minska utsläppen med 16 procent (inklusive utrikesflyg och sjöfart) till 2040, en minskningstakt som vi ännu inte är uppe i. Samverkan och samarbete krävs för att vi ska nå mer effektiva resultat inom klimat- och energiområdet. Gruppen har arbetat utefter några fokusområden i framtagandet av åtgärder; kraftförsörjningen/effektfrågan, förnybar energi, energieffektivisering, transporteffektivt samhälle, förnybara drivmedel och elektrifiering och konsumtion.

Områdets koppling till miljömålen och de globala målen

Miljömål som i huvudsak inkluderas: Generationsmålet, Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft och God bebyggd miljö.

Miljömålen Giftfri miljö, Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt- växt och djurliv påverkas också av åtgärderna.

Globala mål som berörs¹⁴: 2 Ingen hunger, 3 Hälsa och välbefinnande, 7 Hållbar energi för alla, 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion, samt 13 Bekämpa klimatförändringarna.

¹⁴ [Mappning av Sveriges miljömål mot de globala hållbarhetsmålen](#)

Tabell över åtgärder i Begränsa klimatpåverkan

Åtgärds nr	Åtgärdsrubrik	Huvudansvarig	Medverkande	Miljömål
BK 1	Samverkan i energiomställningen	Region Sörmland	Länsstyrelsen Energikontoret i Mälardalen, samtliga kommuner	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Begränsad klimatpåverkan • God bebyggd miljö
BK 2	Batterilagring och effektregering	Region Sörmland	BioDriv Öst, LRF, Energikontoret i Mälardalen, kommunerna	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsad klimatpåverkan • God bebyggd miljö • Frisk luft
BK 3	Solceller för lantbrukare	LRF	Energikontoret i Mälardalen, kommunerna	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Begränsad klimatpåverkan
BK 4	Biogas och vätgas i synergi	Region Sörmland	BioDriv Öst, Länsstyrelsen	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Begränsad klimatpåverkan • God bebyggd miljö
BK 5	Energikonvertering av kvarvarande olja med fokus på lantbruket	Ej identifierad	Energikontoret i Mälardalen, LRF, Länsstyrelsen	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Begränsad klimatpåverkan • Frisk luft • Giftfri miljö
BK 6	Metoder och verktyg för klimatmålen i planprocessen	Region Sörmland, Länsstyrelsen	Kommunerna	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsad klimatpåverkan • God bebyggd miljö • Frisk luft
BK 7	Insatser för att skapa förutsättningar för hållbart resande	Region Sörmland	Kommunerna	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsad klimatpåverkan • God bebyggd miljö • Frisk luft
BK 8	Insatser för att främja hållbart resande	Region Sörmland	Kommunerna	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsad klimatpåverkan • God bebyggd miljö • Frisk luft
BK 9	Strategisk drivmedelsprioritering och gemensam upphandlingsstrategi	BioDriv Öst	Länsstyrelsen, Regionen	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Begränsad klimatpåverkan • God bebyggd miljö • Frisk luft
BK 10	Handlingsplan för utbyggnad av laddinfrastruktur	Region Sörmland, Länsstyrelsen	BioDriv Öst, Energikontoret i Mälardalen, Kommunerna	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsad klimatpåverkan • God bebyggd miljö • Frisk luft
BK 11	Insatser för att stärka hållbar lokal livsmedelsproduktion	Region Sörmland, Länsstyrelsen	LRF, Kommunerna, Agro Sörmland, Sörmlands turismutveckling AB (Stua)	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Begränsad klimatpåverkan • Ett rikt odlingslandskap • Ett rikt växt- och djurliv
BK 12	Hållbar kapitalförvaltning i offentliga organisationer	Region Sörmland	Kommuner i Sörmland som har kapitalförvaltning i egen regi	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Begränsad klimatpåverkan
BK 13	Klimatvecka Södermanland	Region Sörmland, Länsstyrelsen	Kommunerna, Energikontoret i Mälardalen	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsad klimatpåverkan
BK 14	Klimatberäkningar/klimatbokslut som underlag till prioriteringar	Region Sörmland	Kommunerna	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsad klimatpåverkan

Åtgärder Begränsa klimatpåverkan

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Begränsa klimatpåverkan Fokusområde: Kraftförsörjningen/effektfrågan
Rubrik/namn på åtgärden:	BK 1. Samverkan i energiomställningen
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>En omfattande förändring av samhällets produktion och användning av energi pågår utifrån klimatomställningen. En omställning som är en förutsättning för industrins minskning av klimatpåverkan och omställning till cirkulär ekonomi samtidigt som transportsektorn ställs om för att dess klimatpåverkan ska minska. Det handlar dels om industrins energiomställning till el och olika förnyelsebara energibärare för sin produktion, dels transportsektorns omställning där el men också gasformiga och flytande förnyelsebara drivmedel ingår. Det innebär samtidigt att produktion av både el och andra energibärare måste bli långsiktigt hållbar och mer lokal vilket också ställer nya krav på distributionssystemen.</p> <p>Vi ser redan i dag en kraftig ökning av elanvändning som kortsiktigt ställer utmaningar på elsystemet och framförallt leverans av tillräcklig effekt under perioder av hög användning. Lösningarna på det är troligen både mer lokal produktion av el, och energieffektivisering.</p> <p>Det finns ett behov att få en överblick över var problemen finns för kraftförsörjningen i länet och potential för att göra något åt dem. Det finns även ett behov att utveckla kontakterna mellan berörda aktörer.</p> <p>Region Sörmland har under 2021 initierat en förstudie om energiomställning och regionens roll. Energikontoret i Mälardalen har på regionens uppdrag också genomfört en kartläggning av effekt och kapacitetssituationen i länet. Dessa kan utgöra en utgångspunkt i detta arbete. Region Sörmland har också 2019 tagit fram ett kunskapsunderlag om kraftförsörjnings- och kapacitetssituationen i Östra Mellansverige.</p> <p>Syftet med åtgärden är att skapa ett forum för dialog, erfarenhetsutbyte och initiering av gemensamma aktiviteter. Forumet kan leda till att projekt initieras vilka genomförs med sökt extern finansiering samt medfinansiering från involverade aktörer.</p> <p>Målgrupp: Region Sörmland, Länsstyrelsen, Energikontoret i Mälardalen, samtliga kommuner</p> <p>Fokus kommer ligga på elektrifieringen och dess utmaningar.</p>
Genomförande och metod	<p>Åtgärden innebär att samverkansforum skapas där offentliga aktörer för dialog och kan samordna insatser.</p> <p>Utifrån de kartläggningar och analyser som gjorts om effekt- och kapacitetssituationen i länet utvecklas rollfördelning och ansvar. Inom samverkansforumet diskuteras åtgärder regionalt och lokalt, samt eventuella gemensamma projekt. Åtgärden kan leda till att projekt med extern finansiering initieras där medverkande aktörer i forumen deltar.</p> <p>Nätverket bör bestå både av en grupp på chefsnivå och en handläggargrupp. Forumen bedöms kunna startas under 2022 eller under början av 2023 och kontinuerligt utvecklas.</p>

	Inför arbetet kommer goda exempel från andra regioner/län och kommuner studeras. Exempelvis Uppsalas arbete med Uppsalaeffekten och Eskilstunas dialog.
Åtgärds mål	Arbetet leder till en mer hållbar energiproduktion och konsumtion i Sörmland och bidra till ett fossilfritt Sörmland 2045. Framtidssäkra elsystemet och verka för åtgärder för att säkerställa att framtida effektbehov kan mötas. Åtgärdens mål är att skapa forum under 2022 och säkerställa framtida arbetssätt.
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	Initialt för skapandet av forum ser vi följande aktörer: Huvudansvarig: Region Sörmland Ansvaret innebär att initiera forumet och fungera som sammankallande. Medverkande: Länsstyrelsen, Energikontoret i Mälardalen, samtliga kommuner Ansvaret innebär att delta i forumet och utifrån sin egen verksamhet bidra till att utveckla rollfördelning och ansvar i arbetet regionalt samt att diskutera åtgärder regionalt och lokalt. Forumet bör på sikt även inkludera nätägare och eventuellt andra intressenter.
Finansiering	Kostnaderna inom åtgärden utgörs av deltagarnas arbetstid, vilken finansieras av deltagarna själva. Åtgärden kan leda till att projekt initieras, där extern finansiering krävs, och medfinansiering av deltagande aktörer är aktuell. Hur finansieringen ser ut för dessa projekt diskuteras när de utvecklas, och ligger inte inom ramen för denna åtgärd.
Måluppfyllnad	Miljömål: Generationsmålet Begränsad klimatpåverkan God bebyggd miljö Globala mål: 7 Hållbar energi för alla, 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion och 13 Bekämpa klimatförändringarna

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Begränsa klimatpåverkan Fokusområde: Kraftförsörjningen/effektfrågan, elektrifiering
Rubrik/namn på åtgärden:	BK 2. Batterilagring och effektregering
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	För att tillgängliggöra hållbara transportsystem för alla och minska städers miljöpåverkan krävs en storskalig elektrifiering av person- och varutransporter. Dock måste man säkerställa att fordonen kan laddas tillräckligt för att kunna utföra sitt transportuppdrag, vilket ställer stora krav på elanslutningen till depån där fordonen laddas. Det krävs stora mängder energi under kort tid (d.v.s. hög effekt) vilket orsakar kraftiga effektoppar. De senaste åren har en situation uppstått där man, framför allt i storstadsområdena, inte kan räkna med att få den erforderliga kapaciteten från sitt nätbolag.

	Genom att kombinera ett effektlager (exempelvis ett batteri) med smart laddinfrastruktur kan effekttoppar kapas. Ett effektlager kan också generera sekundära intäkter genom deltagande på frekvensmarknader samt bidra till ökad lokal resiliens genom att säkerställa drift för samhällsviktiga verksamheter.
Genomförande och metod	<p>Åtgärden ska vidare undersöka och utvärdera batterilager i olika kontext:</p> <ol style="list-style-type: none"> (1) för egen energianvändning (mindre batteri) (2) möjligheten för fler fordon att ladda med högre effekt på vissa platser (logistikhubb, bussdepå, större batteri) (3) möjligheten till sekundära intäkter genom att verka på frekvensmarknader (Svenska Kraftnäts eller lokala effektmärknader) <p>Åtgärden ska också undersöka hur lokal nätutbyggnad och direktavtal mellan lokala producenter och användare avtalsmässigt kan hanteras.</p>
Åtgärds mål	<p>Projekt mål: Ett underlag för vidare projektering av test av energilager.</p> <p>Effekt mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skapa ökad lönsamhet (lantbruk med eget lager etc.). - Tillåta laddning av fordon där det annars varit svårt (bussdepå/logistikhubb). - Bidra till ökad lönsamhet för laddinfrastruktur. <p>Mer detaljerade mätetal tas fram i samband med att projektplan tas fram.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande	<p>Huvudansvarig: Region Sörmland Ansvaret innebär att vara samordnande i att utveckla mer detaljerad projektplan samt söka extern finansiering. När medel beviljats innebär ansvaret att vara projektägare.</p> <p>Medverkande: BioDriv Öst, LRF Södermanland, Energikontoret i Mälardalen, kommuner Ansvaret innebär att utifrån egen kompetens delta i utveckling av projektplan och att söka finansiering. När medel beviljats innebär ansvaret att delta i genomförandet av projektet.</p> <p>Fördelning av ansvar i genomförandet efter beviljad finansiering, samt omfattning av arbetstid för respektive aktör, bestäms när projektplan/projektansökan utvecklas.</p> <p>Kommunala bolag, elnätsägare, fordonsleverantörer är önskvärda medverkande i genomförandet av projektet. Kontakt med dessa tas i samband med utveckling av projektplan/projektansökan.</p>
Finansiering	<p>Åtgärden kräver finansiering i form av externa projektmedel.</p> <p>Inledningsvis krävs arbetstid hos huvudansvariga och medverkande för att påbörja arbetet genom att formulera mer detaljerad projektplan samt söka extern finansiering.</p> <p>Finansiering kan sökas från till exempel Vinnova, Energimyndigheten, Landsbygdsprogrammet, Klimatklivet, Industriklivet, Regionala Elektrifieringspiloter.</p>
Uppföljning och utvärdering	<p>Nyttjande av effektlager, minskade effekttoppar. Stabilare lokalt nät. Metod för uppföljning tas fram under projektutformning.</p> <p>Åtgärden är genomförd när projektet med extern finansiering genomförs.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Begränsad klimatpåverkan</p>

	<p>God bebyggd miljö Frisk luft</p> <p>Globala mål: 7, Hållbar energi för alla, 9 Hållbar industri, innovationer & infrastruktur, 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna</p>
--	---

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Begränsa klimatpåverkan Fokusområde: Förnybar energi
Rubrik/namn på åtgärden:	BK 3. Solceller för lantbrukare
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>En större andel lokal förnybar energi behövs i länet för att ställa om till en koldioxidfri energiproduktion. Mycket av utvecklingen sker i städerna men en lika stor potential och behov finns även på landsbygden.</p> <p>Lantbruksföretag har genom tidigare projekt och samarbeten identifierats som en grupp med stor potential och behov av stöd. Genom att identifiera och hjälpa målgruppen kan andelen förnyelsebar energi ökas samtidigt som vi stärker en konkurrenskraftig landsbygd.</p> <p>En färsk rapport från Naturvårdsverket visar att rådgivningsinsatser i samband med grön finansiering är en särskilt effektiv insats för små och medelstora företag i klimatomställningen.</p> <p>Målgrupp: lantbrukare och andra aktörer med intresse för solcellsinstallation som vill sätta upp solceller. Organisationer som kan stötta med kompetens.</p>
Genomförande och metod	<p>Åtgärden syftar till att skapa en enkel väg för lantbrukare att få hjälp med installation av solceller. Skapa ett samarbete mellan LRF:s medlemmar och organisationer som kan stötta med kompetens eller matchning mellan medlemmarna och aktörer som vill sätta upp solceller på deras mark eller tak.</p> <p>Åtgärden kan ske löpande under hela åtgärdsprogrammet.</p> <p>Vid placering av solceller på mark finns en potentiell målkonflikt mellan ökad produktion av el och bevarande av värdefull jordbruksmark. Detta perspektiv behöver inkluderas i genomförandet av åtgärden.</p>
Åtgärds mål	<p>Kort sikt: Öka antalet installerade solcellsanläggningar Kort sikt: Öka andelen lokalt producerad energi i länet Lång sikt: Minskade koldioxidutsläpp Lång sikt: Minskad belastning på elnätet</p> <p>Detaljerade mätetal tas fram i samband med att projektplan tas fram.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. Samordnande	<p>Huvudansvarig: LRF Södermanland</p> <p>Ansvarer innebär att vara samordnande i att utveckla en mer detaljerad projektplan för genomförandet av åtgärden samt vid behov initiera att söka extern finansiering.</p> <p>Medverkande: Energikontoret i Mälardalen, kommunerna</p> <p>Ansvarer innebär att delta i att utveckla en mer detaljerad projektplan för genomförandet av åtgärden samt delta i att söka extern finansiering, om det bedöms finnas behov för det.</p>

	Energi- och klimatrådgivare i kommunerna är önskvärda medverkande i genomförandet av projektet.
Finansiering	<p>Arbets tid hos ansvariga aktörer krävs inledningsvis för att utveckla mer detaljer kring genomförandet av projektet. En bedömning görs då om extern finansiering behöver sökas eller om finansiering finns inom deltagande organisationer.</p> <p>LRF Södermanland kan till exempel stötta sina medlemmar och/eller respektive kommun stötta näringslivet på landsbygden. Alternativt söks någon form av tredjepartsfinansiering till exempel från LEADER eller Tillväxtverket.</p>
Uppföljning och utvärdering	<p>Följs upp av LRF Södermanland genom att mäta antalet lantbrukare som fått hjälp och hur mycket solceller som installerats på grund av åtgärden. Beräkna koldioxidnytta utifrån detta.</p> <p>Genomförandetid och detaljerade aktiviteter som inkluderas i åtgärden bestäms när en mer detaljerad projektplan tas fram.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Generationsmålet Begränsad klimatpåverkan</p> <p>Agenda 2030 mål: 7, Hållbar energi för alla, 13 Bekämpa klimatförändringarna</p>

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Begränsa klimatpåverkan Fokusområde: Förnybar energi, energisystem
Rubrik/namn på åtgärden:	BK 4. Biogas och vätgas i synergi
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Lokal produktion av drivmedel är en viktig aspekt för energisäkerheten och beredskapsförmågan. Biogas, som ofta produceras lokalt, har en positiv påverkan på ett flertal klimat- och samhällsmål och har en viktig roll att spela i ett totalförsvarsperspektiv.</p> <p>Under de närmaste åren kommer det sannolikt att ske en förändring av vilka de primära biogasanvändarna är. Från att primärt nyttjas av lätta fordon och bussar är det rimligt att anta att biogas framöver främst kommer att nyttjas i tyngre fordon, i industriapplikationer samt som mer integrerad del av energisystemet. En möjlig vidareutveckling är exempelvis att den lokala produktionen även kan fungera i synergi med vätgasproduktion vilket öppnar upp möjligheten att länka samman elsystemet och transportsektorn.</p> <p>Utmaningen ligger i att säkerställa en strategisk och ekonomiskt hållbar utveckling av den lokala produktionen av förnybara gaser (bio- och vätgas).</p> <p>Syftet med åtgärden är dels att säkerställa en fortsatt biogasproduktion i Södermanland samt dels att undersöka hur biogas och vätgas i synergi kan bidra till ett robust och resilient energisystem i länet.</p> <p>Inom åtgärden tas en fördjupad förstudie fram för ett robust och resilient energisystem baserat på närcirkulär biogas i kombination med vätgasproduktion. Denna fördjupade förstudie ska inkludera marknadsmässiga, ekonomiska och tekniska aspekter utifrån dagens förutsättningar och planer.</p> <p>Målgrupp: se genomförande och metod.</p>

<p>Genomförande och metod</p>	<p>Åtgärden är uppdelad i två delar – en kunskapsbyggande del och en del som mer i detalj undersöker synergier mellan biogas och vätgas. Åtgärdens båda delar utvecklas parallellt och kunskapsöverföring mellan dem säkerställs genom en gemensam projektledning.</p> <p>Den kunskaphöjande delen av åtgärden är riktad till utvalda målgrupper i länet exempelvis kommunpolitiker, upphandlare och privata aktörer såsom åkerier och energiintensiva industrier. Insatserna kommer att målgruppsanpassas. Politiska beslutsfattare ska få större insikt om hur biogasen påverkar flertalet samhällsmål (arbetstillfällen, energisäkerhet och synergier med vätgas m.fl.), privata aktörer informeras om möjligheter att nyttja bio- och vätgas som energikälla och kostnader kopplat till detta i jämförelse med andra hållbara alternativ, upphandlare informeras om möjliga kravformuleringar och så vidare. Arbetet kommer att dra nytta av tidigare studier av möjliga avsättningar för biogas.</p> <p>Den del av åtgärden som undersöker synergier mellan bio- och vätgas genomförs som en fördjupad förstudie och omfattar tre analysaspekter:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. MARKNAD OCH EFTERFRÅGAN. Här genomförs en traditionell analys av vilka avsättningsmöjligheter som finns för de kommersiellt gångbara produkter och biprodukter som energisystemet genererar. 2. MÖJLIGHETER OCH BEGRÄNSNINGAR. Här kartläggs vilka möjliga tekniklösningar som finns tillgängliga på marknaden, inte lösningar i utvecklingsstadium. Energi- och effektbehov beräknas och tillgång undersöks. Begränsningar i form av tillståndskrav, lagar och förordningar kartläggs. 3. FINANSIERING OCH BUDGETAR. Kartläggning av finansiärer, särskilt ”gröna” finansiärer, och specifika villkor.
<p>Åtgärds mål</p>	<p>Målet för den fördjupade förstudien är att den ska kunna ligga till grund för att ta beslut om fortsatt satsning. Fattas beslut om att gå vidare, ska den fördjupade förstudien kunna fungera som en förprojektering och därmed, utan ytterligare utredningar eller studier, vara ingångsvärden för en projektering.</p> <p>Åtgärds målen för den kunskapsuppbyggande delen är: 2 möten/utbildningstillfällen för kommunpolitiker 2 möten/utbildningstillfällen för upphandlare 2 möten/utbildningstillfällen för näringslivsaktörer</p> <p>Åtgärdens övergripande effektmål är att bidra till ett mer resilient energisystem i Södermanland där lokal långsiktig drivmedelsproduktion ingår (bio- och vätgas). Berörda aktörer ska efter genomförd åtgärd ha god kännedom om biogasens roll i energisystemet, om hur vätgas kan bidra till transportsektorns omställning samt om hur bio- och vätgas i synergi kan bidra till ett mer robust regionalt energisystem.</p>
<p>Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande</p>	<p>Huvudansvarig: Region Sörmland Ansvaret innebär att samordna genomförandet av åtgärden, bland annat genom att ansöka om bidrag.</p> <p>Medverkande: BioDriv Öst, Länsstyrelsen Ansvaret innebär att utifrån egen kompetens delta i utveckling av projektplan och att söka finansiering. När medel beviljats innebär ansvaret att delta i genomförandet av projektet.</p> <p>Fördelning av ansvar i genomförandet efter beviljad finansiering, samt omfattning av arbetstid för respektive aktör, bestäms när projektplan/projektansökan utvecklas.</p>

	Åtgärden förankras med en liknande åtgärd i Uppsala län som BioDriv Öst är involverad i.
Finansiering	Finansiering söks för genomförandet, t.ex. från Vinnovas stöd för Utmaningsdriven innovation (UDI), Energimyndigheten, Europeiska regionala utvecklingsfonden (ERUF).
Uppföljning och utvärdering	Uppföljning görs av antal genomförda möten (kunskapsuppbyggande del av åtgärden). Efter varje möte genomförs en utvärdering och resultaten från dessa är del av åtgärdens uppföljning. Åtgärden är genomförd när mötena i den kunskapsuppbyggande delen genomförts och förstudien tagits fram.
Måluppfyllnad	Miljömål: Generationsmålet Begränsad klimatpåverkan God bebyggd miljö Globala mål: 7 Hållbar energi för alla, 9 Hållbar industri, innovationer & infrastruktur, 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Begränsa klimatpåverkan Fokusområde: Energieffektivisering, förnybar energi, förnybara drivmedel och elektrifiering
Rubrik/namn på åtgärden:	BK 5. Energikonvertering av kvarvarande olja med fokus på lantbruket
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Det finns fortsatt en stor användning av olja hos länets landsbygdsföretag kopplat till spannmålstorkar, oljepannor och fordon. Klimatvinsten vid konvertering och effektivisering bedöms vara mycket stor. Det finns hjälp att få från länets energi- och klimatrådgivare och andra organisationer samt stöd att få från klimatklivet. Syftet med åtgärden är att identifiera var olja/fossil energi används inom lantbruket (både fordon och övrig användning) och genom kontakt med lantbrukarna stödja och informera om energikonvertering och vilka stöd som finns för detta.
Genomförande och metod	Åtgärden är uppdelade enligt nedan: <ol style="list-style-type: none"> 1. Kartlägga var olja/fossil energi används i lantbruket och underlätta för konvertering av denna. Utgå ifrån befintlig statistik hos kommunerna (sotarregister) och kännedom kring målgruppen som finns hos LRF Södermanland. 2. Sammanställd kartläggning används som underlag för att kontakta berörda lantbruksföretagare. Kontakten kan ske genom organisationer som kan hjälpa företagen praktiskt med energikonverteringen. 3. Stöd ges till företagen i form av kompetens kring energikonvertering samt information om befintliga stöd som klimatklivet. 4.
Åtgärds mål	<ul style="list-style-type: none"> • Kortsiktigt: En kartläggning tas fram.

	<ul style="list-style-type: none"> • Kortsiktigt: Resultatet av kartläggningen sprids till berörda företagare, inklusive information om energikonvertering och befintligt stöd. • Medellång sikt: Minska andelen olja som används i lantbruksföretagen och i fordon på landsbygden. • Lång sikt: Minska koldioxidutsläppen. • Lång sikt: Bidra till en hållbar landsbygd med ett minimerat klimatavtryck.
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande	Huvudansvarig: Ej identifierad. Ansvaret innebär att ta fram kartläggningen samt samordna hur kartläggningen förmedlas till företagarna och att de får stöd i form av kompetens kring energikartläggning och information om stöd. Medverkande: <ul style="list-style-type: none"> • Energikontoret i Mälardalen bidrar med kompetens kring energikonvertering, energieffektivisering och förnybar energi. • LRF Södermanland bidrar med affärsutvecklingskompetens och nätverk för målgruppen. • Länsstyrelsen bidrar med sitt sammanhållande uppdrag och handläggning av stöd genom klimatklivet.
Finansiering	Finansiering i form av arbetstid behövs för kartläggningen samt samordnande funktion för huvudansvarig. Finansiering i form av arbetstid hos de medverkande behövs.
Uppföljning och utvärdering	Uppföljning av antal företagare som kontaktats görs i slutet av åtgärdens genomförande. Frågor ställs om konvertering genomförd. Utifrån uppföljningen kan en beräkning av minskade koldioxidutsläpp göras. Åtgärden är genomförd när kartläggning och information förmedlats.
Måluppfyllnad	Miljömål: Generationsmålet Begränsad klimatpåverkan Frisk luft Giftfri miljö Globala mål: 7 Hållbar energi för alla, 9 Hållbar industri, innovationer & infrastruktur, 13 Bekämpa klimatförändringarna. Bidrar även till 3 God hälsa och välbefinnande

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Begränsa klimatpåverkan Fokusområde: Transporteffektivt samhälle
Rubrik/namn på åtgärden:	BK 6. Metoder och verktyg för klimatmålen i planprocessen
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Strategiska dokument och planer såsom översiktsplaner, regionala planer och andra strategier tar sin utgångspunkt i klimatmålen. Men när det går från det strategiska till det mer konkreta tappas målen bort och får inte avtryck i detaljplaner etc. Dessutom får klimatmålen ofta stå tillbaka vid målkonflikter. Vi vet väldigt mycket idag om klimatmålen och vi har kunskap om vad som sker om vi inte når målen. Ändå lyckas vi inte få ner kunskapen till konkreta planer och genomförande i den utsträckning som krävs.

	<p>Åtgärdens syfte är att samhällsplaneringen tar utgångspunkt i miljömålen och att det offentliga ska ta ledning och driva på processen genom att få in miljömålen genom strategier och verktyg i planeringsprocessen, ända fram till genomförande.</p> <p>Åtgärden innebär att vilja och våga testa nya sätt och agera pilot. Fysisk planering och samhällsplanering är en viktig del för att nå våra klimatutmaningar. Klimatutmaningen kan inte förhandlas bort.</p> <p>Målgrupp: tjänstepersoner och politiker i kommuner och region.</p>
Genomförande och metod	<p>Upplägget för åtgärden är att bygga på den kunskap vi har om klimatmålen och de utmaningar vi står inför. Åtgärden innebär att testa verktyg (metoder) för att konkret inkludera och synliggöra klimatmålen i planeringsprocessen.</p> <p>Följande metodik används:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Förstudie om befintliga verktyg och processer för att få in klimatmålen i detaljplaneprocessen samt andra processer för trafikplaner, etc. Specifikt kring hur målkonflikter hanteras. 2. Ett antal verktyg identifieras och prioriteras för införande. 3. Kommunerna och regionen testar olika verktyg och utvärderar dessa. Alla medverkande i åtgärden fungerar också som granskare/opponenter i testerna. 4. Kunskap och erfarenheter från testerna sammanställs. 5. Verktyg som fick goda resultat implementeras i organisationerna. 6. Parallellt under genomförandet av testerna sker kunskapsutbyte, erfarenhetsutbyte samt kunskapsuppbyggnad hos tjänstepersoner och politiker.
Åtgärds mål	<p>Mål på kort sikt är att; ta fram en förstudie under 2023. År 2025 ska medverkande aktörer ha testat flera verktyg för att överbrygga glappet som finns mellan strategier, översiktsplaner och ner till konkreta planer. Verktygen ska vara utvärderade och testade och de verktyg som ger goda resultat ska börja implementeras i de organisationer som deltar i åtgärden.</p> <p>Målet på medellång sikt är att Sörmland ska vara pilotlän och testa nya verktyg för att konkretisera klimatmålen i detaljplaner och andra planer såsom trafikplaner, etc.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Region Sörmland och Länsstyrelsen Regionen och Länsstyrelsen leder och samordnar arbetet genom befintligt Forum för regional planering. Regionen och Länsstyrelsen tillser att skapa medel för att finansiera förstudie.</p> <p>Medverkande: Kommuner Kommuner bidrar som bollplank och granskare. Kommunerna deltar också genom att testa och utvärdera olika verktyg i deras verkliga arbete.</p>
Finansiering	<p>Regionen och Länsstyrelsen finansierar en förstudie om verktyg som får in klimatmålen i konkreta planer.</p> <p>Test och utvärdering finansieras av respektive kommuns process med detaljplan eller annan plan såsom trafikplan.</p>
Uppföljning och utvärdering	<p>Förslag till verktyg analyseras och utvärderas gemensamt inom ramen för Forum för Regional planering alternativt Arbetsgrupp för Regional fysisk planering som regionen leder.</p>

	<p>Åtgärden är genomförd när medverkande aktörer testat de verktyg som identifierades i förstudien.</p> <p>Effekten fås när detaljplanerna förverkligas och då miljömålen får avtryck i genomförandet. Det handlar om att få in ett enkelt verktyg för att tydliggöra miljömålen i planeringen.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Begränsad klimatpåverkan God bebyggd miljö Frisk luft</p> <p>Globala mål: 7 Hållbar energi för alla, 9 Hållbar industri, innovationer & infrastruktur, 11 Hållbara städer och samhällen, 13 Bekämpa klimatförändringarna</p>

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Begränsad klimatpåverkan Fokusområde: Transporteffektivt samhälle
Rubrik/namn på åtgärden:	BK 7. Insatser för att skapa förutsättningar för hållbart resande
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Åtgärder för ett transporteffektivt samhälle är en viktig del i att minska utsläppen från transportsektorn. Målet om minskade utsläpp från transportsektorn till 2030 kan inte nås endast genom förnybara drivmedel och effektivare fordon. Åtgärder behövs också för transporteffektivitet.</p> <p>Med ett transporteffektivt samhälle menas ett samhälle där det är lätt att välja att åka kollektivt, gå eller cykla istället för energiintensiva trafikslag. Åtgärder för ett transporteffektivt samhälle kan delas in i åtgärder som skapar förutsättningar för ett hållbart resande och åtgärder som syftar till att uppmuntra och styra mot resande på ett hållbart sätt.</p> <p>Åtgärder som skapar förutsättningar handlar till exempel om samhällsplanering och biljettsystem. Det är åtgärder som syftar till att underlätta för medborgare att resa hållbart.</p> <p>Åtgärden syftar till att i samverkan regionalt genomföra ett antal delåtgärder som ska underlätta för medborgarna att resa hållbart.</p> <p>Region Sörmland har sedan tidigare etablerat Nätverk för hållbart resande där länets kommuner ingår. Åtgärden genomförs inom ramen för nätverket. Åtgärden kopplar till regionala strategiska dokument där åtgärder för att skapa förutsättningar för hållbart resande identifierats. Det gäller särskilt den regionala cykelstrategin och länstransportplanen.</p> <p>Målgruppen för åtgärden är tjänstepersoner och politiker i Sörmlands kommuner och andra regionala aktörer samt invånarna.</p>
Genomförande och metod	<p>Denna åtgärd består av följande delåtgärder:</p> <p>1. Utredda och skapa förutsättningar för förbättrade bytespunkter mellan cykel, bil och kollektivtrafik. Arbetet genomförs kopplat till den regionala cykelstrategin och länstransportplanen, arbetet påbörjas under 2022.</p> <p>2. Delta i utvecklingsprojekt och bidra till utvecklingen av mobilitet som tjänst (MaaS) och kombinerad mobilitet (KM) i Sörmland. Delåtgärden är en del av arbetet i nätverket för hållbart resande i Sörmland och kommer vara tema för nätverket under 2024. Arbetet inom nätverket kommer främst</p>

	<p>vara kunskaphöjande insatser och erfarenhetsutbyte från andra organisationer. Planering av innehållet startar under 2023. Omvärldsbevakning kring MaaS och KM sker kontinuerligt i regionens verksamhet. I och med att MaaS innebär en tjänst där alla typer av mobilitet täcks in behöver Sörmlandstrafiken vara med som part.</p> <p>3. Bygga en kunskapsbas kring bilpooler/mobilitetspooler. Ett införande av bilpool/mobilitetspool hos kommunerna skapar förutsättningar för att ersätta behovet av egen bil hos invånarna och kan därmed minska resandet. Delåtgärden innebär att utreda vilka lämpliga platser som finns i länet för bilpooler/mobilitetspooler. Det finns ett behov av att utreda de legala förutsättningarna för kommunerna för öppen bilpool och som kan användas av invånarna vid till exempel kvällar och helger. Behovet för detta finns både i större och mindre städer. Dialog behöver skapas med privata aktörer för att se över vilka möjligheter som finns. Omvärldsbevakning behövs kontinuerligt för att lyfta och ta lärdom av goda exempel. Delåtgärden kan med fördel göras tillsammans med delåtgärd två och då påbörjas arbetet under 2024.</p> <p>4. Minskad biltrafik för förbättrad livsmiljö. Reglering av biltrafik i centrala delar av staden till förmån för gång, cykel och kollektivtrafik. Denna delåtgärd är i första hand en kommunal åtgärd som behöver genomföras inom ramen för väghållaransvaret men insatsen behöver samordnas för att få större genomslag. Åtgärden innebär att undersöka arbete med att införa cirkulationsplaner¹⁵, cykelöverfarter och cykelgator. Den innebär också att se över parkeringsavgiftsreglering vid kommunala och regionala arbetsplatser och de parkeringar som aktörerna har rådighet över samt undersöka möjligheten att justera avgifterna för att minska biltrafiken. Utbyte, samordning och genomförande av delåtgärden sker med hjälp av regionens arbetsgrupp för transportsystemets utveckling och nätverket för hållbart resande.</p> <p>5. Fysisk planering för förbättrade förutsättningar för hållbart resande. Mobilitetsplaner i detaljplaner behöver utvecklas och parkeringsnormen bör ersättas av en mobilitetsnorm. Delåtgärden innebär att ett arbete för förbättrade förutsättningar för hållbart resande vid nybebyggelse och kollektivtrafikstråk utvecklas. Ett kunskapsutbyte mellan kommuner kring insatser på mobilitetsplaner och parkeringsnormer/mobilitetsnormen behövs. Utbyte, samordning och genomförande av delåtgärden sker med hjälp av regionens arbetsgrupp för transportsystemets utveckling, arbetsgruppen för regional fysisk planering och nätverket för hållbart resande.</p>
<p>Åtgärds mål</p>	<ul style="list-style-type: none"> - En standard på bytespunkter mellan cykel, bil och kollektivtrafik är utvecklad - Ha medverkat i ett utvecklingsprojekt kopplat till MaaS eller kombinerad mobilitet - Tre nätverksträffar på temat MaaS i nätverket för hållbart resande är genomförda - Tre tematräffar med regionens arbetsgrupper och nätverk för delåtgärd fyra och fem är genomförda - Vilka förutsättningar för bilpooler/mobilitetspooler som finns i Sörmlands kommuner har klargjorts <p>Bidra till att dessa mål från cykelstrategin uppnås:</p>

¹⁵ Cirkulationsplaner innebär i korthet att gående, cyklister och kollektivtrafik har företräde i stadens centrala delar. Biltrafiken begränsas till ett fåtal gator och varuleveranser kräver tillstånd och kan endast ske inom vissa tidsfönster.

	<ul style="list-style-type: none"> - År 2030 ska cykeltrafikens färdmedelsandel ha ökat med tio procentenheter jämfört med 2019. Från dagens ca 11 procent till 21 procent år 2030. - År 2030 ska andelen resta kilometer med cykel, till fots och med kollektivtrafik (GCK) i Sörmland ska ha ökat 4 procentenheter jämfört med 2019 utan att cykelns andel minskar.
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	Huvudansvarig: Region Sörmland Huvudansvaret innebär att samordna, via nätverk. Regionen kan även hjälpa till att ta fram underlag som behövs för att genomföra delåtgärderna. Medverkande: Kommunerna Sörmlands kommuner deltar i arbetet och bidrar bland annat genom att testa olika verktyg och genomföra kampanjer för sina medarbetare och invånare. Kommunernas olika arbetsplatser inom organisationen kan både ses som medverkande och målgrupper. Ytterligare möjliga aktörer är privata skolor samt övriga arbetsgivare i Sörmland. Länsstyrelsen är också en möjlig aktör i arbetet.
Finansiering	Insatserna finansieras delvis genom arbetstid och befintlig verksamhet men vissa prioriteringar behöver göras. Statliga tillväxtmedel (1:1) används som en del av finansieringen och eventuellt kan projektmedel via ERUF eller liknande sökas.
Uppföljning och utvärdering	Den kontinuerliga avstämningen genomförs i befintliga nätverk där regionen har samordningsansvar.
Måluppfyllnad	Miljömål: Begränsad klimatpåverkan God bebyggd miljö Frisk luft Globala mål: 3 God hälsa och välbefinnande, 11 Hållbara städer och samhällen, 13 Bekämpa klimatförändringarna

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Begränsad klimatpåverkan Fokusområde: Transporteffektivt samhälle
Rubrik/namn på åtgärden:	BK 8. Insatser för att främja hållbart resande
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Åtgärder för ett transporteffektivt samhälle är en viktig del i att minska utsläppen från transportsektorn. Målet om minskade utsläpp från transportsektorn till 2030 kan inte nås endast genom förnybara drivmedel och effektivare fordon. Åtgärder behövs också för transporteffektivitet. Med ett transporteffektivt samhälle menas ett samhälle där det är lätt att välja att åka kollektivt, gå eller cykla istället för energiintensiva trafikslag. Åtgärder för ett transporteffektivt samhälle kan delas in i åtgärder som skapar förutsättningar för ett hållbart resande och åtgärder som syftar till att uppmuntra och styra mot resande på ett hållbart sätt. Åtgärder som uppmuntrar resande på ett hållbart sätt handlar till exempel om att genom information och kampanjer inspirera till förändrat beteende. Åtgärden syftar till att i samverkan regionalt genomföra ett antal delåtgärder som ska uppmuntra och styra mot hållbart resande.

	<p>Region Sörmland har sedan tidigare etablerat Nätverk för hållbart resande där länets kommuner ingår. Åtgärden genomförs inom ramen för nätverket. Åtgärden kopplar till regionala strategiska dokument där åtgärder för att skapa förutsättningar för hållbart resande identifierats. Det gäller särskilt den regionala cykelstrategin.</p> <p>Målgruppen för åtgärden är tjänstepersoner och politiker i Sörmlands kommuner och andra regionala aktörer samt invånarna.</p> <p>Målgruppen för åtgärden är invånarna och organisationer i Sörmland.</p>
<p>Genomförande och metod</p>	<p>Åtgärden är uppdelad i ett antal delåtgärder:</p> <p>1. Utforma en rutin för MM¹⁶-åtgärder kopplat till fysiska åtgärder och nybebyggelse. Detta ingår som en åtgärd i den regionala cykelstrategin. Delåtgärden ska leda till att öka användandet och effektiviteten av byggd infrastruktur. Arbetet påbörjades under 2021 och fortsätter löpande, åtgärden tas med i åtgärdsprogrammet för att sammanslå fler åtgärder samt för att nå fler för genomförande.</p> <p>2. Skapa förutsättningar för och främja resfria möten samt öka användningen av cykel och kollektivtrafik vid tjänsteresor men även för arbetsresor. Delåtgärden är en riktad insats mot arbetsgivare i länet. Regionen, Länsstyrelsen och kommunerna bör kontinuerligt arbeta med att minska klimatpåverkan från organisationernas egna resor och från det sprida goda exempel, arbetsätt och metodik till andra organisationer.</p> <p>3. Arbeta med gemensamma kampanjer/åtgärder kring beteendeförändring. Ett särskilt fokus läggs på barn och ungas cykling. Nätverket för hållbart resande har detta som tema under 2023 och ett arbete kan startas upp då.</p> <p>4. Hållbart resande i besöksnäringen. Regionen fortsätter det långsiktiga arbetet med att utveckla Näckrosleden samt stärka samverkan med kommunerna och näringslivet kring turismcykel frågor. Dialog kring frågan i ett större perspektiv än enbart cykling bör startas upp. Informationsinsatser kring hur besöksnäringen nudgar för hållbart resande behövs.</p>
<p>Åtgärds mål</p>	<ul style="list-style-type: none"> - En rutin för MM-åtgärder kopplat till fysiska åtgärder och nybebyggelse är framtagen - En gemensam kampanj (per år) för ökat hållbart resande i Sörmland är genomförd - En informationsinsats om hållbart resande för besöksnäringen är genomförd <p>Bidra till att dessa mål från cykelstrategin uppnås:</p> <ul style="list-style-type: none"> - År 2030 ska andelen barn som cyklar till skolan öka jämfört med 2019 - År 2030 ska cykeltrafikens färdmedelsandel ha ökat med tio procentenheter jämfört med 2019. Från dagens ca 11 procent till 21 procent år 2030 - År 2030 ska andelen resta kilometer med cykel, till fots och med kollektivtrafik (GCK) i Sörmland ska ha ökat 4 procentenheter jämfört med 2019 utan att cykelns andel minskar
<p>Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:</p>	<p>Huvudansvarig: Region Sörmland Huvudansvaret för åtgärden innebär att samordna, via nätverk. Regionen kan även hjälpa till att ta fram underlag som behövs för att genomföra delåtgärderna.</p> <p>Medverkande: Kommunerna Sörmlands kommuner deltar i arbetet och bidrar bland annat genom att testa olika verktyg och genomföra kampanjer för sina medarbetare och invånare.</p>

¹⁶ Mobility management, ett koncept för att främja hållbara transporter och påverka bilanvändningen genom att förändra resenärers attityder och beteenden

	Ytterligare möjliga aktörer är övriga skolor samt övriga arbetsgivare i Sörmland. Länsstyrelsen är också en möjlig aktör i arbetet.
Finansiering	Insatserna finansieras delvis genom arbetstid och befintlig verksamhet men vissa prioriteringar behöver göras. Statliga tillväxtmedel (1:1) används som en del av finansieringen och eventuellt kan projektmedel via ERUF eller liknade sökas.
Uppföljning och utvärdering	Den kontinuerliga avstämningen genomförs i befintliga nätverk där regionen har samordningsansvar.
Måluppfyllnad	Miljömål: Begränsad klimatpåverkan God bebyggd miljö Frisk luft Globala mål: 3 God hälsa och välbefinnande, 11 Hållbara städer och samhällen, 13 Bekämpa klimatförändringarna

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Begränsa klimatpåverkan Fokusområde: Förnybara drivmedel och elektrifiering
Rubrik/namn på åtgärden:	BK 9. Strategisk drivmedelsprioritering och gemensam upphandlingsstrategi
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	I Länsstyrelsens Regionala plan för väginfrastruktur för elfordon och förnybara drivmedel återfinns en strategisk drivmedelsprioritering. Samma prioriteringslista återfinns i motsvarande planer i ÖMS-regionen. En dialog behövs regionalt om hur den strategiska drivmedelsprioriteringen kan implementeras. En långsiktig tydlighet i vad länets offentliga aktörer kommer att efterfråga skapar gynnsamma förutsättningar för näringslivsaktörer att investera i ny fordonsteknik och tank- och laddinfrastruktur för förnybara drivmedel.
Genomförande och metod	Åtgärden innebär att deltagande aktörer kommer överens om hur den strategiska drivmedelsprioriteringen ska implementeras i deltagande aktörers verksamhet. Det görs genom att en överenskommelse med utgångspunkt i prioriteringslistan tas fram. Överenskommelsen beskriver hur drivmedelsprioriteringen implementeras i deltagande organisationer, t.ex. genom att prioriteringen följs vid upphandling av transportintensiva varor och tjänster. Syftet är att på ett förutsägbart sätt implementera drivmedelsprioriteringen i deltagande aktörers verksamhet. Liknande arbete pågår i flera andra närliggande län. Befintliga upphandlingsnätverk ska involveras.
Åtgärds mål	<ol style="list-style-type: none"> 1. I Södermanland finns det en samsyn kring vilka drivmedel som i första hand prioriteras vid upphandling. 2. Offentliga aktörer i Södermanland arbetar strategiskt med att använda offentlig upphandling som ett koordinerat verktyg för transportsektorns omställning. <p>Effektmål: Ökad vilja från privata aktörer att investera i fordon som drivs av olika förnybara drivmedel. Ökad vilja från privata aktörer att investera i ny infrastruktur för förnybara drivmedel samt laddning av elfordon.</p>

<p>Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. Samordnande</p>	<p>Huvudansvarig: BioDriv Öst Ansvaret innebär att samordna arbetet med åtgärden genom att kalla deltagande aktörer till möten och hålla ihop arbetet med att formulera överenskommelsen</p> <p>Medverkande: Länsstyrelsen, Region Sörmland, kommunerna. Ansvaret innebär att delta i utformning av överenskommelsen, samt att följa den efter undertecknande.</p>
<p>Finansiering</p>	<p>Kostnaderna för åtgärden utgörs framförallt av arbetstid, som finansieras av respektive organisation. Om behov finns av externa medel för att samordna åtgärden kan t.ex. ERUF eller 1:1-medel sökas.</p>
<p>Uppföljning och utvärdering</p>	<p>Åtgärds mål: Framtagen och underskriven överenskommelse.</p> <p>Mätbarhet: Hur många som skrivit under Hur många upphandlingar har genomförts Hur upphandlingarna har ändrats, hur har kostnadsbilden ändrats.</p> <p>Åtgärden är genomförd när en överenskommelse tagits fram och undertecknats av deltagande aktörer.</p>
<p>Måluppfyllnad</p>	<p>Miljömål: Generationsmålet Begränsad klimatpåverkan God bebyggd miljö Frisk luft</p> <p>Globala mål: 11 Hållbara städer och samhällen, samt 13 Bekämpa klimatförändringarna.</p>

<p>Arbetsgrupp och fokusområde:</p>	<p>Arbetsgrupp Begränsa klimatpåverkan Åtgärdsområde: Förnybara drivmedel och elektrifiering</p>
<p>Rubrik/namn på åtgärden:</p>	<p>BK 10. Handlingsplan för utbyggnad av laddinfrastruktur</p>
<p>Bakgrund och syfte åtgärdsformulering</p>	<p>För omställningen av transportsektorn behövs bland annat en omfattande utbyggnad av laddinfrastruktur för både lätta och tunga fordon i länet.</p> <p>I rapporten Infrastruktur för elfordon och förnybara drivmedel, ett strategiskt kunskapsunderlag för Södermanlands län 2020 uppskattas behovet av publika snabbladdpunkter till 355 st. 2030. 2018 fanns 33 publika snabbladdare i länet.</p> <p>I planeringsunderlaget Regional infrastrukturplan uppskattas behovet av publika laddpunkter till ca 8200 i Södermanland 2030.</p> <p>Insatser behövs från det offentliga för att understödja utvecklingen i länet. Det behövs en analys över vilken utveckling som sker, och var i länet insatser behövs, och vilken typ av insatser som behövs. Det är t.ex. viktigt att ha en bild av över var utbyggnaden drivs av marknaden, och var insatser behövs från det offentliga. Det behövs också en överblick över hur behovet ser ut av olika typer av laddmöjligheter, t.ex. snabbladdpunkter och hemmaladdning.</p>

	<p>I kombination med att följa utvecklingen behövs också insatser för att understödja utvecklingen. Insatserna kan t.ex. innebära att ta fram en intern kommunal strategi, inklusive affärsmodell, för etablering av laddinfrastruktur, att investera i laddinfrastruktur på prioriterade platser, eller att genom planeringsprocessen verka för att laddinfrastruktur kommer på plats. Det är viktigt att insatserna baseras på analysen av behov och utveckling i länet.</p> <p>För elektrifiering av godstransporter har statliga medel aviserats till ”Regionala elektrifieringspiloter”. En regional elektrifieringspilot definieras som ”ett projekt där aktörer går samman för att bygga infrastruktur med strategiskt placerade laddstationer eller tankstationer för fossilfri vätgas och som möjliggör tunga elektrifierade lastbilstransporter och optimerade logistikflöden inom ett område med omfattande behov av godstransporter.” En förordning för stödet till regionala elektrifieringspiloter har varit på remiss under 2021, och kommer troligen beslutas inom kort. Medel för stödet finns under 2022 och 2023.</p> <p>Det finns i Mälardalen flera initiativ med koppling till elektrifiering av godstransporter, t.ex. ett storregionalt godstransportråd. Rådet har tagit fram ett förslag till handlingsplan som bland annat inkluderar att ta fram en regional strategisk utbyggnadsplan för laddinfrastruktur för godstransporter. Handlingsplanen ska genomföras av Regionerna, Trafikverket samt kommunerna under 2022–2024.</p> <p>Mälardalens Universitet driver Electrification Hub – en samverkansplattform med partners från forskning, näringsliv och offentlig sektor med syftet att öka kunskap och takt i omställningen till elektrifierade tunga transporter.</p> <p>Syftet med denna åtgärd är att analysera och överblicka den pågående utbyggnaden av laddinfrastruktur i Södermanlands län, samt ta fram en handlingsplan för insatser för att stödja utbyggnaden till 2026. Handlingsplanen ska identifiera prioriterade insatser för deltagande aktörer i åtgärden. Analysen av nuläget samt handlingsplanen utgör stöd för övriga aktörer att investera i utbyggnad av laddinfrastruktur.</p>
<p>Genomförande och metod</p>	<p>Åtgärden innebär:</p> <p>Analys av pågående utveckling av utbyggnad av laddinfrastruktur i Södermanlands län och en handlingsplan för prioriterade insatser. I analysen inkluderas mål om var snabbbladdning, destinationsladdning respektive hemmaladdning ska etableras. Av handlingsplanen ska framgå beskrivning av vilken aktör som gör vad, och var. I analysen behöver frågan om tillgänglig kapacitet vägas in. Analysen ska kunna användas som planeringsunderlag i den kommunala och regionala planeringen. Handlingsplanen ska peka på åtgärder som krävs för att ta nästa steg i utvecklingen.</p> <p>Analysen baseras på de kunskapsunderlag som redan finns regionalt.</p> <p>I genomförandet av åtgärden ingår också att kommunicera handlingsplanen till aktörer som investerar i utbyggnad av laddinfrastruktur.</p> <p>Åtgärden genomförs under 2023–2024. Insatser som identifieras i handlingsplanen genomförs till och med 2026.</p>

<p>Åtgärdsområde</p>	<p>Åtgärdsområde: I Södermanland finns en överblick och lättillgänglig information om nuläge för laddinfrastruktur och utbyggnadsbehov samt handlingsplan för prioriterade åtgärder till 2026.</p> <p>Åtgärdsområde: Offentliga aktörer i Södermanlands län arbetar strategiskt och samordnat för utbyggnad av laddinfrastruktur för lätta fordon.</p> <p>Effektmål: Insatserna inom åtgärden bidrar till att påskynda elektrifiering av lätta fordon i Södermanlands län</p> <p>Effektmål: Minst en ansökan om statligt stöd till regional elektrifieringspilot beviljas som avser utbyggnad inom Södermanland.</p>
<p>Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. Samordnande:</p>	<p>Huvudansvariga: Länsstyrelsen och Region Sörmland Ansvaret innebär att samordna arbetet med analys och handlingsplan.</p> <p>Medverkande: BioDriv Öst, Energikontoret i Mälardalen, kommunerna Ansvaret innebär att utifrån organisationens kompetens delta i arbetet med analys och handlingsplan. Medverkande organisationer bidrar med sin kunskap och sitt perspektiv på utbyggnad av ladd infrastrukturen.</p> <p>Åtgärden förankras med: Storregionalt godstransportråd, Electrification Hub.</p>
<p>Finansiering</p>	<p>Åtgärden kan till viss del genomföras med arbetstid inom ordinarie verksamhet. Komplettering behövs dock i form av upphandlad analys av nuläge och utveckling.</p> <p>Finansiering behövs därför till viss del i form av externa medel. ERUF kanske är möjligt att söka eftersom det finns en koppling till kapacitet i elnäten?</p>
<p>Uppföljning och utvärdering</p>	<p>Åtgärdsområde: Regional handlingsplan har tagits fram. Följs upp av huvudansvarig innan åtgärden avslutas.</p>
<p>Måluppfyllnad</p>	<p>Miljömål: Begränsad klimatpåverkan God bebyggd miljö Frisk luft</p> <p>Globala mål: 11 Hållbara städer och samhällen, 13 Bekämpa klimatförändringarna.</p>

<p>Arbetsgrupp och fokusområde:</p>	<p>Arbetsgrupp Begränsa klimatpåverkan Åtgärdsområde: Konsumtion</p>
<p>Rubrik/namn på åtgärden:</p>	<p>BK 11. Insatser för att stärka hållbar lokal livsmedelsproduktion</p>
<p>Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)</p>	<p>Hållbara lokalproducerade livsmedel har svårt att nå slutanvändaren, såsom offentliga sektorn och konsumenterna. Genom att skapa bättre upphandlingsplattformar och stöd i själva försäljningsprocessen, kan dessa hinder undanröjas. Andra åtgärder som kan göras för att öka livsmedelssektorns bidrag till klimatmålet är</p>

	<p>utveckling av nya grödor. Insatser för att stärka lokal livsmedelsproduktion och de företag som är förknippade med den är också viktigt för att stärka försörjningstryggheten och öka hållbarheten.</p> <p>Syftet med åtgärden är att på olika sätt bidra till att främja den lokala omställningen till fossilfritt. Det görs genom att öka den hållbara lokalproducerade livsmedelproduktionens andel av länets konsumtion, minska matsvinnet och utveckla produktion av nya lokala livsmedel som kan ersätta befintliga produkter som idag inte produceras i länet, ex bönor, fisk.</p>
<p>Genomförande och metod</p>	<p>Åtgärden innebär att deltagande aktörer samverkar kring att genomföra insatser för att främja den lokala omställningen till fossilfritt, med fokus på livsmedelssektorn. Exempel på aktiviteter är:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Omvärldsanalys, ex Länsstyrelsens rapport om produktionspotentialen i länet. - Skapa testbäddar för nya lokala grödor. - Arbeta fram en gemensam länsmodell för vad som är närproducerat. (Sprida befintliga) Definiera vad är lokalt. - Undersöka nya/befintliga upphandlingstekniker, ex via upphandlingsenheter. Ex. inkludera svinn, lokal närvaro av produktion som i sin tur genererar skatteintäkter/sysselsättning, studiebesök i verksamhet. m.m. - Arbeta för att små lokala livsmedelsproducenter går samman i upphandlingar för att svara upp mot större beställningar. Använd befintliga nätverk. - Stärka nätverken mellan offentliga och lokala livsmedelsproducenter. Bygga vidare på befintliga nätverk. - Regelbundna leverantörsträffar årligen, för att informera om läget, på länsnivå. Kunskapsöverföring - Skapa forum för köpare och säljare. Stora och medelstora företag. Matchning. - Arbeta närmare kommunernas övriga verksamhet såsom skola, för att sprida kunskap om lokal livsmedelsproduktion, klimatpåverkan m.m. via ex bondgårdsbesök eller seminarier kring frågan. Använda digitala forum. - Höja statusen för den offentliga måltiden. Koppla ihop den med hälsoaspekten. Utveckla en regional strategisk plan kring miljömålen. - Erbjud utbildningar, så fler vill starta livsmedelsproduktion, ex växthusodling. - Få fler företag att växla upp sin produktion. Öka andelen medelstora företag. - Arbeta med spårbarhet genom hela ledet och möjliggöra storskalig produktion med lokal prägel. - Arbeta för ett cirkulärt system; Restprodukter från själva produktionen kan bli ny råvara, restvärme från industrin kan skapa förutsättningar för växthusodling. - Genomföra åtgärder utifrån branschens färdplan för fossilfri konkurrenskraft. <p>Genomförandet av åtgärden och de enskilda aktiviteterna kopplas till handlingsplanen för den regionala Livsmedelsstrategin.</p>
<p>Åtgärds mål</p>	<p>Åtgärden har flera mål:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Stärka upphandlingsprocessen, så att vi kan öka andelen lokal hållbar livsmedelsproduktion i länet (enligt svenska regler och miljömål), inkludera svinn. - Minska matsvinnet i samtliga led, såsom primär, grossist och konsument.

	<ul style="list-style-type: none"> - Utveckla arbetet med att minska klimatpåverkan av den lokala livsmedelsproduktionen. - Skapa fler lokala medelstora företag som producerar livsmedel samt öka dess lönsamhet, Öka produktionsvolymerna. <p>Uppföljning genom att antal initiativ/aktiviteter per mål mäts.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	Huvudansvarig: <ul style="list-style-type: none"> - Region Sörmland och/eller Länsstyrelsen Huvudansvariga leder arbetet och bjuder in medverkande aktörer till en arbetsgrupp för åtgärden. Arbetsgruppen bestämmer vilka konkreta aktiviteter (av ovanstående) som ska genomföras. Medverkande: <ul style="list-style-type: none"> - Länets kommuner - LRF Södermanland - Sörmlands turismutveckling AB (Stua) - AgroSörmland (förslag) Medverkande deltar i arbetsgruppen samt i genomförande av konkreta aktiviteter efter beslut i arbetsgruppen.
Finansiering	Kostnaderna för åtgärden är dels arbetstid hos deltagande aktörer i arbetsgruppen, dels kostnader för aktiviteter. Externa medel behövs för att genomföra aktiviteter, de söks från t.ex. <ul style="list-style-type: none"> - Utvecklingsbidrag via Region Södermanland - Landsbygdsprogrammet - Europeiska Regionala Utvecklingsfonden - LEADER - Projektmedel från den Nationella livsmedelsstrategin
Uppföljning och utvärdering	Andelen lokalproducerade livsmedel ökar i länet, samt minskad mängd matsvinn. Följs upp av kommunerna. Stäms av med övriga strategier och arbeten.
Måluppfyllnad	Miljömål: Generationsmålet Begränsad klimatpåverkan Ett rikt odlingslandskap Ett rikt växt- och djurliv Globala mål: 2 Ingen hunger, 12 Hållbar produktion och konsumtion, 13 Bekämpa klimatförändringarna, 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Begränsad klimatpåverkan Fokusområde: Övergripande
Rubrik/namn på åtgärden:	BK 12. Hållbar kapitalförvaltning i offentliga organisationer
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Klimatpåverkan från kapitalförvaltning, inklusive pensionsförvaltning, är stor och hållbara investeringar är därför ett viktigt verktyg i arbetet med att minska den egna organisationens klimatavtryck. Ansvarsfulla investeringar i hållbara bolag bör främjas och placeringar i företag/företagsgrupper där en del av omsättningen kommer från t.ex. fossila bränsle undvikas. Fokus i denna åtgärd är hållbar kapitalförvaltning avseende <i>klimatpåverkan</i> och målgruppen är kommuner och andra intresserade organisationer i länet.

<p>Genomförande och metod</p>	<p>Organisationer har kommit olika långt i sitt arbete med hållbar kapitalförvaltning. För att säkerställa att insatserna formas utifrån det behov som finns genomförs först ett informationstillfälle med fokus på kunskaps- och erfarenhetsspridning om hållbar kapitalförvaltning utifrån ett klimatperspektiv. Därefter genomförs en nulägesinventering för intresserade kommuner och andra organisationer/företag. Åtgärder genomförs i nedan steg:</p> <p>2023 – genomförande av informationstillfälle Under 2023 genomförs ett informationstillfälle med fokus på kunskaps- och erfarenhetsspridning kring hållbar kapitalförvaltning. Syftet med detta tillfälle är att väcka intresse för frågan inför kommande arbete.</p> <p><u>Ansvarig:</u> Region Sörmland</p> <p>2024 – identifiera nuläge och planera insats Under 2024 genomförs följande:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nuläge och nyckelpersoner i kommunerna/intresserade organisationer/företag identifieras • intervjuer för att utreda intresse/hinder för genomförande • kommunikationsinsats/ eventuell annan insats utifrån resultatet ovan. <p><u>Ansvarig:</u> Ansvarig aktör utses utifrån intresse hos kommuner och övriga organisationer/företag.</p> <p>2025 – genomföra insats Under 2025 genomförs följande:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Genomförande av insats utifrån de behov som identifierats. • Bilda nätverk om intresse finns • Följa upp resultat och intresse och planera för ev. ny insats 2026 <p><u>Ansvarig:</u> Ansvarig aktör utses utifrån utkomst av identifierat nuläge och behov.</p> <p>2026 Eventuellt insats under 2026 beror på utfall av uppföljning föregående år.</p>
<p>Åtgärds mål</p>	<p>De kommuner som deltagit i åtgärden har tagit fram ett arbetssätt för att säkerställa en hållbar kapitalförvaltning inom sin organisation.</p> <p>Effektmål: minskat klimatavtryck/minskade koldioxidutsläpp.</p>
<p>Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:</p>	<p>Huvudansvarig: Region Sörmland (ej för åtgärdens samtliga steg) Medverkande: Samtliga kommuner i Sörmland som har kapitalförvaltning i egen regi.</p> <p>Huvudansvar utses för respektive steg: Steg 1 – Anordna informations- och workshoptillfälle: Region Sörmland Steg 2 till 4 – utses efter genomförande av steg 1.</p>
<p>Finansiering</p>	<p>Respektive deltagare behöver själva finansiera sitt arbete med hållbar kapitalförvaltning, t.ex. om konsult anlitas för information, årlig analys och utvärdering. För nuläge och genomförande bedöms ingen särskild finansiering behövas.</p>
<p>Uppföljning och utvärdering</p>	<p>Informations/kommunikationsinsats genomförd (Ja/nej)</p> <p>Andel av deltagande kommuner som tagit fram arbetssätt för hållbar kapitalförvaltning inom sin organisation</p>

Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Generationsmålet Begränsad klimatpåverkan</p> <p>Globala mål: 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna</p>
----------------------	--

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp Begränsa klimatpåverkan Fokusområde: Övergripande
Rubrik/namn på åtgärden:	BK 13. Klimatvecka Södermanland
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Klimatdagar har tidigare genomförts i Södermanland både på regional och lokal nivå. Målgrupp och inriktning har varierat. De klimatdagar Länsstyrelsen ordnat har ofta haft offentliga aktörer, organisationer och näringsliv som målgrupp. Syftet har varit att inspirera till åtgärdsarbete.</p> <p>Aktiviteter har också genomförts med allmänheten som målgrupp, framförallt av kommunerna. Under september 2021 genomförde Eskilstuna kommun ett ”Klimathoppmöte”. Strängnäs genomför en klimatvecka under hösten 2021. Det finns också exempel från andra län, t.ex. Örebro där man har en omställningsvecka.</p> <p>Aktiviteterna har ibland genomförts i samarbete med andra aktörer, t.ex. Klimathoppmötet i Eskilstuna som arrangerades i samarbete med Studieförbundet.</p> <p>Syftet med Klimatvecka Södermanland är att uppmärksamma klimatfrågan och åtgärdsarbetet i länet, skapa arenor för möten mellan olika aktörer och att inspirera till handling.</p> <p>Målgruppen är ideella organisationer, politiker, näringsliv samt allmänheten.</p>
Genomförande och metod	<p>Klimatveckan ordnas av Länsstyrelsen Södermanland, Region Sörmland samt kommunerna i Södermanland.</p> <p>Under Klimatveckan ordnas aktiviteter på flera platser i länet, och i flera format. Den sammanhållande faktorn är syftet att uppmärksamma klimatfrågan och åtgärdsarbetet i länet, att skapa arenor för möten mellan människor och aktörer samt att inspirera till handling.</p> <p>Länsstyrelsen, Region Sörmland och länets kommuner kan ordna aktiviteter. Aktiviteter kan även ordnas av andra, t.ex. ideella organisationer och näringsliv. Upplägget för veckan är detsamma som Vattenveckan som genomförts sedan 2016.</p> <p>Tidpunkten på året för Klimatveckan kan kopplas till uppmärksammade datum, t.ex. Earth Hour, Världsmiljödagen eller Mobilitetsveckan.</p> <p>Klimatveckan ordnas 2023. Därefter utvärderas om Klimatveckan ska genomföras ytterligare år. Tidpunkten för Klimatveckan bör anpassas så att den inte ligger i för nära anslutning till andra liknande aktiviteter, t.ex. Vattenveckan.</p> <p>Aktiviteterna under veckan kan vara av olika karaktär, men bör innehålla inslag som skapar delaktighet och möten mellan människor. För att nå civilsamhället behövs aktiviteter på kvällstid.</p>

	För att skapa möten mellan aktörer och människor kan metoder som Open Space och Tjänstedesign användas. Tjänstedesign utgår från ett problem och man får tillsammans skapa en väg framåt.
Åtgärds mål	<p>Åtgärds mål 1: Klimatvecka Södermanland genomförs 2023.</p> <p>Åtgärds mål 2: Aktiviteter genomförs under Klimatveckan i mer än hälften av Södermanlands kommuner.</p> <p>Effektmål: Klimatveckan leder till ökad kunskap hos allmänheten om klimatfrågan och åtgärdsarbetet i länet, samt möten mellan aktörer. Effektmålet mäts genom enkät.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. Samordnande:	<p>Huvudansvarig: Länsstyrelsen och Region Sörmland är tillsammans huvudansvariga för åtgärden. Det innebär att de är ansvariga för att samordna Klimatvecka Södermanland. De kan också genomföra aktiviteter under Klimatveckan.</p> <p>Medverkande: Kommunerna, Energikontoret i Mälardalen Medverkande aktörer åtar sig att delta i samordning av aktiviteter i den egna kommunen, samt kan genomföra aktiviteter under Klimatveckan.</p> <p>Studiefremjandet föreslås även som medverkande i åtgärden.</p> <p>Även andra aktörer, t.ex. ideella organisationer och näringsliv bjuds in till att ordna aktiviteter under Klimatveckan.</p>
Finansiering	<p>Kostnaderna för åtgärden utgörs framförallt av arbetstid hos Länsstyrelsen, Region Sörmland samt kommunerna.</p> <p>Även kostnader kring aktiviteterna såsom lokalhyra och kommunikation kan uppkomma.</p> <p>Eftersom kostnaderna utgörs av arbetstid, och i övrigt är relativt begränsade är det inte motiverat att söka externa medel för finansiering av projektet. Åtgärden finansieras av anslag/budget för klimat- och energi hos Länsstyrelsen, Region Sörmland samt länets kommuner.</p>
Uppföljning och utvärdering	<p>Åtgärden följs upp under och efter genomförd Klimatvecka. Uppföljningen avser vilka aktörer som deltar och ordnar aktiviteter, samt antal och typ av ordnade aktiviteter. Under och efter veckan används enkäter för utvärdering riktade både till aktörer som genomför aktiviteter och deltagande i aktiviteterna.</p> <p>Inom utvärderingen bör en enkät eller liknande inriktas på att följa upp om aktiviteterna lett till ökad kunskap hos allmänheten om klimatfrågan och en ökad takt i åtgärdsarbetet i länet.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål Begränsad klimatpåverkan</p> <p>Globala mål: 13 Bekämpa klimatförändringarna.</p>

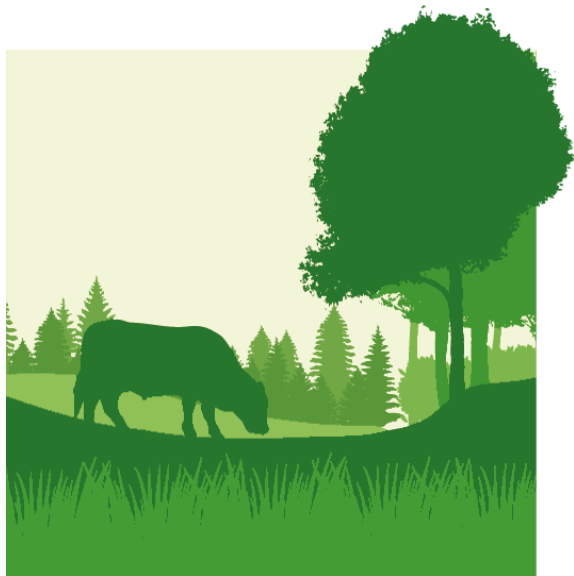
Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Begränsad klimatpåverkan Fokusområde: Övergripande

Rubrik/namn på åtgärden:	BK 14. Klimatberäkningar/klimatbokslut som underlag till prioriteringar
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Klimatberäkningar utgör ett viktigt prioriteringsunderlag för att effektivt kunna minska sin organisations klimatavtryck. Genom information om var de stora utsläpsskällorna finns, kan resurser och åtgärder sättas in på rätt ställen.</p> <p>Syftet med åtgärden är att underlätta för organisationer att genomföra klimatberäkningar för sin verksamhet och i förlängningen kunna minska sina egna klimatutsläpp. Detta genom utbyte av idéer, erfarenheter och kompetens mellan organisationer.</p> <p>Den huvudsakliga målgruppen är länets kommuner, men även andra intresserade organisationer kan delta.</p>
Genomförande och metod	<p>Åtgärden genomförs i två steg:</p> <p>2023: Kompetenshöjande insatser. Genomförande av ett inledande informations- och workshoptillfälle med föreläsare om klimatberäkningar, information om vilka verktyg som finns, hur man bäst går tillväga och andra organisationers erfarenheter.</p> <p><u>Ansvarig:</u> Region Sörmland anordnar detta inledande informations- och workshoptillfälle.</p> <p>2024–2026: Nätverk och erfarenhetsutbyte Nätverk för kompetens- och erfarenhetsutbyte för klimatberäkningar.</p> <p><u>Ansvarig:</u> Länsstyrelsen föreslås samordna nätverket</p>
Åtgärds mål	<p>Ett nätverk för kompetens- och erfarenhetsutbyte för klimatberäkningar med minst 6 deltagande kommuner har etablerats.</p> <p>Vid programperiodens slut har minst 3 kommuner genomfört klimatberäkningar som prioriteringsunderlag för klimatåtgärder.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Region Sörmland (ej för åtgärdens samtliga steg) Medverkande: Kommunerna</p> <p>Huvudansvar utses för respektive steg: Steg 1 – Anordna informations- och workshoptillfälle: Region Sörmland Steg 2 – Samordna nätverk: Förslagsvis Länsstyrelsen</p>
Finansiering	Respektive organisation finansierar själv eventuellt behov av konsultstöd för att ta fram klimatbokslut/genomföra klimatberäkningar. För erfarenhetsutbyte i nätverk bedöms ingen särskild finansiering behövas.
Uppföljning och utvärdering	<p>Följande följs upp:</p> <ul style="list-style-type: none"> Nätverk etablerat (Ja/nej) Antal deltagande kommuner i nätverk (st.) Antal kommuner som genomfört klimatbokslut/klimatberäkningar <p>Om möjligt inom programperioden följs också resultatet från respektive organisations klimatbokslut upp – det vill säga förändringen i klimatpåverkan utifrån upprättat klimatbokslut.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål Begränsad klimatpåverkan</p> <p>Globala mål: 13 Bekämpa klimatförändringarna.</p>

Förankringsversion

Levande skogar och landskap

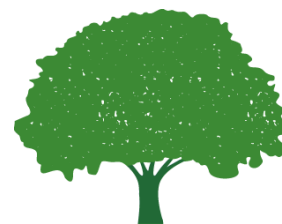

Att bevara den biologiska mångfalden är en utmaning såväl i Sverige som globalt. Enligt den senaste rödlistan lever många av de rödlistade arterna i skogs- och jordbrukslandskapet.¹⁷ Igenväxning av tidigare öppna marker och avverkning av skog är två exempel på faktorer som har en negativ påverkan på växt- och djurlivet. Många aktörer gör redan idag stora insatser i landskapet för att förbättra livsvillkoren för växter och djur, till exempel genom att restaurera och sköta betesmarker eller att spara döda eller skyddsvärda träd vid avverkning. För att komplettera det arbete som redan pågår har arbetsgruppen tagit fram några nya åtgärder. Många av åtgärderna handlar om att utöka samverkan och dialog i naturvårdsarbetet i länet, för att på så sätt nå bättre resultat. Det handlar om allt från kunskapsspridning och samverkan till konkreta insatser som att skapa levande kantzoner, säkerställa ekens framtid i Sörmland och förbättra landskapet för pollinerande insekter. Åtgärderna bidrar på olika vis till att i samverkan (åter)skapa viktiga livsmiljöer i skog och i jordbrukslandskapet och därmed bidra till att öka den biologiska mångfalden.

Områdets koppling till miljömålen och de globala målen

Miljömål som i huvudsak inkluderas: Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv.

Miljömålen Myllrande våtmarker, Ingen övergödning, Begränsad klimatpåverkan, Levande sjöar och vattendrag samt God bebyggd påverkas också av åtgärderna.

Globala mål som berörs¹⁸: 2 Ingen hunger, 6 Rent vatten och sanitet, 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringen, 14 Hav och marina resurser samt 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

¹⁷ SLU Artdatabanken (2020). [Rödlistade arter i Sverige 2020](#). SLU, Uppsala

¹⁸ [Mappning av Sveriges miljömål mot de globala hållbarhetsmålen](#)

Tabell över åtgärder i Levande skogar och landskap

Åtgärds nr.	Åtgärdsrubrik	Huvudansvarig	Medverkande	Miljömål
LSL 1	Uppdatera och utveckla värdegränser för skog i dialog med berörda aktörer	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen Dialogparter; LRF och Jordägarförbundet, skogsbolag, andra myndigheter	<ul style="list-style-type: none"> • Levande skogar • Ett rikt växt och djurliv
LSL 2	Kunskapsspridning kring grön infrastruktur i skogs- och jordbrukslandskapen, inklusive vattenområden	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, LRF och Jordägarförbundet	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt växt- och djurliv • Levande skogar • Ett rikt odlingslandskap • Myllrande våtmarker • Levande sjöar och vattendrag
LSL 3	Ökad samverkan för att gynna ansvarsarter och naturtyper i några skogslandskap	Länsstyrelsen	Holmen skog, Sveaskog, Mellanskog och Fastighetsverket	<ul style="list-style-type: none"> • Levande skogar • Ett rikt växt och djurliv
LSL 4	Höja kunskapen om ekologiska spridningsanalyser	Eskilstuna kommun	Övriga kommuner samt Länsstyrelsen	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt odlingslandskap • Levande skogar • Ett rikt växt- och djurliv
LSL 5	Skapa levande kantzoner mot vattendrag, sjöar, odlings- och betesmarker samt impediment	Länsstyrelsen	Skogsstyrelsen, Nyköpingsåarnas Vattenvårdsförbund, Jordbruksverket och LRF, ev. Agro Sörmland	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt odlingslandskap • Levande skogar • Ett rikt växt- och djurliv
LSL 6	Utveckla brynmiljöer, bärande träd och buskar, sandblottor, ängsmark etc. i öppna soliga lägen, exempelvis vid vägar, järnvägar, kraftledningar, tätortsnära områden.	Länsstyrelsen	Trafikverket, Ledningsägare (ex Vattenfall Eldistribution och Svenska kraftnät), länets kommuner	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt odlingslandskap • Levande skogar • Ett rikt växt- och djurliv
LSL 7	Lyfta ekens möjlighet att utvecklas i alla åldersstadier och bestånd	Länsstyrelsen i samverkan med Skogsstyrelsen	Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, skogsbolag, LRF och Jordägarförbundet kommuner och andra markägare	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt odlingslandskap • Levande skogar • Ett rikt växt- och djurliv
LSL 8	Ökade kunskaper för rätt användning av alternativa skogsbruksmetoder på kommunal mark	Skogsstyrelsen	Länets kommuner och Länsstyrelsen	<ul style="list-style-type: none"> • Levande skogar • Ett rikt växt- och djurliv • God bebyggd miljö
LSL 9	Utvecklad dialog kring klimatåtgärder i skogsbruket/naturvården	Skogsstyrelsen och länsstyrelsen		<ul style="list-style-type: none"> • Begränsad klimatpåverkan • Levande skogar • Myllrande våtmarker. • Ett rikt-växt och djurliv.
LSL 10	Öka den biologiska variationen i jordbrukslandskapet	Greppa Näringen (länsstyrelsen och LRF)	Kommunerna	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt odlingslandskap, • Ett rikt växt- och djurliv
LSL 11	Utveckla demonstrationsområden för pollinering	Länsstyrelsen	Jägareförbundet, Holmen skog, Nyköpings kommun/Öknaskolan och Tovetorps forskningsstation.	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt odlingslandskap • Ett rikt växt- och djurliv

Åtgärder Levande skogar och landskap

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Levande skogar och landskap Fokusområde: Utveckla kunskapsunderlag kring skogens värde-trakter
Rubrik/namn på åtgärden:	LSL 1 Uppdatera och utveckla värde-trakter för skog i dialog med berörda aktörer
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Vi behöver öka kunskapen kring allas insatser för naturvård i skogen. Det behövs också en ökad kvalitet i kunskapsunderlagen för alla olika typer av skogliga åtgärder. Värde-trakterna för skog togs fram 2006 och nya kunskaper och erfarenheter har tillkommit sedan dess. Att gemensamt utveckla arbetet med värde-trakter bedöms därmed vara en effektiv åtgärd. På detta sätt kan samsynen mellan aktörerna ökas samtidigt som förståelsen för helheten i landskapet förbättras. Utvecklingsarbetet ska ske i dialog med relevanta organisationer. Målgruppen är myndigheter, skogsbruket, markägare och brukare och andra aktuella föreningar.
Genomförande och metod	Under det första året uppdaterar länsstyrelsen värde-trakterna för skog. Arbetet ska ske i dialog med relevanta aktörer. Värde-trakterna beskrivs därefter vad gäller skogliga förhållanden, naturtyper, naturvärden, arter, skydd samt hur markägarna kan bidra till en positiv utveckling av värde-traktens naturvärden. I och med att projektet innehåller både en uppdatering av värde-trakter och en utvecklad beskrivning av dessa utgör det även ett viktigt underlag till Åtgärdsförslag nr 2 dvs <i>Kunskapsspridning kring grön infrastruktur i skogs- och jordbrukslandskapen, inklusive vattenområden</i> .
Åtgärds-mål	Uppdateringen av värde-trakterna ska vara klar under 2022/2023 beskrivningarna senast under 2023.
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	Huvudansvarig: Länsstyrelsen ansvarar för att uppdaterade värde-trakter tas fram och för att dialog sker med berörda. Medverkande: Skogsstyrelsen. Dialog förs även med relevanta föreningar/organisationer så som LRF Södermanland, Jordägarförbundet, skogsbolag, övriga myndigheter. På sikt bör arbetet med värde-trakter kunna vara en tydlig del av varje aktörs egen verksamhet.
Finansiering	I huvudsak via egenfinansiering. Förslag på ekonomiskt stöd för uppdateringen av värde-trakter kanske kan fås från det Regionala skogsprogrammet
Uppföljning och utvärdering	Länsstyrelsen ansvarar för att följa upp åtgärden 2023 och 2024,

	Åtgärden är genomförd när uppdatering av värde-trakter är klar samt beskrivningar.
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Levande skogar Ett rikt växt- och djurliv</p> <p>Globala mål: 15 Ekosystem och biologisk mångfald Globala målen:</p>

Arbetsgrupp och fokusområde:	<p>Arbetsgrupp: Levande skogar och landskap</p> <p>Fokusområde: Kunskapsspridning kring grön infrastruktur</p>
Rubrik/namn på åtgärden:	LSL 2 Kunskapsspridning kring grön infrastruktur i skogs- och jordbrukslandskapen, inklusive vattenområden
Bakgrund och syfte	<p>Åtgärden syftar till att sprida kunskap om grön infrastruktur och inspirera olika aktörer till att frivilligt genomföra naturvårdsinsatser som stärker den gröna infrastrukturen i landskapet. Genom ökade kunskaper kan vi lättare göra rätt åtgärder på rätt plats i landskapet. Förståelsen för landskapets ekologi kan utvecklas i positiv riktning.</p> <p>Det är ett långsiktigt arbete att integrera grön infrastruktur i olika aktörers dagliga verksamhet, och denna åtgärd ska se till att ge detta viktiga kommunikationsarbete ett rejält lyft.</p> <p>Genom den uppdatering av värde-trakter för skog som kommer ske inom ramen för Åtgärd 1, ökar förutsättningarna för att utveckla ett gemensamt arbete med grön infrastruktur i skogen.</p> <p>Målgrupp är myndigheter, markägare, brukare, kommuner med flera. Att jobba med grön infrastruktur är ett gemensamt ansvar där alla aktörer i landskapet behöver hjälpas åt.</p>
Genomförande och metod	<p>Steg 1 (2022–2023): Uppstartsfas där Länsstyrelsen i samverkan med Skogsstyrelsen, LRF Södermanland och Jordägarförbundet tar fram en detaljerad plan över vilka kommunikationsinsatser som ska genomföras. Exempelvis: Informationsmöten, webinarier, fältvandringar inom värde-trakter. Länsstyrelsen bör också sprida beskrivningar och förslag på naturvårdsåtgärder som underlag för vidare prioritering.</p> <p>Steg 2 (2023–2026): Genomföra kommunikationsinsatser enligt plan.</p>
Åtgärds-mål	<p>Målet med åtgärden på medellång sikt är att höja kompetensen om grön infrastruktur hos landskapets aktörer. Detta nås genom kortsiktiga mål om att ta fram en plan för kommunikationsinsatser samt att anordna träffar för målgruppen. Detaljerade mätetal tas fram i steg 1.</p> <p>De förbättrade underlagen om värde-trakterna ger också aktörerna möjlighet att prioritera egna naturvårdsinsatser som på lång sikt bidrar till att förbättra den gröna</p>

	infrastrukturen i länet. Detta förväntas ge positiva effekter på den biologiska mångfalden och även på tillgången till ekosystemtjänster.
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	Huvudansvarig: Länsstyrelsen ansvarar för att ta fram en plan för kommunikation samt sprida kunskap om grön infrastruktur till olika målgrupper. Medverkande: Skogsstyrelsen och LRF Södermanland/Jordägarförbundet. Deltar i att ta fram en kommunikationsplan.
Finansiering	Egenfinansiering.
Uppföljning och utvärdering	Länsstyrelsen ansvarar för uppföljning av åtgärden, både steg 1, uppstartsfasen, och steg 2, där kommunikationsinsatser ska genomföras. Länsstyrelsen ska även se till att det sker en utvärdering av genomförda kommunikationsinsatser vid lämpliga tillfällen, ex. via enkäter.
Måluppfyllnad	Miljömål: Levande skogar Ett rikt odlingslandskap Myllrande våtmarker Levande sjöar och vattendrag Ett rikt växt- och djurliv Globala mål: 15 Ekosystem och biologisk mångfald

Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Levande skogar och landskap Fokusområde: Ökad samverkan i utpekade skogslandskap
Rubrik/namn på åtgärden:	LSL 3 Ökad samverkan för att gynna ansvarsarter och naturtyper i några skogslandskap
Bakgrund och syfte	Det finns ansvarsarter (rödlistade arter med stor population i Södermanland) och naturtyper med särskilda naturvårdsbehov. Här kan skogsbrukets egna miljöåtaganden vara viktiga bidrag till naturvårdsarbetet. Att forma sådana projekt tar tid, genomförandet sträcker sig därför över hela projektperioden, år 2022–2026. Syftet är att öka förutsättningarna för biologisk mångfald via artspecifika eller naturtypspecifika satsningar i utpekade landskap. Kombinerar om möjligt med förutsättningar för friluftsliv. Målgrupp: skogsföretag eller markägarorganisationer.
Genomförande och metod	Ett samverkansprojekt startas upp per år från och med 2022 om möjligt, annars under början av 2023. Samverkan för att genomföra konkreta insatser inom utvalda skogslandskap. t.ex. <ul style="list-style-type: none"> Hjälmarens öar och lövskogar

	<ul style="list-style-type: none"> • Båvenområdet • Kolmården • Tullgarn • Gnesta/Likstammen
Åtgärds mål	<p>Tydliga och riktade naturvårdssatsningar skall ha genomförts inom alla projektområden år 2026. Detaljerade mätetal tas fram i samband med att projektplan tas fram.</p> <p>På lång sikt gynnas den biologiska mångfalden.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Länsstyrelsen ansvarig för samordningen av åtgärden.</p> <p>Medverkande: Holmen skog, Sveaskog, Mellanskog och Fastighetsverket m.fl. ansvariga för åtgärder i skogen.</p> <p>Eventuellt dialog med LRF Södermanland och Jordägarförbundet.</p>
Finansiering	Egenfinansiering, även vissa möjligheter med t ex LONA-bidrag, NOKÅS, eller Åtgärdsprogram för hotade arter finns.
Uppföljning och utvärdering	Länsstyrelsen ansvarar för igångsättandet av projekten samt för uppföljning vid varje årsslut. De olika medverkande organisationerna ansvarar för konkreta åtgärder. Aktörerna rapporterar varje års insatser till Länsstyrelsen.
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Levande skogar Ett rikt växt- och djurliv</p> <p>Globala mål: 15 Ekosystem och biologisk mångfald</p>

Arbetsgrupp och fokusområde:	<p>Arbetsgrupp: Levande skogar och landskap</p> <p>Fokusområde: Inspiration till att göra spridningsanalyser på kommunal nivå</p>
Rubrik/namn på åtgärden:	LSL 04 Höja kunskapen om ekologiska spridningsanalyser
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Kunskap om grön- och blå infrastruktur och ekologiska spridningsanalyser är viktigt för att avgöra hur ett specifikt område kan påverkas av en åtgärd beroende på hur landskapet ser ut. Möjligheten för arter att sprida sig i landskapet är en förutsättning för ett rikt växt- och djurliv. I dagens fragmenterade landskap kan bedömningar av grön infrastruktur och ekologiska samband vara särskilt viktiga för en lyckad planering och förvaltning av biologisk mångfald och ekosystemtjänster.</p> <p>Ekologiska spridningsanalyser kan förbättra underlagen för prioritering av naturvårdsinsatser samt utgöra underlag för att föreslå lämplig markanvändning.</p> <p>En del kommuner har genomfört spridningsanalyser, bland annat i samband med framtagande av översiktsplaner eller grönplaner, men arbetet behöver utvecklas. Analyser sker även regionalt.</p>

	Åtgärden syftar till att sprida kunskap om olika spridningsanalyser och inspirera flera kommuner till att genomföra analyser.
Genomförande och metod	Eskilstuna kommun genomför ett seminarium om spridningsanalyser där kommuner och andra intresserade aktörer bjuds in. Kommunen presenterar konkreta exempel som inspiration till eget arbete. Seminarier genomförs under hösten 2022. Ett uppstartsmöte genomförs med Länsstyrelsen för att dra igång arbetet.
Åtgärds mål	Kortsiktigt åtgärds mål är att ett seminarium om spridningsanalyser genomförs hösten 2022 för att summera nuläget, sprida kunskap och inspirera flera aktörer till att genomföra egna analyser. På medellång sikt är målet med åtgärden att höja kunskapsunderlaget om ekologiska samband i kommunerna, vilket kan förbättra förutsättningarna för planering och förvaltning som i sin tur ger en miljöeffekt som stärker biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Detaljerade mätetal tas fram vid framtagande av projektplan.
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	Huvudansvarig: Eskilstuna kommun ansvarar för att genomföra ett seminarium om spridningsanalyser. Medverkan: Övriga kommuner samt Länsstyrelsen. Även andra aktörer kommer ges möjlighet att delta på seminariet, ex. LRF Södermanlands lokala företrädare.
Finansiering	Finansiering sker genom eget arbete hos kommuner, länsstyrelse och andra deltagande aktörer.
Uppföljning och utvärdering effekter?	Eskilstuna kommun följer upp att åtgärden genomförs och ser till att det görs en utvärdering av seminariet.
Måluppfyllnad	Miljömål: Levande skogar Ett rikt odlingslandskap Ett rikt växt- och djurliv m fl. naturtypsmål Globala mål: 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Levande skogar och landskap Fokusområde: "Kampanj" för levande kantzoner
Rubrik/namn på åtgärden:	LSL 5 Skapa levande kantzoner mot vattendrag, sjöar, odlings-/betesmarker samt impediment.
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Frågan om kantzoner mot sjöar och vattendrag, impediment och jordbrukslandskap har länge varit en del av naturvårdsarbetet inom storskogsbruket. Frågans aktualitet

	<p>är inte lika tydlig hos privata markägare och i jordbrukslandskapet. Här har man inte kommit lika långt vad gäller målbilder och praktiskt utförande. Det finns således en stor utvecklingspotential vad gäller utförande kring bevarande och skötsel av kantzoner både i skogslandskapet och jordbrukslandskapet.</p> <p>Målet är att skapa sammanhängande livsmiljöer/kantzoner på landskapsnivå. Kantzonerna sträcker sig som smala stråk genom landskapet och ökar förutsättningarna för en rik biologisk mångfald.</p> <p>Målgrupp: Markägare, lantbrukare, arrendatorer, hästägare och deras rådgivare samt vattenråden i Södermanland.</p>
Genomförande och metod	<p>Målet är att skapa samsyn kring åtgärder både vid plantering, röjning och gallring för att utveckla nya lövrika kantzoner på rätt ställen i landskapet. Samsyn krävs också i jordbrukslandskapet.</p> <p>Steg 1 (2022–2023): En bild av nuläget tas fram för Södermanland. Sedan skapas en samsyn kring kantzoner mellan LST, SKS och Jordbruksverket.</p> <p>Därefter utvecklas gemensamma demonstrationsområden tillsammans med LRF Södermanland och Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund (NVVF).</p> <p>Steg 2 (2023–2026): I nästa steg genomförs en kampanj för kantzoner där följande delar ingår:</p> <p>Dialoger, digitala föreläsningar/fältträffar kring målbilder.</p> <p>Observera att kantzoner i jordbrukslandskapet inte är ett etablerat begrepp. Här behöver samsynen mellan myndigheter utvecklas. Kantzoner i jordbrukslandskapet bör anpassa sig på ett klokt sätt till nya CAP, det nya jordbrukarstödet.</p>
Åtgärds mål	<p>Målet med steg ett, kortsiktigt mål, är att skapa samsyn kring åtgärder både vid plantering, röjning och gallring för att utveckla nya lövrika kantzoner på rätt ställen i landskapet. Samsyn behövs också i jordbrukslandskapet.</p> <p>Målet med steg två är att aktivt skapa kantzoner enligt framdiskuterade målbilder.</p> <p>Mer detaljerade mätetal tas fram i samband med att projektplan tas fram.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Länsstyrelsen. Ansvarar för att utveckla samsyn mellan myndigheter och framtagande av demoytor. Skogsstyrelsen och Jordbruksverket och LRF Södermanland är viktiga parter i detta.</p> <p>Medverkande: Skogsstyrelsen, Jordbruksverket och LRF Södermanland är viktiga parter i arbetet med att skapa samsyn kring kantzoner i landskapet. Gemensamma demonstrationsområden utvecklas tillsammans med LRF Södermanland och Nyköpingsåarnas Vattenvårdsförbund (NVVF)</p> <p>Kampanj samordnas av lämplig aktör, exempelvis Agro Sörmland.</p>
Finansiering	<p>Egenfinansiering alternativt möjlighet till finansiering till demoområden inom Greppa näringen. LONA- medel kan sökas av kommunerna för att ta fram underlag.</p>

Uppföljning och utvärdering	Länsstyrelsen ansvarar för att följa upp arbetet med samsyn. Agro Sörmland samordnar kampanjen och uppföljningen av denna. Åtgärden är genomförd när åtgärds målen på kort sikt är genomförda.
Måluppfyllnad	Miljömål: Levande skogar Ett rikt odlingslandskap Ett rikt växt- och djurliv Globala mål: 15 Ekosystem och biologisk mångfald
Arbetsgrupp och fokusområde:	Arbetsgrupp: Levande skogar och landskap Fokusområde: Bevara och restaurera bryn, bärande träd och buskar, sandblottor, ängsmark etc. där särskilda förutsättningar finns.
Rubrik/namn på åtgärden:	LSL 6 Utveckla brynmiljöer, bärande träd och buskar, sandblottor, ängsmark etc. i öppna soliga lägen, exempelvis vid vägar, järnvägar, kraftledningar, tätortsnära områden.
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Uppföljningen av den nya rödlistan för 2020 visar på ett utsatt läge för den biologiska mångfalden. För att förbättra situationen behöver konkreta åtgärder göras i många olika miljöer och av många olika aktörer som påverkar landskapet. Det handlar om att utnyttja landskapets förutsättningar för att gynna biologisk mångfald. Åtgärden syftar till att få olika aktörer att genomföra insatser för att gynna den biologiska mångfalden i öppna soliga lägen, exempelvis vid vägar, järnvägar, kraftledningar och i tätortsnära områden. Målgruppen är de aktörer som har rådighet över skötsel och förvaltning av dessa miljöer ex. Trafikverket, ledningsägare och kommuner. Möjliga konkreta åtgärder kan till exempel vara att utveckla brynmiljöer, bärande träd och buskar, sandblottor mm.
Genomförande och metod	Inledningsvis behöver Länsstyrelsen, som ska samordna åtgärden, kartlägga vad aktörerna gör idag. Sedan behöver vi ha en dialog kring hur arbetet kan utvecklas framöver. Dialogen med berörda myndigheter påbörjas under 2023. Konkreta åtgärder genomförs under perioden 2023–2026. Trafiksäkerhetsfrågor bör tas upp vad gäller vägar med hastigheter över 50 km i timmen, då anläggande av t ex blomrika vägkanter kan öka förekomsten av vilt. Samverkan bör ske med andra aktörer så som viltolycksrådet.
Åtgärds mål	Målet på kort sikt är att ta fram en kartläggning och behovsanalys via en inledande dialog med målgruppen. På medellång sikt genomförs flera konkreta åtgärder i

	<p>öppna soliga lägen som på lång sikt gynnar den biologiska mångfalden och bidrar till flera ekosystemtjänster.</p> <p>Mer detaljerade mätetal tas fram i samband med att projektplan tas fram/i dialog med målgruppen.</p>
<p>Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:</p>	<p>Huvudansvarig: Länsstyrelsen. Samordnar åtgärden och har ansvar för kontakterna med olika aktörer</p> <p>Medverkande: Trafikverket, Ledningsägare, länets kommuner. Ansvaret innebär att delta i initial dialog samt att implementera aktiviteter i kantzoner de råder över.</p>
<p>Finansiering</p>	<p>Länsstyrelsen deltar med egen arbetstid.</p> <p>Andra aktörer deltar utifrån egna förutsättningar.</p> <p>Det kan finnas möjlighet att söka stöd eller bidrag för konkreta åtgärder, exempelvis LONA-medel.</p>
<p>Uppföljning och utvärdering</p>	<p>Länsstyrelsen ansvarar för uppstart av dialog kring nuläget och förutsättningarna framåt. Årlig uppföljning görs av de kortsiktiga åtgärdsmålen. Summering av åtgärder genomförs 2026.</p> <p>Åtgärden är genomförd när kortsiktiga mål nås.</p>
<p>Måluppfyllnad</p>	<p>Miljömål: Levande skogar Ett rikt odlingslandskap Ett rikt växt- och djurliv</p> <p>Globala mål: 15 Ekosystem och biologisk mångfald</p>
<p>Arbetsgrupp och fokusområde:</p>	<p>Arbetsgrupp: Levande skogar och landskap</p> <p>Fokusområde: Eken som mångfaldsbärare och som produktionsträd</p>
<p>Rubrik/namn på åtgärden:</p>	<p>LSL 7 Lyfta ekens möjlighet att utvecklas i alla åldersstadier och bestånd</p>
<p>Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)</p>	<p>Eken har länge haft en kungastatus bland de träd som gynnar en värdefull och rik biologisk mångfald. Här kan eken fungera både som solitär och beståndsbildande. Den lever dessutom väldigt länge – upp till 1000 år. I Södermanland finns främst spridda inslag av gamla ekar kvar. Det finns dock många ekar som passerat älgbeteshöjd och därmed kan utvecklas till nya naturvårdsträd.</p> <p>Syftet med åtgärden är att gynna ekar i alla åldrar för att på lång sikt återskapa ett rikt skogslandskap. Samtidigt kan vi öka arealen skog som föryngras med ek för att även tillgodose produktionsintressen.</p>

	<p>Genom en kampanj där vi vid röjning och gallring satsar på att friställa ekar över 7 cm i brösthöjd kan vi förändra landskapets framtida ekologiska värden. Att gynna dessa träd har också ett stort stöd i skogsbrukets målbilder för <i>Träd och buskar</i>.</p> <p>Arbetet bör förstärkas av en restaurering av trädstrukturer även i jordbrukslandskapet – se åtgärd 10.</p> <p>Målgrupp är kommunerna, skogliga aktörer och markägare.</p> <p>Södermanland kan på detta sätt utmärka sig som det län där eken och dess mångfald fick en ny framtid.</p>
Genomförande och metod	<p>Genomförande:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Demonstrationsområden för restaurering tas fram (2022–2023). • Tydligt budskap formas tillsammans med skogsbrukets aktörer senast 2023. • En kampanj /utbildningsinsats genomförs för att gynna eken i det sörmländska skogs- och kulturlandskapet (2023–2026). <p>Ekens kulturhistoria bör lyftas fram särskilt.</p> <p>Det bör tydliggöras var eken skulle kunna ersätta granen som idag drabbats av granbarkborrar.</p>
Åtgärds mål	<p>Åtgärds mål på kort sikt är;</p> <p>Ett budskap tas fram som aktörerna enas om Demonstrationsområden skapas.</p> <p>Detaljerade mätetal tas fram i samband med att projektplan tas fram.</p> <p>Mål på medellång sikt: Förändra synen på eken i det sörmländska skogslandskapet och öka förståelsen för de unga trädens betydelse i framtidens skogar. Målet på lång sikt är att främja ekens existens och att Sörmland kan föregå som ett gott exempel med detta arbete. Samt att öka förutsättningarna för biologisk mångfald.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Länsstyrelsen ansvarar för att samordna åtgärden.</p> <p>Medverkande: Skogsstyrelsen, Jordbruksverket, skogsbolag, LRF Södermanland, Jordägarförbundet, kommuner och andra markägare.</p>
Finansiering	<p>Egenfinansiering samt med möjlig finansiering genom Ädellövsstöd hos Skogsstyrelsen. NOKÅS, Åtgärdsprogram särskilt värdefulla träd.</p> <p>Även Skogsprogrammet kan vara möjligt.</p>
Uppföljning och utvärdering	<p>Länsstyrelsen ansvarar för att följa upp åtgärden varje år.</p> <p>Genomförd när kortsiktiga mål nåtts.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Levande skogar</p>

	<p>Ett rikt odlingslandskap Ett rikt växt- och djurliv</p> <p>Globala mål: 15 Ekosystem och biologisk mångfald</p>
--	--

Arbetsgrupp och fokusområde:	<p>Arbetsgrupp: Levande skogar och landskap</p> <p>Fokusområde: Hyggesfria metoder och kontinuitetsskogsbruk</p>
Rubrik/namn på åtgärden:	LSL 8 Ökade kunskaper för rätt användning av alternativa skogsbruksmetoder på kommunal mark
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Kommunerna i länet förvaltar skog som ofta ligger nära städer och tätorter. Hur skogsbruket bedrivs i de kommunala skogarna har betydelse för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, men även för möjligheterna för allmänheten att bedriva friluftsliv. Med alternativa skogsbruksmetoder kan mer variationsrika skogar skapas där större hänsyn tas till olika intressen.</p> <p>Åtgärden syftar till att höja kommunernas kunskap om alternativa skogsbruksmetoder. Med ökad kunskap om de olika metoderna kan man sedan välja rätt metod på rätt plats för rätt hänsyn.</p> <p>Målgruppen är i första hand berörda tjänstemän på kommunerna. I andra hand intresserade markägare.</p>
Genomförande och metod	<p>Åtgärden består av tre steg:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Att utveckla samsyn kring syfte och mål för olika åtgärder mellan myndigheter och kommunerna (2023) 2. Att ta fram kommunala demonstrationsområden (2023–2024) 3. Kunskapsspridning till kommunerna och intresserade markägare (2024–2026)
Åtgärds mål	<p>Målet på medellång sikt med åtgärden är att höja kommunernas kunskap om alternativa skogsbruksmetoder. Tre delmål som ska uppnås är att utveckla samsyn, ta fram demonstrationsområden och att sprida kunskap till kommunerna (se Genomförande och metod).</p> <p>Mer detaljerade mätetal tas fram i samband med att projektplan tas fram.</p> <p>På lång sikt syftar åtgärden till att öka variationen i de kommunala skogarna, vilket gynnar den biologiska mångfalden, ekosystemtjänster och friluftslivet.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Skogsstyrelsen ansvarar för att sprida kunskap om alternativa skogsbruksmetoder till kommunerna. Ansvaret innebär även att se till att myndigheter och kommuner utvecklar samsyn kring syfte och mål för alternativa skogsbruksåtgärder, och att det tas fram kommunala demonstrationsområden.</p> <p>Medverkande: Länets kommuner och Länsstyrelsen samverkar med Skogsstyrelsen för att utveckla samsyn kring alternativa skogsbruksåtgärder.</p>

	<p>Kommunala demonstrationsområden tas fram i samverkan med intresserade kommuner.</p> <p>Kunskapsspridningen ska främst riktas mot kommunerna men det kan även bli aktuellt att inkludera andra markägare.</p>
Finansiering	Kostnaderna för att genomföra åtgärden görs genom egenfinansiering hos Skogsstyrelsen, Länsstyrelsen och kommunerna.
Uppföljning och utvärdering	<p>Skogsstyrelsen ansvarar för årlig uppföljning av åtgärden (2023–2026).</p> <p>Åtgärden är genomförd när åtgärdens tre steg genomförts.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål:</p> <p>Levande skogar Ett rikt växt- och djurliv God bebyggd miljö</p> <p>Globala mål: 15 Ekosystem och biologisk mångfald</p>
Arbetsgrupp och fokusområde:	<p>Arbetsgrupp: Levande skogar och landskap</p> <p>Fokusområde. Ökade klimatåtgärder av skogsbruket</p>
Rubrik/namn på åtgärden:	LSL 9 Utvecklad dialog kring klimatåtgärder i skogsbruket/naturvården
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Åtgärden syftar till att via en konferens höja kunskapen om klimatåtgärder i skogsbruket och att ha en dialog kring vilka åtgärder som är viktigast att prioritera i Sörmland. Samtidigt behöver vi ha en dialog om vilka konsekvenser olika åtgärder kan få för naturvårderna i länets skogar. Aktuella åtgärder kan till exempel vara att öka mängden lövskogar och tallskogar.</p> <p>Målgruppen är skogsbruket.</p> <p>Frågan om klimatåtgärder i skogsbruket är högst aktuell då klimatförändringarna innebär en ökad risk för sommartorka, minskad vintertjäle, skyfall, angrepp av skadegörare mm. Genom aktiva val i sin skötsel kan skogsägare och myndigheter anpassa skogen så att den bättre klarar framtidens klimat. Skogens roll som kolsänka är också en viktig fråga i detta sammanhang.</p>
Genomförande och metod	<p>En konferens ska arrangeras: Framtidens skogar i Sörmland.</p> <p>Konferensen bör innehålla följande:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hur producerar vi gran i framtidens skogar? - Hur utvecklar vi alternativ till granen som produktionsträd? - Hur ska vi se på granen i naturvården? - Hur kan vi skapa kolsänkor i skogsbruket utan att förstöra för den biologiska mångfalden? - Behöver vi en ny strategi för skydd av granmiljöer i Södermanland?

	- Var är återvätning/vattenhushållning lämpligt?
Åtgärds mål	<p>En konferens genomförs under perioden 2022 - 2023.</p> <p>Konferensen leder till ökad kunskap om klimatåtgärder i skogsbruket, vilket kan leda till beteendeförändringar på medellång sikt. I förlängningen kan det bidra till att konkreta anpassningar görs i sörmländska skogar, vilka ger positiva miljöeffekter på lång sikt.</p> <p>Mer detaljerade mätetal tas fram i samband med att projektplan tas fram.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen ansvarar för att ta fram ett program och arrangera konferensen Framtidens skogar i Sörmland.</p> <p>Konferensen ska rikta sig till skogsbruket (virkesköpare, markägare m.fl.)</p> <p>Eventuellt kommer åtgärden att kopplas till Skogsprogrammet.</p>
Finansiering	<p>Kostnaderna för att genomföra konferensen utgörs framförallt av arbetstid och prioriteringar i befintlig verksamhet hos Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen.</p> <p>Eventuellt kan finansiering ske via Skogsprogrammet.</p>
Uppföljning och utvärdering	<p>Åtgärden följs upp av Länsstyrelsen efter att konferensen har genomförts (2022/2023). En utvärdering av konferensen ska ske i form av enkäter.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Begränsad klimatpåverkan Levande skogar Myllrande våtmarker. Ett rikt-växt och djurliv</p> <p>Globala målen: 13 Bekämpa klimatförändringarna 15, Ekosystem och biologisk mångfald</p>
Arbetsgrupp och fokusområde:	<p>Arbetsgrupp: Levande skogar och landskap</p> <p>Fokusområde: Biologisk mångfald i odlingslandskapet</p>
Rubrik/namn på åtgärden:	LSL 10 Öka den biologiska variationen i jordbrukslandskapet
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Åtgärden syftar till att genom kunskapsspridning och konkreta insatser bidra till ett mer variationsrikt jordbrukslandskap med bättre förutsättningar för en rik biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Detta görs bäst genom att bevara de arter, naturtyper och kulturmiljöer som gynnas av ett öppet och variationsrikt odlingslandskap.</p> <p>En stor del av våra växt- och djurarter är kopplade till ett levande jordbrukslandskap. I många områden behöver inslaget av biologiskt rika småmiljöer och viktiga strukturer så som kulturspår, bärande träd och/eller ädellövträd förstärkas. Vi behöver även öka arealen blomrika marker för att gynna</p>

	<p>ekosystemtjänster. Åkermarken bör värnas och möjligheten till att bibehålla djurdrift tillsammans med höga naturvärden bör gynnas.</p> <p>Jordbruksverket, Länsstyrelserna och LRF Södermanland samarbetar kring greppa näringen som i dag utvecklas till ett större hållbarhetsprojekt för biologisk mångfald i jordbrukslandskapet, Greppa.nu.</p> <p>Det pågår ett generationsskifte inom lantbruket och det finns stora behov av kunskapsöverföring till nya brukare.</p> <p>Målgruppen är i första hand lantbrukare, markägare och kommuner.</p>
Genomförande och metod	<p>Åtgärden omfattar tre delåtgärder vilka kommer att specificeras ytterligare när mer detaljerad projektplan tas fram:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kunskapsspridning om biologisk mångfald i åkerlandskapet via Greppa Naringen. Ett antal större gårdar kommer att användas som demonstrationsgårdar för att sprida budskapet. Kompletterande kunskapsspridning, exempelvis gårdsvandringar, webinarier etc. Konkreta åtgärder, exempelvis: <ul style="list-style-type: none"> - Genomföra åtgärder för att öka mångfalden i det öppna landskapet. Bibehålla eller utveckla betesmarker, småvatten, kantzoner, småmiljöer, åkerholmar, solitärträd mellan åker/bete. - Utnyttja marker som ej brukas eller ligger i träda. Går det att skapa dubbla nyttan på skyddszonerna? Dvs stoppa näringsläckage och öka pollinering? - Underhåll av diken för där det gynnar både produktion och biologisk mångfald. - Alternativ skötsel av gräsmarker. Håll koll på nya EU-regler, CAP, det nya jordbrukarstödet etc. - Planering av betesmarker för störst naturvårdsnytta. <p>Åtgärderna ska genomföras under perioden 2022–2026. I ett första skede behöver ansvariga aktörer tillsammans ta fram en detaljerad plan för arbetet.</p>
Åtgärds mål	<p>Målet med åtgärden är att lantbrukare och markägare ska få kunskap och inspiration till att genomföra konkreta åtgärder som ökar variationen och gynnar den biologiska mångfalden i landskapet. Detta nås genom de kortsiktiga målen; att genomföra träffar på demogårdar och seminarier/webbinarier. Mer detaljerade mätetal tas fram i samband med att projektplan tas fram.</p> <p>Åtgärderna kan på lång sikt bidra till viktiga ekosystemtjänster, så som pollinering.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Greppa Naringen, som här utgörs av Länsstyrelsen i Södermanland och LRF Södermanland, ansvarar för åtgärden och för samordningen av delåtgärderna.</p> <p>Medverkande: Kommunerna. Innebär att de implementerar kunskapen i sin egen verksamhet, där detta är genomförbart.</p>
Finansiering	<p>Greppa näringen finansierar delåtgärd 1.</p>

	<p>Kompletterande rådgivning inom ett rikt odlingslandskap på Länsstyrelsen.</p> <p>Det finns också möjligheter att söka finansiering till konkreta insatser för att stärka den biologiska mångfalden i jordbrukslandskapet, CAP 23. Även vissa möjligheter kan finnas inom ramen för LONA/LOVA.</p>
Uppföljning och utvärdering	<p>Länsstyrelsen ansvarar för uppföljningen, och ska sammanställa resultaten varje år. Alla aktörer rapporterar in sina konkreta åtgärder till Länsstyrelsen.</p> <p>Genomförd när kortsiktigt mål nåtts.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Ett rikt odlingslandskap Ett rikt växt- och djurliv</p> <p>Globala mål: 15 Ekosystem och biologisk mångfald</p>
Arbetsgrupp och fokusområde:	<p>Arbetsgrupp: Levande skogar och landskap</p> <p>Fokusområde: Demonstrationsområden för pollinering</p>
Rubrik/namn på åtgärden:	LSL 11 Utveckla demonstrationsområden för pollinering
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Pollinerarna är en grupp som haft det extra svårt att klara omställningen i landskapet vad gäller modernt jordbruk och skogsbruk. Det behövs därför skapas mer funktionella livsmiljöer för pollinerare.</p> <p>Många gånger är åtgärderna inte speciellt stora eller omfattande, om man bara tänker på att skapa variationsrika miljöer som gynnar växt- och djurliv.</p> <p>Åtgärden syftar till att skapa demonstrationsområden och utbildningsmaterial för pollinering, där markägare och brukare själva kan uppleva och inspireras av effektiva åtgärder.</p> <p>Målgrupp är markägare och allmänheten.</p>
Genomförande och metod	<p>Utveckla demonstrationsområden och utbildningsmaterial under 2022–2023. (Demonstrationsgårdar kan behövas från olika landskap.) Kommunala demoområden utvecklas som komplettering.</p> <p>Kunskapsspridning genomförs under 2023–2026. Kunskapsspridning sker i form av fältbesök, egna vandringar, informationsmaterial etc. Syftet är att nå så många markägare som möjligt.</p> <p>En kampanj till allmänheten är en möjlighet som får övervägas längre fram i projektet.</p> <p>Utred möjligheten till integrerat växtskydd med pollinerande insekter och rovinsekter.</p>

<p>Åtgärds mål</p>	<p>Målet på medellång sikt är att öka förståelsen för landskapets utseende och innehåll och dess stora betydelse för pollinerande insekter. Detta görs genom kortsiktiga mål att;</p> <p>Att skapa demonstrationsområden Fältbesök/vandringar har genomförts Genomförd kampanj riktad till allmänheten.</p> <p>Mer detaljerade mätetal tas fram i senare skede. På lång sikt får projektet effekten av att gynna pollinerarnas livsmiljöer.</p>
<p>Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:</p>	<p>Huvudansvarig: Länsstyrelsen. Samordnar åtgärden och ansvarar för att åtgärden genomförs.</p> <p>Medverkande: Jägareförbundet, Holmen skog, Öknaskolan och Tovetorps forskningsstation. Deltar i arbetet med att ta fram material och demonstrationsområden. Kommunerna deltar genom att göra egna demonstrationsområden.</p>
<p>Finansiering</p>	<p>Varje aktör finansierar sin del. Bidrag kan eventuellt sökas genom LONA pollinering eller NOKÅS. Eventuellt insatser från LRF Södermanland/Jordägarförbundet.</p>
<p>Uppföljning och utvärdering</p>	<p>Länsstyrelsen följer upp åtgärden varje år.</p> <p>Uppföljning av antalet besökare/deltagare i demonstrationsområdet sker årligen.</p> <p>Genomförd när kortsiktiga mål nåtts.</p>
<p>Måluppfyllnad</p>	<p>Miljömål: Ett rikt odlingslandskap Ett rikt- växt och djurliv</p> <p>Globala mål: 15 Ekosystem och biologisk mångfald</p>

Hållbart samhälle

Många av de utmaningar som kvarstår för att nå flera av miljömålen kopplar till våra bebyggda miljöer. Användningen av energi, mark, vatten och andra naturresurser behöver vara effektiv, resursbesparande och miljöanpassad. Miljöpåverkan från bygg- och fastighetssektorn är stor och för att nå en cirkulär ekonomi krävs en ökad återanvändning och återvinning. Vi behöver också skapa resurseffektiva kretslopp som är fria från farliga ämnen. Betendeförändring behöver ske för att skapa mer hållbara levnadsmönster, så som våra konsumtionsmönster. Arbetsgruppen har tagit fram åtgärder som kopplar till våra bebyggda miljöer och dess förutsättningar samt åtgärder som främjar betendeförändringar, vilka behövs för att skapa mer hållbara samhällssystem.

Områdets koppling till miljömålen och de globala målen

Miljömål som i huvudsak inkluderas: Generationsmålet, God bebyggd miljö, Begränsad klimatpåverkan

Miljömålen Giftfri miljö, Levande skogar, Ett rikt odlingslandskap, Myllrande våtmarker, Levande sjöar och vattendrag, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt växt- och djurliv påverkas också av åtgärderna.

Globala mål som berörs¹⁹: 2 Ingen hunger, 3 Hälsa och välbefinnande, 6 Rent vatten och sanitet, 7 Hållbar energi för alla, 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna, 14 Hav och marina resurser samt 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

¹⁹ [Mapping av Sveriges miljömål mot de globala hållbarhetsmålen](#)

Tabell över åtgärder i Hållbart samhälle

Åtgärd. Nr.	Åtgärdsrubrik	Huvudansvarig	Medverkande	Miljömål
HS 1	Hållbar återföring av växtnäring från enskilda avloppsfunktioner	Strängnäs, Eskilstuna, Flen	Övriga kommuner samt LRF	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Giftfri miljö • Levande sjöar och vattendrag • God bebyggd miljö
HS 2	Dialogforum: Mark och vattenområden nyttjas till det de är bäst lämpade för	Region Sörmland	Länsstyrelsen, Strängnäs Och resterande kommuner, LRF, (Övriga deltagare i miljö- och klimatrådet).	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Levande sjöar och vattendrag • God bebyggd miljö • Grundvatten av god kvalitet • Begränsad klimatpåverkan
HS 3	Färdplan för hållbart byggande	Region Sörmland/ Länsstyrelsen	Länsstyrelsen, Kommunerna, Energikontoret i Mälardalen. Kommunala- och privata fastighetsägare, byggherrar och byggbolag samt fastighetsförvaltare.	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Begränsad klimatpåverkan • God bebyggd miljö
HS 4	Återvinning och återbruk av byggmaterial	Länsstyrelsen/Region Södermanland/Kommun vilka samordnar åtgärden	Energikontoret i Mälardalen Kommunala- och privata fastighetsägare, byggherrar och byggbolag samt fastighetsförvaltare	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Begränsad klimatpåverkan • God bebyggd miljö
HS 5	Ny masshanteringsplan för Södermanlands län	Länsstyrelsen	Länets kommuner, Trafikverket	<ul style="list-style-type: none"> • Grundvatten av god kvalitet • God bebyggd miljö • Giftfri miljö
HS 6	Framtagande av en regional solkarta	Region Sörmland	Länsstyrelsen, Samtliga av länets kommuner	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Begränsad klimatpåverkan • God bebyggd miljö
HS 7	Nyttja förändringen av levnadsmönster	Ej identifierad	Offentliga aktörer i länet	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsad klimatpåverkan
HS 8	Riktad utbildningsinsats; Upphandling mot miljö- och klimatmål	Länsstyrelsen/ Region Sörmland,	Samtliga kommuner	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsad klimatpåverkan • Giftfri miljö • Ett rikt odlingslandskap • God bebyggd miljö
HS 9	Grön infrastruktur beaktas i kommunernas samhällsplanering	Nyköpings kommun	Övriga kommuner i länet.	<ul style="list-style-type: none"> • Levande sjöar och vattendrag • Hav i balans samt levande kust och skärgård • Myllrande våtmarker • Levande skogar • God bebyggd miljö • Ett rikt odlingslandskap • Ett rikt växt- och djurliv

Åtgärder Hållbart samhälle

Arbetsgrupp och fokusområde:	Hållbart samhälle och giftfri miljö
Rubrik/namn på åtgärden:	HS 1 Hållbar återföring av växtnäring från enskilda avloppsfunktioner
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Det finns behov av att se över hur en återföring av växtnäring från enskilda avlopp säkras och att där börja med att hitta gemensamma förutsättningar för att skapa en bättre förutsägbarhet kring arbetssätt mellan organisationer inom länet. Syftet är därmed att se hur kan vi dra nytta av varandra och se vilken standard som kan passa för en hållbar hantering av dessa avfallsfraktioner i länet. Målgrupp: kommuner.
Genomförande och metod	En förstudie för att kvantifiera avfallsmängder inom länet samt att se till exempel vilka kvaliteter, typer av fraktioner, som finns tillgängliga likväl om hur de hanteras tas fram. Åtgärden syftar till att ta fram förslag på tänkbara metoder och standarder för framtida hantering som leder till en samsyn i länets kommuner. Möjligt att förstudien påbörjas under 2023/2024.
Åtgärds mål	På kort sikt ger åtgärden länet en bättre kunskap om hur läget är idag genom att ta fram en förstudie, förstudien har förslagsvis tagits fram till senast 2025. På medellång sikt skapas förutsättningar för ett gott samarbete inom länet för frågan och ge verktyg för hållbar återföring av växtnäring från dessa avfallsfraktioner från enskilda avlopp. Mer detaljerade mätetal kan komma att tas fram i samband med att projektplan utarbetas. På lång sikt ger åtgärden cirkulärt tänkande inom området som till exempel kan leda till minskat näringsläckage och bättre omhändertagande av näringsämnen lokalt.
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	Huvudansvarig: Strängnäs, Flen och Eskilstuna kommun: Ansvarar för upprättande av projektplan och samordnande av åtgärden. Att ansöka om projektmedel för att genomföra förstudien. Medverkande: Länsstyrelsen, Region Sörmland, övriga kommuner och LRF Södermanland. Deltar i diskussioner och kommer med expertis till förstudien.
Finansiering	Extern finansiering är önskvärt, exempelvis utlysningar genom Region Sörmland, men bör även fortsätta sökandet efter andra möjligheter. Alternativt inom det egna uppdraget hos respektive organisation, men då måste detta säkerställas genom resurssättning för ansvariga och medverkande, vilket kan diskuteras när åtgärden utvecklas.
Uppföljning och utvärdering	Utvecklas vidare i samband med framtagande av projektplan. Punkter som borde tas med är: Har kunskapsläget förändrats utifrån dagens (innan åtgärdsplan fastställts) förutsättningar på kort sikt? På medellång sikt bör utvärderas om samverkan stärkts mellan aktörerna. På lång sikt bör faktiska miljönyttan utvärderas i form av återföring av växtnäring före och efter genomförande följas upp. Åtgärden är genomförd när förstudie och förslag på metoder tagits fram.

Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Generationsmålet Giftfri miljö Levande sjöar och vattendrag God bebyggd miljö</p> <p>Globala mål: 3 God hälsa, 6 Rent vatten och sanitet för alla, 11 Hållbara städer och samhällen</p>
----------------------	---

Arbetsgrupp och fokusområde:	Hållbart samhälle (stor bredd på fokusområde)
Rubrik/namn på åtgärden:	HS 2 Dialogforum: Mark och vattenområden nyttjas till det de är bäst lämpade för
Bakgrund och syfte åtgärdsformulering	<p>Enligt plan- och bygglagen (PBL) ska marken användas till det den är mest lämpad för. Det är upp till kommunen att avgöra var och när områden ska planeras enligt PBL men det är också många andra aktörer inblandade i processen. Regionen arbetar med fysisk planering på regional nivå bland annat genom Regional utvecklingsstrategi (RUS) Strukturbild Sörmland med mera och Länsstyrelsen ger råd åt kommunerna utifrån allmänna intressen samt utövar tillsyn kring vissa frågor. En identifierad konflikt är mellan livsmedelsförsörjning och exploatering, dvs. bebyggande på jungfrulig jordbruksmark samt planering med påverkan på och användning av vattenresurser. Som utgångspunkt finns regional vattenförsörjningsplan, regional livsmedelsstrategi, strukturbild, kommunernas översiktsplaner. Åtgärden syftar till att dialogfrågor kopplade till mark- och vattenanvändning utifrån ett regionalt perspektiv tas upp utifrån de lokala förutsättningarna. Målgruppen är planupprättande organisationer i länet med en blandning av kompetenser (plan, miljö, strateger).</p>
Genomförande och metod	<p>I Södermanland finns etablerade forum för fysisk planering. Åtgärden innebär att se över om sak-övergripande frågor för dialog ryms inom etablerade forum, alternativt att ett nytt forum bör tillskapas.</p> <p>Inom åtgärden diskuteras förändringar i lagstiftningen och vad de får för konsekvenser, erfarenhetsutbyte i hur olika intressefrågor hanteras i kommunerna, hur det nationella, regionala och lokala perspektivet påverkar varandra i den fysiska planeringen.</p> <p>Projektplan utarbetas i detalj under 2022.</p>
Åtgärds mål	<p>Åtgärds mål på kort sikt är att frågorna lyfts inom forum för detta. På kort sikt får vi en överblick kring utmaningar i länet idag samt vilka behov som finns för att nå en god hushållning på medellång samt lång sikt. På medellång sikt har vi i länet en dialog och ett utbyte om hur vi bäst planerar för och använder mark- och vattenresurser i länet på lokal till regional skala. På lång sikt nyttjas mark- och vattenresurserna inom länet på ett uthålligt sätt, vilket leder till flera positiva miljöeffekter.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Region Sörmland. Håller i och samordnar planeringen av mötena inom forumet.</p> <p>Medverkanden: Länsstyrelsen, samtliga kommuner, LRF Södermanland (övriga deltagare i miljö- och klimatrådet). Bidrar med aktivt deltagande, samt stöttar</p>

	huvudansvarig i planeringen av forumets träffar. Medverkanden ansvarar också för att rätt kompetenser deltar vid forumträffar för givande innehåll och diskussioner.
Finansiering	Resurser avsätts inom ordinarie verksamhet. Vid eventuella externa deltaganden (föreläsare etc.) kan det bli aktuellt att antingen söka medel eller att träffen sker till ett självkostnadspris för deltagarna.
Uppföljning och utvärdering	Genomförande följs upp utifrån projektplan. På kort sikt: om nulägesbilden har förbättrats – vilka intressekonflikter ser vi i länet mellan livsmedelsproduktion och exploatering. På medellång sikt: studera om vi har en fungerade dialog mellan det lokala och regionala perspektivet och förutsättningar. På lång sikt: gäller uppföljningen i vad dialogerna får för faktiskt utfall i kommunernas översiktsplanering och efterföljande planprocesser.
Måluppfyllnad	Miljömål: Generationsmålet Begränsad klimatpåverkan Levande sjöar och vattendrag Grundvatten av god kvalitet God Bebyggd miljö Ett rikt odlingslandskap Ett rikt växt och djurliv Globala mål: 2 Ingen hunger, 6 Rent vatten och sanitet för alla, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 14 Ekosystem och biologisk mångfald

Arbetsgrupp och fokusområde:	Hållbart samhälle
Rubrik/namn på åtgärden:	HS 3 Färdplan för hållbart byggande
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Det är viktigt att bygga resurseffektivt och skapa förutsättningar för tillväxt, klimatomställning samt minska utsläpp av CO ₂ . Syftet med åtgärden är att ta fram en färdplan för dessa frågor. Primära målgruppen är fastighetsägare, byggherrar och kommunerna i länet. Sekundära målgrupperna som påverkas av effekterna är hyres-/bostadsgästerna och samhället i stort.
Genomförande och metod	Denna åtgärd skulle kunna ta avstamp i det fastighetsnätverk som är under uppstart i Södermanland (genom projektet Resurseffektiva och Framtidssäkra byggnader i Östra Mellansverige (ÖMS), Energikontoret i Mälardalen för att jobba vidare med byggherrar och byggbolag i hela regionen. Åtgärden är ett långsiktigt projekt som behöver resurser i både tid, pengar och personal. En färdplan behöver skapas så snart som möjligt för ett klimatneutralt byggande och inspiration kan hämtas från exempelvis Regions Östergötlands Färdplan (ÖBKN som till exempel inkluderar en kartläggning enligt nationell lagstiftning om klimatdeklaration vid nybyggnation 2022).
Åtgärds mål	Kort mål: En färdplan har tagits fram som kan användas i länet. Medellång sikt: Utsläpp av växthusgaser per m ² yta (exempelvis via databasen Atemp). Målvärde 2030: -50% jämfört med år 2022.

	Långsiktigt: Nettonollutsläpp av växthusgaser vid 2045 vid nybyggnation.
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	Huvudansvarig: Länsstyrelsen/Region Sörmland vilka samordnar åtgärden. Söka medel om inte finansiering sker via egen verksamhet. Medverkande: Kommunerna, Energikontoret i Mälardalen. Kommunala- och privata fastighetsägare, byggherrar och byggbolag samt fastighetsförvaltare. Bidrar med kompetens. Ev. Samordnande: Energikontoret i Mälardalen
Finansiering	Finansiering för projektledare sker genom utlysning eller inom befintlig budget. Som i ett första skede tar projektledaren fram färdplan. En uppgift för projektledare bör vara att undersöka möjligheter till ytterligare finansiering.
Uppföljning och utvärdering	Tas fram i detalj projektplan. Åtgärden är genomförd när färdplan är framtagen.
Måluppfyllnad	Miljömål: Generationsmålet Begränsa klimatpåverkan God bebyggd miljö Globala mål: 7 Hållbar energi för alla, 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna

Arbetsgrupp och fokusområde:	Hållbart samhälle
Rubrik/namn på åtgärden:	HS 4 Återvinning och återbruk av byggmaterial
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Byggandet behöver bli mer resurseffektivt, skapa förutsättningar för omställning till ett cirkulärt samhälle samt minska utsläpp av CO ₂ . Likväl som att ställa om till cirkulära materialflöden och använda återbrukat byggmaterial vid nybyggnation och renovering. Åtgärden syftar till att ta fram en strategi i länet för ökad cirkuläret vid byggnation, och kopplar an till åtgärd HS 03. Primära målgruppen är fastighetsägare och byggherrar. Sekundära målgrupperna som påverkas av effekterna är hyres-/bostadsgästerna. Kommunen kan medverka som beställare och kravställare av återbrukat byggmaterial till nybyggnation och renovering.
Genomförande och metod	Åtgärden är en precisering som redan identifierats och kan ingå som en del av färdplanen som presenteras i åtgärd HS 03 "Färdplan för hållbart byggande". Till en början bör en strategi för material och återbruksinventering skapas vid rivning och ombyggnation. Strategin tas fram inom fastighetsnätverket som är under uppstart i länet. Arbetet föreslås påbörjas under 2023 och vara klart under 2024. Denna åtgärd bidrar till att skapa nya cirkulära affärsmodeller för ett hållbart byggande inom länet.
Åtgärds mål	Kort mål:

	<p>Ta fram en strategi för krav på material- och återbruksinventering vid rivning och ombyggnation, förslagsvis klar under 2024.</p> <p>Medellång sikt: Bidrar till minskning av växthusgaser som synliggörs i klimatdeklarationen. Bidrar till minskning av bygg- och rivningsavfall i regionen.</p> <p>Långsiktigt: Nettonollutsläpp av växthusgaser vid 2045 vid ombyggnation.</p>
<p>Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:</p>	<p>Huvudansvarig: Länsstyrelsen/Region Sörmland vilka samordnar åtgärden. Söka medel om inte finansiering sker via egen verksamhet. Medverkande: Kommunerna, Kommunala- och privata fastighetsägare, byggherrar och byggbolag samt fastighetsförvaltare. Bidrar med kompetens. Ev. Samordnande: Energikontoret</p>
Finansiering	Finansiering för projektledare som i ett första skede tar fram en färdplan för ”Hållbart Byggande” där denna specificering ingår.
Uppföljning och utvärdering	Tas fram i Färdplan. Åtgärden är genomförd när strategi tagits fram.
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Generationsmålet Begränsa klimatpåverkan God bebyggd miljö</p> <p>Globala mål: 7 Hållbar energi för alla, 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringarna</p>

Arbetsgrupp och fokusområde:	Hållbart samhälle
Rubrik/namn på åtgärden:	HS 5 Ny masshanteringsplan för Södermanlands län
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Länsstyrelsen tog år 2006 fram en materialförsörjningsplan för länet. Sedan dess har byggandet i länet fortsatt i en hög takt och en rad större projekt i länet planeras eller har genomförts. Det finns ett behov av att materialförsörjning och masshantering tas i ett större regionalt grepp, åtgärden syftar därför till att ta fram en ny plan i samverkan i länet. Målgrupp för åtgärden är hela kedjan från planering till genomförande.
Genomförande och metod	Under programperioden för åtgärdsprogrammet tas en ny masshanteringsplan för länet fram. I början av programperioden planeras för detta och genomförande sker därefter.
Åtgärds mål	<p>Kort sikt: En ny masshanteringsplan tas fram till 2024.</p> <p>Medellång sikt: Beslutad masshanteringsplan under 2024/2025.</p> <p>Lång sikt: Stöd i planering av materialförsörjning och masshantering inom länet. Utvärdering av planens användning och effekter (nettonoll av växthusgaser 2045).</p>

Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	Huvudansvarig: Länsstyrelsen. Leder arbetet med framtagande av ny masshanteringsplan. Stöd behövs från länets kommuner. Större tänkta slutanvändare av planen bör också involveras under processen (ex. Trafikverket). Medverkande: länets kommuner, Trafikverket. Bidrar med kompetens för att ta fram ny plan.
Finansiering	Finansiering sker framförallt inom ordinarie verksamhet. Eventuell finansiering, om sådan finns, undersöks i det första skedet av åtgärden.
Uppföljning och utvärdering	I samband med att projektplan tas fram för åtgärden fördjupas uppföljningen och utvärderingen av åtgärden. Ska ingå som en del i masshanteringsplanen.
Måluppfyllnad	Miljömål: Grundvatten av god kvalitet Giftfri miljö God bebyggd miljö Globala mål: 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 11 Hållbara städer och samhällen, 12 Hållbar konsumtion och produktion

Arbetsgrupp och fokusområde:	Hållbart samhälle (Energi- och klimatomställning)
Rubrik/namn på åtgärden:	HS 6 Framtagande av regional solkarta
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Omställningen av samhället till hållbart och klimateffektivt kräver flera olika energikällor, en sådan är solenergi. Regionen står samtidigt för en konkurrens om mark- och vattenanvändningen där vi behöver prioritera och göra tydliga avvägningar om hur vi nyttjar vår mark framöver.</p> <p>Det gäller samtidigt att främja utbyggnaden av mer solenergi på lämpliga platser. För att få en bättre helhet krävs ett gemensamt regionalt arbete som kan, med utgångspunkt med regional och kommunal planering, möjliggöra ett främjande av solenergi och ta fram kartunderlag om lämpliga platser för mer solenergi.</p> <p>Projektet kan även utformas för att ta fram en likartad bild över solinstrålning på tak som en synergieffekt och som ett stöd för spekulanter till att installera solceller på sin egen fastighet.</p> <p>Projektet knyter an till och tar vidare arbetet inom framtidens solel som drivs inom Östra Mellansverige (ÖMS).</p> <p>Syftet är att ta fram ett underlag om var utveckling av solenergi är lämplig. Underlaget ska vara ett stöd för kommuner, regionen samt privata aktörer om hur mark kan utvecklas. Kartläggningen kommer tydligare kunna användas som ett planeringsunderlag för lämplig markanvändning än de solkartor som redan finns idag, som syftar till att redovisa solinstrålning på befintlig bebyggelse i första hand.</p>
Genomförande och metod	Genom samordning (Region Sörmland) av länets kommuner ska en gemensam solkarta tas fram. Med början under 2023 görs arbetet som samordnas av Region Sörmland tillsammans med kommunernas översiktsplanerare/energistrateger och Länsstyrelsen. Åtgärden bör kunna slutföras 2025.

	Underlaget kan tydliggöra hur solflödet ser ut i länet och var det kan vara lämpligt med investeringar på soltak.
Åtgärds mål	Ta fram en kartläggning/solkarta var det är lämpligt att etablera solenergi i länet, klar under 2025. Målet med kartläggningen är att få en bild över var det är lämpligt med etablering av solenergi samt att sprida detta.
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	Huvudansvarig: Region Sörmland. Tar fram projektplan och samordnar åtgärden, ser över finansieringsmöjligheter. Medverkande: Länsstyrelsen och länets kommuner. Bidrar till att ta fram underlag. Ser över möjligheter att finansiera åtgärden internt.
Finansiering	Arbetstid för projektet. Resurser och budget behöver avsättas för ett genomförande av projektet. Inom projektets uppstartsskede ska det undersökas närmare om extern finansiering finns tillgänglig.
Uppföljning och utvärdering	Sätts i detalj i projektplanen. Underlaget är en viktig del för långsiktiga strategier i kommunernas översiktsplanering och kan där följas upp. På längre sikt bör bedömas hur underlaget hjälpt till att styra markanvändningen mot lämplig markanvändning för ändamålet (i det här fallet solenergi) och om det underlättat för länets aktörer i dialogen med fastighetsutvecklare samt större etableringar av solenergi i länet.
Måluppfyllnad	Miljömål: Generationsmålet Begränsad klimatpåverkan God bebyggd miljö Globala mål: 7 Hållbar energi för alla, 11 Hållbara städer och samhällen, 13 Bekämpa klimatförändringarna

Arbetsgrupp och fokusområde:	Hållbart samhälle (Energi- och klimatomställning)
Rubrik/namn på åtgärden:	HS 7 Nyttja förändringen av levnadsmönster
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	För att uppnå de övergripande miljö- och klimatmålen behöver omställning ske i våra levnadsmönster. Pandemin har lett till att vissa förändringar i positiv riktning har skett och som är av vikt att ta vara på i denna omställning. En tydlig trend är ökat arbete på distans, som nu används dels som förmån vid rekrytering för en större andel tjänster, jämfört mot innan pandemins start, och dels sättet möten på distans sker. Syftet är att medverkande aktörer kan ta hjälp av varandra och hitta lösningar för hur vi håller i vissa positiva trender från pandemin för att arbeta vidare mot miljö- och globala mål, exempelvis genom att uppdatera interna rese- och mötespolicys.

Genomförande och metod	<p>Ta fram en mötes- och resepolicy för Miljö- och klimatrådets medlemsorganisationer, där minskat ”onödigt” resande premieras samt nyttjar digitaliseringens möjligheter för möten och samarbeten där så är möjligt.</p> <p>Detta görs genom att ett underlag tas fram som kan vara ett stöd för uppdatering av respektive organisations interna riktlinjer.</p> <p>Arbetet bör sättas igång tidigt under programperioden, förslagsvis under 2022 om möjligt, annars 2023 och vara klar till 2024.</p> <p>Länsstyrelsen har i sitt regleringsbrev 2022 (3.E.3) fått i uppdrag att inom den egna organisationen titta på liknande frågor som ska redovisa uppföljningsbara mål för resande för 2025 i förhållande till 2019 och ska rapporteras i enligt förordningen (2009:907) om miljöledning i statliga myndigheter, vilket med fördel är en utgångspunkt för åtgärden.</p>
Åtgärds mål	<p>Kortsiktigt mål är att en mötes- och resepolicy tagits fram till 2024. Målet på medellång sikt är att Miljö- och klimatrådets medlemmar skapar förutsättningar för att nyttja positiva aspekter gällande förändrade levnadsmönster som blivit påtvingade på olika sätt under pandemin, vilket på lång sikt leder till minskade utsläpp och energi för persontransporter.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: ej identifierad/Länsstyrelsen. Tar fram en policy.</p> <p>Medverkande: Rådets medlemmar/offentliga aktörer i länet. Bidrar till att ta fram en policy som presenteras (och beslutas) i sin egen organisation.</p>
Finansiering	<p>Finansieras inom ramen för respektive organisations miljö(samordnings)arbete.</p>
Uppföljning och utvärdering	<p>Uppföljning av distansarbete, antalet externa möten som sker på distans kontra fysiskt.</p> <p>Reviderade policys bör följas upp och utvärderas systematiskt, utöver klimatnyttan kan också ekonomiska nyttan följas upp med fördel.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Begränsad klimatpåverkan</p> <p>Globala mål: 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, 10 Minskad ojämlikhet, 13 Bekända klimatförändringarna</p>

Arbetsgrupp och fokusområde:	Hållbart samhälle
Rubrik/namn på åtgärden:	HS 8 Riktad utbildningsinsats: Upphandling mot miljö- och klimatmål
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Utbildning och kompetensinsatser är ett viktigt moment i omställningsarbetet och möjliggör handlingskraft baserat på välinformerade beslut. En utbildningsinsats som identifierats handlar om upphandling. Lagen om offentlig upphandling (LOU) gäller men vad är möjligt att krävställa inom ramarna för detta i syfte att förändra upphandlingarna med betydelse för påverkan på miljö- och klimatfrågor.</p>

	<p>Syftet med åtgärden är att göra en inventering om nulägesbilden kring kriterier som ställs upp i underlag till upphandlingar tillsammans med länets offentliga aktörer. Organisationerna kan dela goda och mindre bra exempel med varandra. Det finns exempel på kommuner som tvärupphandlat med sociala hållbarhetsidan för meritpoäng, en intressant vinkel vore om även miljö- och klimatfrågor förs in på samma sätt.</p> <p>I förlängningen kan åtgärden tas vidare, för att öka medvetenheten kring exempelvis lokalproduktion inom ramen för LOU och belysa miljö- och klimatmålen i upphandling på ett pedagogiskt vis. Vinster för åtgärden kan bland annat innebära främjande av lokal produktion som innebär ett bevarande- och utvecklingsperspektiv av den sörmländska landskapsbilden.</p> <p>Målgrupp: Åtgärden riktas främst till de organisationer som styrs av LOU.</p>
Genomförande och metod	<p>Ta fram en projektplan för inventering av behov i länet inom området. Deltagande aktörer tar tillsammans fram en nulägesbild. Inom åtgärden så genomförs också en gemensam utbildningsinsats för om hur upphandling kan kravställas mer mot miljö- och klimatmålen inom ramen för LOU.</p> <p>En del i genomförandet är också att se över de färdigpaketerade utbildningsinsatser inom LOU som finns inom området, om någon av dessa lämpar sig utifrån den behovsinventering som tas fram. Exempel på detta går att hitta inom ramen för ”Fossilfritt Sveriges” arbete bl.a.</p>
Åtgärds mål	<p>Kort sikt Ta fram en nulägesbild om vilken plats miljö- och klimatmålen får i upphandling för deltagande aktörer.</p> <p>Genomförd utbildning/erfarenhetsutbyten i länet vilket medvetandegör de möjligheter som finns inom LOU att sätta krav med bäring på miljö- och klimatmål men också på exempelvis svenska produktionsregler.</p> <p>Mer detaljerade mätetal kan tas fram i projektplan.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Förslag: Region Sörmland/Kommun. Sammanställer nulägesbild med medverkande och tar fram utbildningsinsats.</p> <p>Medverkande: de aktörer i miljö- och klimatrådet som vill delat. Innebär att delta i framtagandet av nulägesbild och identifierad utbildningsinsats.</p>
Finansiering	<p>Gemensam finansiering från deltagande organisationer (utbildningsinsatser till självkostnadspris). En behovsinventering bör kunna genomföras inom ramen för ordinarie verksamhet inom respektive organisation, av vikt att detta då tas med i verksamhetsplaneringen.</p>
Uppföljning och utvärdering	<p>Enligt de kriterier som tas fram i projektplan.</p> <p>Förändring före och efter genomförd åtgärd.</p> <p>Åtgärden är genomförd när inventering och utbildning har hållits.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Generationsmålet Begränsad klimatpåverkan Giffri miljö Ett rikt odlingslandskap</p>

	<p>God bebyggd miljö</p> <p>Globala mål: 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 13 Bekämpa klimatförändringar, 15 Ekosystem och biologisk mångfald</p>
--	--

Arbetsgrupp och fokusområde:	Fokusområde: Grön infrastruktur i samhällsplaneringen²⁰
Rubrik/namn på åtgärden:	HS 9 Grön infrastruktur beaktas i kommunernas samhällsplanering
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Åtgärden syftar till att utveckla kommunernas arbete med grön infrastruktur i fysisk planering. Landskapsperspektivet behöver på ett tydligare sätt inkluderas i planeringen så att rätt hänsyn tas på rätt plats.</p> <p>Kommunernas översiktsplaner är det viktigaste planinstrumentet för att styra en mark- och vattenanvändning som stärker grön infrastruktur. Dels för att översiktsplanen är kommuntäckande och kan klargöra hur hela kommunens ekologiska strukturer och funktioner ska utvecklas tillsammans med bebyggelsen. Dels för att översiktsplanen är vägledande för kommande detaljplaner, förhandsbesked och bygglov.</p> <p>Andra viktiga strategiska dokument i det här sammanhanget är grönplaner, blåstrukturplaner, friluftsprogram etc. Tätorternas grönmiljöer ger värdefulla bidrag till kommunernas och även regionens gröna infrastruktur, och har även stor betydelse för människors hälsa. Det är i kommunernas detaljplanearbete som grön infrastruktur ska bevaras och utvecklas på lokal nivå. I arbetet med att ta fram en detaljplan kan värdet av grön infrastruktur bli verklighet. Det är därför viktigt att landskapsperspektivet lyfts in i detaljerna och finns med som en röd tråd i hela planprocessen.</p> <p>Kommunerna tar i varierande grad fram mål och riktlinjer för grön infrastruktur och ekosystemtjänster i sina strategiska dokument. Det finns därför ett behov av att öka kunskapen om grön infrastruktur och att tydligare inkludera grön infrastruktur i hela planeringsprocessen. Detta är särskilt viktigt i en tid då det i många kommuner är ett högt tryck på marken, bland annat pga. bostadsbyggande. Här finns en risk att det kan uppstå konflikter mellan planerad markanvändning och värden i den gröna infrastrukturen.</p>
Genomförande och metod	<p>Åtgärden innebär att kommunerna på ett tydligare sätt ska inkludera landskapsperspektivet på alla nivåer i planeringsprocessen.</p> <p>En mer detaljerad plan för vilka aktiviteter som ska genomföras tas fram i en uppstartsfas, via diskussion mellan deltagande aktörer. En del i detta är att utveckla samverkan mellan kommuner och Länsstyrelsen. En aktivitet kan till exempel vara att Länsstyrelsen informerar om grön infrastruktur på Plandagar.</p> <p>Länsstyrelsens handlingsplan för grön infrastruktur och annan kunskap om t ex naturvärden, kantzoner etc. bör tas in i kommunernas strategiska dokument.</p> <p>Åtgärden ska pågå under 2022 – 2026.</p>
Åtgärds mål	Målet med åtgärden på medellång sikt är att länets kommuner på ett tydligt sätt beaktar landskapsperspektivet (grön infrastruktur) i alla planer och program och att

²⁰ Åtgärden är framtagen i arbetsgruppen Levande skogar och landskap men presenteras under detta temaområde.

	<p>detta får sin verkan genom konkreta åtgärder vid t ex nyexploatering där det ingår grönområden.</p> <p>Åtgärds mål på kort sikt är att ta fram ett arbetssätt/detaljerad plan som underlättar detta arbete för kommunerna.</p> <p>Detaljerade mätetal tas fram i samband med att projektplan tas fram. De direkta effekterna av åtgärden fås först när mål och riktlinjer för grön infrastruktur i strategiska dokument får avtryck i praktiken, t ex i detaljplaner. Detta kan på lång sikt gynnas biologisk mångfald och ekosystemtjänster.</p>
<p>Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:</p>	<p>Huvudansvarig: Nyköpings kommun ansvarar i dialog med andra kommuner. Medverkande: Kommuner Kommunerna deltar genom att delta på olika aktiviteter som genomförs under åtgärds tiden, t ex workshops eller Plandagar. Länsstyrelsen bidrar med information och vägledning i arbetet. Dialog ska ske med LRF Södermanlands kommungrupper.</p>
<p>Finansiering</p>	<p>Arbetet finansieras inom respektive kommun och inom Länsstyrelsen. För kommunerna finns möjlighet att söka LONA-medel för att till exempel ta fram grön- eller blåstrukturplaner eller för att genomföra naturinventeringar.</p>
<p>Uppföljning och utvärdering</p>	<p>Åtgärden i stort, och även underliggande aktiviteter, följs upp av Nyköpings kommun varje år. Åtgärden är genomförd när åtgärds målen på kort sikt är genomförd.</p>
<p>Måluppfyllnad</p>	<p>Miljömål: God bebyggd miljö Levande skogar Ett rikt odlingslandskap Myllrande våtmarker Levande sjöar och vattendrag Hav i balans samt levande kust och skärgård Ett rikt växt- och djurliv</p> <p>Globala mål: 11, Hållbara städer och samhällen, 15, Ekosystem och biologisk mångfald</p>

Livskraftiga vatten

Övergödningen kan anses vara det enskilt största miljöproblemet inom vattenområdet i länet. För att förbättra livsmiljöerna i våra vattenområden behöver näringsläckaget minska. Mycket positivt åtgärdsarbete för att möta övergödningens problematik pågår redan men det är inte tillräckligt. Samverkan är viktig för att effektivisera insatser. Återskapande av våtmarker är en betydelsefull åtgärd som dessutom bidrar till kolinlagring, vattenbalans i landskapet och ökad biologisk mångfald. Vattenområden påverkas också negativt av vandringshinder som finns i våra vattendrag, vilka leder till fragmenterade livsmiljöer för arter som lever där. Ytterligare en vattenrelaterad utmaning är den ökande efterfrågan och påfrestningen på grundvattnet. De senaste årens torra somrar visar på att vi behöver hushålla mer med de vattenresurser som finns. Arbetsgruppen har tagit fram åtgärder som möter de utmaningar som omskrivs ovan.

Områdets koppling till miljömålen och de globala målen

Miljömål som i huvudsak inkluderas: Generationsmålet, Ingen övergödning, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av god kvalitet, Myllrande våtmarker och Hav i balans samt levande kust och skärgård.

Miljömålen Giftfri miljö, Begränsad klimatpåverkan, God bebyggd miljö och ett Rikt växt och djurliv påverkas också av åtgärderna.

Globala mål som berörs²¹: 3 Hälsa och välbefinnande, 6 Rent vatten och sanitet för alla, 12 Hållbar konsumtion och produktion, 14 Hav och marina resurser, samt 15 Ekosystem och biologisk mångfald.

²¹ [Mappning av Sveriges miljömål mot de globala hållbarhetsmålen](#)

Tabell över åtgärder Livskraftiga vatten

Åtgärd.	Åtgärdsrubrik	Huvudansvarig	Medverkande	Miljömål
LV 1	Minimeringsmästarna Vatten	Länsstyrelsen	Kommuner och Region Sörmland	<ul style="list-style-type: none"> • Generationsmålet • Grundvatten av god kvalitet
LV 2	Reningsinsatser dagvatten för redan hårdgjorda ytor nära vatten	Strängnäs kommun	Gnesta kommun, Katrineholm kommun, Nyköping kommun, Trosaåns- och Räckstaåns vattenvårdsförbund, övriga kommuner	<ul style="list-style-type: none"> • Levande sjöar och vattendrag • Giftfri miljö • Ingen övergödning • God bebyggd miljö • Hav i balans samt levande kust och skärgård
LV 3	Återskapa landskapets vattenbalans	Länsstyrelsen	Kommuner och andra aktörer som förvaltar mark	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsa klimatpåverkan • Levande sjöar och vattendrag • Myllrande våtmarker • Hav i balans samt levande kust och skärgård • Ett rikt växt- och djurliv
LV 4	Vattenkommunnätverk, för ökad samverkan kring vattenfrågor	Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund	Kommunerna i Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbunds avrinningsområde samt övriga kommuner	<ul style="list-style-type: none"> • Beroende på insatser • Levande sjöar och vattendrag • Begränsad klimatpåverkan • Ingen övergödning • Grundvatten av god kvalitet • Myllrande våtmarker • God bebyggd miljö • Hav i balans samt levande kust och skärgård • Ett rikt växt- och djurliv
LV 5	"Vattenlistan" kartlägga åtgärdsbehov för insatser i vatten	Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund	Kommuner	<ul style="list-style-type: none"> • Ett rikt växt- och djurliv • Levande sjöar och vattendrag • Ingen övergödning • Myllrande våtmarker • Hav i balans samt levande kust och skärgård
LV 6	Återvätning med fokus på skogslandskapet	Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund	LRF, länsstyrelsen, Skogsstyrelsen. Kommuner	<ul style="list-style-type: none"> • Begränsad klimatpåverkan • Levande sjöar och vattendrag • Ingen övergödning • Myllrande våtmarker • Hav i balans samt levande kust och skärgård • Levande skogar • Ett rikt växt och djurliv
LV 7	Fria vandringsvägar, med fokus på mindre vandringshinder	Länsstyrelsen och Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund	Kommuner, vattenvårdsförbund.	<ul style="list-style-type: none"> • Levande sjöar och vattendrag • Ett rikt växt- och djurliv • Hav i balans samt levande kust och skärgård • God bebyggd miljö
LV 8	Underhåll av diken, studiecirklar för att minska näringsläckage	LRF	Kommuner, länsstyrelsen.	<ul style="list-style-type: none"> • Igen övergödning • Levande sjöar och vattendrag • Hav i balans samt levande kust och skärgård • Ett rikt växt- och djurliv
LV 9	Klimatanpassning av städer, med fokus på vatten	Länsstyrelsen	Kommuner	<ul style="list-style-type: none"> • God bebyggd miljö • Levande sjöar och vattendrag • Hav i balans samt levande kust och skärgård. • Grundvatten av god kvalitet • Giftfri miljö

Åtgärder Livskraftiga vatten

Arbetsgrupp och fokusområde:	Livskraftiga Vatten
Rubrik/namn på åtgärden:	LV 1 Minimeringsmästarna Vatten
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Färskvattnet är en ändlig resurs och något vi behöver hushålla med. Flera år av svår torka i länet har belyst hushållningsbehovet. Syftet med åtgärden är att stärka invånarnas samt företagens medvetenhet och beteende för att hushålla mer med vårt dricksvatten.</p> <p>Målgrupp: invånare i länet och företag.</p>
Genomförande och metod	<p>Inom genomförandet ingår att starta upp ett forum med de medverkande aktörerna. I forumet tas informationsmaterial fram, vilket i mångt och mycket kan utgå från redan framtaget material.</p> <p>Förslag på metoder för att sprida kunskap/information:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Videos i sociala medier med tips riktat till invånare. Informationsutskick till skolor - Tips och tricks på kommuners informationskanaler, ex. reklamplakat - Utställning för invånare och skolor, t.ex. på Sörmlands museum eller Nynässlott - Riktad information mot företag/industrier - Detaljerat tillvägagångssätt tas fram i dialog i forumet och i samband med att projektet initieras (projektplan tas fram) <p>Start – så snart som möjligt inom åtgärdsperioden</p> <p>Slut – löpande inom åtgärdsperioden</p>
Åtgärds mål	<p>Kort sikt: Nå ut till så många som möjligt</p> <p>Medel: Ändrat beteende</p> <p>Lång sikt: Minskad vattenförbrukning, vilket kan bidra positivt till angränsade ekosystem vid vattentäkter och markstabilitet.</p> <p>Mer detaljerade mätetal tas fram i projektplan.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig/samordnare: Länsstyrelsen (förslag). Skapar forum/bokar in möten, bidra till att ordna informationsinsatser exempelvis utställning, ser över och söker finansiering tillsammans med medverkande.</p> <p>Medverkande: Nyköping, Katrineholm, Gnesta, Eskilstuna och Trosa kommun. Samt länets övriga kommuner och Region Sörmland. Söker redan framtaget material att låna, skapa nytt material, skapa utställning med mera.</p>

Finansiering	Främst i form av arbetstid hos deltagande aktörer, men finansiering för insatser kan också behövas. Finansieras antingen genom egenfinansiering eller om möjligt 3:e part, detta ses över under genomförandeperioden om vilka möjligheter som finns.
Uppföljning och utvärdering	Följa upp med hur information har nått ut till; skolor, följare i sociala medier, besökare på utställning. Mäta mängd vatten som säljs till fastighetsägare och jämföra med tidigare mängder. Fler mätmetoder tas fram i och med projektplan.
Måluppfyllnad	Miljömål: Generationsmålet Grundvatten av god kvalitet God bebyggd miljö Globala mål: 6, Rent vatten och sanitet 12, Hållbar konsumtion och produktion

Arbetsgrupp och fokusområde:	Livskraftiga vatten
Rubrik/namn på åtgärden:	LV 2 Reningsinsatser dagvatten för redan hårdgjorda ytor nära vatten
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Det finns ett behov av att rena dagvatten innan det når vattendrag. Vinsterna är en minskad föroreningsbelastning av våra vattendrag. I samband med förtätning av städer riskerar grönytor och infiltrationsytor att byggas bort. Med ökad och mer intensiva nederbördsmonster i kombination med allt fler hårdgjorda ytor i stadsmiljö ökar föroreningsbelastningen på vattendrag. Översvämmade hårdgjorda ytor som orsakas av oförmåga att hantera dagvatten behöver minimeras. Nederbörd behöver tas omhand på plats och renas före det når recipienten. Målgruppen är huvudmän för ledningsnätet, stadsplanerare, (tillsynshandläggare), miljöstrateger, fastighetsägare och väghållare. Förslag på avgränsning är att begränsa till ytor som kommunen har rådighet över.
Genomförande och metod	Dagvatten ska renas genom åtgärder vid källan och en metod behöver tas fram där med hjälp av checklista/rutiner/kriterier så det kan göras ett urval vilka platser som ger störst miljövinst. Ett forum i länet skapas för att diskutera dessa frågor. Inom forumet bevakas hur andra kommuner löst kritiska områden som är drabbade av mycket översvämningsproblematik vid dagvattenhantering. Det kommer också ses över om de finns någon teknik/lösning som kan vara tillämpligt på dessa platser. Därefter kommer en kostnad vägas gentemot miljönyttan.

	<p>Åtgärden kommer genomföras i en eller flera bebyggda tätorter i Strängnäs. Åtgärden ska också vara tillämpbar för andra kommuner och deras kritiska områden.</p> <p>Start – så snart som möjligt inom åtgärdsperioden</p> <p>Slut – löpande inom åtgärdsperioden</p>
Åtgärds mål	<p>Kort sikt: Forum skapas med medverkande aktörer. Ta fram en metodbeskrivning som baseras på en inventering av parkeringsytor, i Strängnäs och eventuellt andra deltagande kommuner, om de är vattennära samt genom skyfallskartering upptäcka områden i stadsmiljön vilka riskerar att utsättas för översvämning.</p> <p>Medellång sikt: Att få kunskap hur man ska kunna göra ett urval när insats för dagvattenrening ska prioriteras.</p> <p>Långsikt: Den långsiktiga effekten på miljön blir att dagvatten renas på plats och att våra vattendrag inte tar emot lika stor föreningsmängd.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Strängnäs kommun. Utveckla projektplan, söka ev. bidrag, samordna åtgärden ex. sammankalla till möten, ta fram underlag.</p> <p>Medverkande: Gnesta kommun, Katrineholm kommun, Nyköping kommun, Trosaåns vattenvårdsförbund samt Råckstaåns vattenvårdsförbund. Medverkande deltar antingen genom vara med och ha egna piloter, delta och stötta med sin kunskap eller ta del av kunskap.</p>
Finansiering	<p>Kommunala medel och personella resurser, under genomförandet kan det ses över om möjligt bidrag finns att söka exempel via bidrag från Lokala vattenvårdsprojekt (LOVA).</p> <p>Ett lämpligt examensarbete, för att ta fram förstudie/kunskapsunderlag.</p>
Uppföljning och utvärdering	<p>Åtgärden är genomförd när forum har skapat samt när metod tagits fram.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Levande sjöar och vattendrag Giftfri miljö Ingen övergödning God bebyggd miljö Hav i balans samt levande kust och skärgård</p> <p>Globala mål: 6, Rent vatten och sanitet, 3 Hälsa och välbefinnande, 11, Hållbara städer och samhällen, 14 Hav och marina resurser, 15, Ekosystem och biologisk mångfald</p>

Arbetsgrupp och fokusområde:	Livskraftiga vatten
-------------------------------------	----------------------------

Rubrik/namn på åtgärden:	LV 3 Återskapa landskapets vattenbalans
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Åtgärden syftar till att skapa en regional samordning av genomförande av fysiska vattenåtgärder. Den regionala samordningen ska underlätta för markägare (offentliga och privata) att genomföra åtgärder för återvätning, återställa eller nyskapa våtmarker. Det övergripande målet är att återställa landskapets vattenbalans och naturliga funktioner. Ett delmål är att öka kolinlagring i utdikade våtmarker. Det ska ske genom konkreta fysiska åtgärder, på rätt plats. Syftet med återvätning av dikade marker är att återställa förlorade funktioner i landskapet, som orsakats av till exempel dikning och uträtning av vattendrag. Vinsten med åtgärderna ligger till exempel i nytta för biologisk mångfald, vattenhållande förmåga i landskapet, minskad näringsutförsel till vattendrag och sjöar.</p>
Genomförande och metod	<p>Åtgärderna ska genomföras dels så att de bidrar till att öka inlagringen av kol i marken, dels bidrar till förbättrad vattenbalans i landskapet. Syftet med åtgärderna ska också vara att minska påverkan av övergödning av vattendrag och sjöar.</p> <p>Projektet bör indelas i antal faser.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 analys av strategiska marker och lokaler för fysiska åtgärder. 2 samordning av ägare till marker där åtgärder bedöms göra störst nytta. 3 finansiering och projektering av åtgärder. 4 genomförande 5 uppföljning och utvärdering av resultatet. <p>Skillnaden mellan LV 03 och LV 06 är att, LV 06 har särskilt fokus på skogslandskapets torvmarker och använder sig av inventering som gjorts inom LONA-projektet Vattentätt. LV 03 inriktar sig mer mot landskapet i stort och i LV 03 behöver en analys tas fram i startskedet av projektet.</p>
Åtgärds mål	<p>Åtgärds mål på kort sikt:</p> <p>Ta fram en analys över lämpliga marker för återvätning, platser för våtmarker och dammar. Sprida information till markägare där åtgärder kan vara lämpliga. Analys ska leda till fysiska åtgärder</p> <p>Mer detaljerade mätetal kan utvecklas i och med framtagande av projektplan.</p> <p>Den förväntade effekten är dels att avrinningen bromsas och att marker som har historiskt ackumulerat organiskt material återfår sin kolinlagrande förmåga</p> <p>Återvätning och våtmarker kommer också bidra till att skapa vattenanknutna biotoper viktiga för biologisk mångfald.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Förslag Länsstyrelsen. Samordnar hela processen från analys av strategiska platser, projektering och utförande av konkreta fysiska åtgärder.</p> <p>Medverkande: Eskilstuna, Nyköpings och andra intresserade kommuner, Nyköpingsårnas vattenvårdsförbund. Bidrar till att sammanställa analys och arbetar för att genomföra fysiska åtgärder.</p>

	Förankras: LRF Södermanland. Förmedlar kontakt med markägare
Finansiering	Lämpliga medel avses ansökas om för fysiska åtgärder. Deltagande aktörer kan behöva medverka i delfinansiering av sökta statliga medel.
Uppföljning och utvärdering	Uppföljningsmetod och när åtgärden anses genomförd tas fram i och med projektplan.
Måluppfyllnad	Miljömål: Begränsa klimatpåverkan Levande sjöar och vattendrag Myllrande våtmarker Hav i balans samt levande kust och skärgård Ett rikt växt- och djurliv Globala mål: 13 Bekämpa klimatförändringarna, 14 Hav och marina resurser 15, Ekosystem och biologisk mångfald
Arbetsgrupp och fokusområde:	Livskraftiga Vatten, fokusområde vatten
Rubrik/namn på åtgärden:	LV 4 Vattenkommunnätverk för ökad samverkan kring vattenfrågor
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund (NVVF) har sett ett ökat behov hos kommunerna kring samverkan och hjälp med vattenfrågor inte minst när det gäller framtagande av exempelvis vattenplaner. Åtgärden syftar därför till att skapa ett kommunalt nätverk för vattenfrågor vilket riktar sig till tjänstemän med vattenfrågor på sitt bord kopplat till översiktsplanering, tillsyn, VA eller markförvaltning samt kommunpolitiker med vattenintresse i NVVF:s avrinningsområde, samt övriga kommuner i Södermanlands län.
Genomförande och metod	Nätverket kommer att fokusera på samverkan, kunskapshöjande åtgärder, samt konkret stöttning i det strategiska vattenarbetet kopplat till vattendirektivet. Detta genom möten och workshops med tjänstemän två gånger per år, samt ett större möte där även politiker är inbjudna för att skapa mer kunskap och förankring av vattenåtgärder samt att visa på goda exempel som fört vattenfrågor vidare i andra kommuner. Projektet är tänkt att startas upp under 2022. Åtgärden förväntas löpa på så länge NVVF har resurser för att kunna sköta samverkan. NVVF kan komma att söka anslag för samverkan.
Åtgärds mål	Kort sikt: Skapa ett nätverk. Genomföra möten och workshop.

	<p>Medellång sikt: Öka den kommunala kunskapen om vattenfrågor samt att samverka kring vattenåtgärder och framtagande av vattenplaner hos kommunerna. Målet är att i samverkan sätta igång vattenåtgärder i de enskilda kommunerna men även mellankommunala projekt kring vattenåtgärder.</p>
<p>Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:</p>	<p>Huvudansvarig: Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund (NVVF). Samordnar åtgärden. Söker medel vid behov.</p> <p>Medverkande: Katrineholm, Strängnäs, Trosa, Gnesta och övriga kommuner. Genom att vara med i projektet förväntas man ha en nominerad tjänsteman med bäring på vattenfrågor som förväntas medverka på möten och ha löpande kontakt med samordnare på NVVF, samt en utsedd politiker som medverkar under ett större möte per år.</p>
<p>Finansiering</p>	<p>NVVF söker anslag vid behov.</p> <p>Arbets tid från respektive kommun.</p>
<p>Uppföljning och utvärdering</p>	<p>Uppföljning görs genom antal möten och deltagare.</p> <p>Genomförd när kortsiktiga mål och medellångt åtgärds mål nåtts.</p>
<p>Måluppfyllnad</p>	<p>Beroende på fysiska insatser som åtgärden leder till</p> <p>Miljömål: Levande sjöar och vattendrag Grundvatten av god kvalitet Ingen övergödning Hav i balans samt levande kust och skärgård Myllrande våtmarker God bebyggd miljö Ett rikt växt- och djurliv</p> <p>Globala mål: 6 Rent vatten och sanitet, 11 Hållbara samhällen och städer, 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald</p>

<p>Arbetsgrupp och fokusområde:</p>	<p>Livskraftiga vatten</p>
<p>Rubrik/namn på åtgärden:</p>	<p>LV 5 "Vattenlistan" kartlägga åtgärdsbehov för insatser i vatten</p>
<p>Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)</p>	<p>Det finns mycket möjligheter till att söka bidrag/medel för insatser kopplat till vatten, men det är svårt för till exempel mindre kommuner att hålla sig uppdaterade. Åtgärden syftar därför till att verka för att växla upp kommunala</p>

	medel för vattenåtgärder genom att förbereda kommunala projektportföljer – ”Vattenlistor”, för eventuella nationella och internationella utlysningar.
Genomförande och metod	<p>Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund (NVVF) håller i träffar för intresserade kommuner med projektidéer/åtgärdsbehov för att sedan hjälpa till i processen med att ta fram vattenlistor med prioriterade kommunala åtgärder. Kommunerna tar fram projektidéer som de kan kommunicera med varandra för att kunna samordna större projekt inom samma åtgärdsområde eller ge varandra tips om bra projekt. NVVF hjälper till med att upprätta projektlistor/portföljer</p> <p>NVVF kommer att verka för samverkan och tillsammans med länsstyrelsen gemensam skrivarstuga när lämplig utlysning dyker upp.</p>
Åtgärds mål	<p>Kort sikt:</p> <p>Skapa en mötesplats där skrivarstuga kan genomföras för att hjälpa kommuner att bereda vattenprojekt i den interna organisationen genom att förbereda projektportföljer samt hjälpa till med samverkan både internt och externt kring vattenprojekt från idé till ansökan.</p> <p>Vattenlistor har tagits fram för deltagande kommuner.</p> <p>Lång sikt.</p> <p>Vattenlistorna har lett till fysiska åtgärder som tex. kan förbättra livsmiljöer i vatten mm.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: NVVF. Samordna åtgärden. Söker medel vid behov</p> <p>Medverkande: Kommuner</p> <p>De kommuner som är med utser lämplig tjänsteperson/er att medverka i projektet med tid och kunskap. Då projektets framgång är beroende av intern förankring i kommunerna behöver kommunerna säkra upp en kommunikationsled så att rätt information hamnar på rätt plats och involverar rätt kommunalorganisation.</p>
Finansiering	Kommuner via tid och NVVF med samverkansresurs. NVVF söker anslag vid behov.
Uppföljning och utvärdering	<p>Uppföljning utefter antal upprättade vattenlistor. Framtagna projektportföljer följs upp.</p> <p>Lång sikt; Uppföljning görs genom projektrapportering via ev. anslag och tillståndsprövningar.</p> <p>Genomförd när deltagande aktörer tagit fram vattenlistor.</p>
Måluppfyllnad	<p>Beroende på insatser</p> <p>Miljömål: Levande sjöar och vattendrag Ingen övergödning Hav i balans samt levande kust och skärgård</p>

	<p>Myllrande våtmarker Ett rikt växt- och djurliv</p> <p>Globala mål: 6 Rent vatten och sanitet, 11 Hållbara samhällen och städer, 14 Hav och marina resurser 15 Ekosystem och biologisk mångfald,</p>
--	--

Arbetsgrupp och fokusområde:	Livskraftiga vatten
Rubrik/namn på åtgärden:	LV 6 Återvätning med fokus på skogslandskapet
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Åtgärden ska verka för att öka återvätningstakten i skogslandskapet framför allt i näringsrika torvmarker. Återvätning bidrar till minskade koldioxidutsläpp och ökad biologisk mångfald.</p> <p>Många skogsägare däribland kommunerna har stora möjligheter att återvåta mer mark. Många har även drabbats av granbarkborre och har marker som i stället för att återbeskogas skulle kunna återvåtas. Detta för att minska CO2 utsläppen, samt öka den biologiska mångfalden, minska brunifieringen etcetera.</p> <p>Målgruppen är skogsägare och skogsbolag i Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbunds avrinningsområde men även kommuner som har egna våtmarksprojekt.</p>
Genomförande och metod	<p>Använda inventering och förprospektering som sker i det lokala vattenvårdsprojektet (LONA) Vattentätt för att öka återvätningstakten i framför allt småvatten i skogslandskapet. Att gå från inventering och förprospektering till faktisk åtgärd, dvs anläggande av våtmark/återvätning av skog.</p> <p>Detta kan med fördel ske parallellt med projektet Vattentätt. Dvs en igångsättning 2022 med målet att starta ett gemensamt arbete med LRF Södermanland och Skogsstyrelsen.</p> <p>Skillnaden mellan LV 03 och LV 06 är att, LV 06 har särskilt fokus på skogslandskapets torvmarker och använder sig av inventering som gjorts inom LONA-projektet Vattentätt. LV 03 inriktar sig mer mot landskapet i stort och i LV 03 behöver en analys tas fram i startskedet av projektet.</p>
Åtgärds mål	<p>Kort sikt Skapa kontakter och sprida information till målgruppen.</p> <p>Lång sikt: Återvätning för att minska CO2 utsläppen, samt öka den biologiska mångfalden, minska brunifieringen etcetera.</p> <p>Målet är att få till så många våtmarker och återvätningensavtal som möjligt under 2022–2026.</p>

<p>Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:</p>	<p>Huvudansvarig: Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund (NVVF). Samordnar åtgärden, söker medel vid behov.</p> <p>Medverkande är LRF Södermanland, länsstyrelsen och Skogsstyrelsen. Medverkan innebär tid, kunskapsutbyte och engagemang från de olika parterna.</p> <p>Åtgärden bör förankras och göras känd i kommunerna som gärna får medverka aktivt genom egna våtmarksprojekt och nätverk.</p>
<p>Finansiering</p>	<p>Skogsstyrelsens återvätningsavtal och medfinansiering från markägare.</p>
<p>Uppföljning och utvärdering</p>	<p>Uppföljning görs genom projektrapportering via ev. anslag och tillståndsprövningar samt inrapporterade nya återvätningslokaler till Skogsstyrelsen och länsstyrelsen.</p> <p>Genomförd när åtgärdsprogramsperioden är slut.</p>
<p>Måluppfyllnad</p>	<p>Miljömål: Begränsad klimatpåverkan Levande sjöar och vattendrag Ingen övergödning Myllrande våtmarker Hav i balans samt levande kust och skärgård Levande skogar Ett rikt växt och djurliv</p> <p>Globala mål: 13 Begränsa klimatförändringarna, 14 Hav och marina resurser, 15 Ekosystem och biologisk mångfald,</p>

<p>Arbetsgrupp och fokusområde:</p>	<p>Livskraftiga vatten</p>
<p>Rubrik/namn på åtgärden:</p>	<p>LV 7 Fria vandringsvägar, med fokus på mindre vandringshinder</p>
<p>Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)</p>	<p>Fria vandringsvägar innebär att konnektiviteten hos vattenlevande organismer upprätthålls. Pågående arbete med Nationell plan för omprövning av vattenkraft (NAP) innebär att större vandringshinder kommer att åtgärdas. Effekten kommer dock att delvis utebli om inte övriga vandringshinder åtgärdas. Ex laxartade fiskar i Trosaån kommer att kunna vandra förbi de nedre åtgärdade dammarna men inte komma upp längre då ett antal mindre dammar som inte i nuläget omfattas av NAP finns kvar.</p> <p>Målgrupp; främst markägare och dammägare.</p>
<p>Genomförande och metod</p>	<p>Inventering av befintliga vandringshinder. Genomgång av dammregister, kartstudier och riktade inventeringar.</p> <p>Samverka med markägare, Sportfiskarna och Naturskyddsföreningen för att hitta lösningar för att ta bort vandringshinder i vattendragen.</p>

	<p>Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund kommer att samverka med Naturskyddsföreningen för att i första hand hitta vandringshinder som genom ett enklare juridiskt förfarande kan tas bort eller anpassas.</p> <p>Kulturmiljö och påverkan på fornlämningar bör också beaktas vid genomförande av åtgärden.</p>
Åtgärds mål	<p>Kort sikt: Ta fram en inventering, genom att använda samma kontaktnät som för NAP-inventeringen, för återstående vattensträckor i ett lämpligt område.</p> <p>Medellång sikt: Inventeringarna ger underlag för kravställning i samband med anmälan om vattenverksamhet. Underlag i arbeten med vattenavledningsföretag.</p> <p>Effekt mål: bidrar till att öka biologisk mångfald i strömmande vatten.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande	<p>Huvudansvarig: Länsstyrelsen (förslag) och NVVF är sammankallande för projektplaneringen.</p> <p>Medverkande: Kommuner, vattenvårdsförbund, Sportfiskarna. De stöttar i projektplaneringen och med resurser för att genomföra inventering.</p> <p>Förankring bör ske med vattenavledningsföretag och lokala dammägare, samt med Trafikverket som har en viktig roll vid utbyte av vägtrummor</p>
Finansiering	<p>Förslag är att en sommarjobbare inventera längs några vattendrag och gör en sammanställning med karta. Analysen av resultatet kan sedan göras av någon med mer kunskap inom området, en eller flera som medverkar i åtgärden.</p> <p>Andra förslag är: Länsprojekt inom lokala vattenvårdsprojekt (LOVA)</p> <p>Medfinansiering av Bra Miljöval, och ev. andra stödformer som LIFE med flera.</p>
Uppföljning och utvärdering	<p>Vatteninformationssystem Sverige (VISS) har kompletterats med betydligt fler dammar och vägtrummor som anger vandringshinder.</p> <p>Uppföljning av LOVA projekt.</p> <p>Åtgärden pågår under hela programperioden.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål: Levande sjöar och vattendrag Hav i balans samt levande kust och skärgård Ett rikt växt- och djurliv God bebyggd miljö</p> <p>Globala mål: 14 Ekosystem och biologisk mångfald</p>

Arbetsgrupp och fokusområde:	Livskraftiga vatten
Rubrik/namn på åtgärden:	LV 8 Underhåll av diken, studiecirkel för att minska näringsläckage

Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Övergödning är ett stort problem i länet, näringsläckage från diken är en bidragande faktor. Åtgärden syftar till att minska och förebygga översvämning och minska näringsläckage genom underhåll av diken.</p> <p>Målgrupp: Markägare /Fastighetsägare / Arrendatorer</p>
Genomförande och metod	<p>Studiecirklar ska genomföras med start så snart som möjligt.</p> <p>Åtgärden ska genomföras i avrinningsområden /dikningsföretag.</p> <p>Varje studiecirkel består av 5st sammankomster på sal och en ute i fält/diken</p>
Åtgärds mål	<p>Mål på kort sikt:</p> <p>Genomföra så många cirklar som möjligt. Utbilda studieledare.</p> <p>Ge kunskap om förvaltning av dikesföretag/underhåll /skyldigheter /rättigheter.</p> <p>Mer detaljerade mätetal tas fram vid uppstart av åtgärden.</p> <p>Mål på lång sikt: Minska näringsläckage som i sin tur bidrar till minskad övergödning i våra vatten, vilket leder till förbättrade livsmiljöer och ökar den biologiska mångfalden.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: LRF Sörmland, sammanhållande av utbildningen, söker medel, marknadsför etc.</p> <p>Medverkande: Länsstyrelsen, Strängnäs och Eskilstuna kommun, Nyköpingsåranas vattenvårdsförbund och övriga kommuner.</p> <p>Deltar i åtgärden för att höja sin kompetens. Hjälper till att anordna liknande cirklar/utbildning, som anpassas efter dem.</p> <p>Förankras med: Fastighetsägare och arrendatorer – kursdeltagare.</p>
Finansiering	<p>LRF Södermanlands medverkan bekostas internt, via egen tid.</p> <p>Möjlig finansiering: Statens jordbruksverk (SJV) skjuter till pengar i detta projekt, finns avsatta medel.</p>
Uppföljning och utvärdering	<p>Rapportering av genomförda cirklar</p> <p>Åtgärden är genomförd när studiecirklar genomförts, exakt antal som ska genomföras tas fram i och med projektplan.</p>
Måluppfyllnad	<p>Miljömål:</p> <p>Ingen övergödning Levande sjöar och vattendrag Hav i balans samt levande kust och skärgård Ett rikt växt- och djurliv</p> <p>Globala mål:</p> <p>6. Rent vatten och sanitet, 14. Hav och marina resurser, 15. Ekosystem och biologisk mångfald</p>

Arbetsgrupp och fokusområde:	Livskraftiga Vatten
Rubrik/namn på åtgärden:	LV 9 Klimatanpassning av städer, med fokus på vatten
Bakgrund och syfte (åtgärdsformulering)	<p>Det finns ett behov av att säkerställa att alla kommuner har samma kunskapsnivå gällande klimatet med koppling till städer och vad vi kan göra för att framtidssäkra våra städer, med fokus på vatten. Behovet med koppling till vattenfrågor har lyfts i arbetsgruppen, särskilt kopplat till översvänningsproblematik.</p> <p>Åtgärden syftar till att bidra till erfarenhetsutbyte för hur klimatanpassade åtgärder har fungerat i kommunerna och att lättare samarbeta där åtgärder behöver göras över kommungränser.</p> <p>Målgrupp: miljöstrateger, samhällsplanerare, politiker och andra berörda i offentliga organisationer.</p>
Genomförande och metod	<p>I åtgärden utförs en utbildning som erbjuds av SMHI. Utbildningen skräddarsys utefter vad deltagande aktörer efterfrågar. Efter utbildningen skapas ett forum (eller redan existerande forum används) för berörda handläggare i kommunerna för att samarbeta kring frågan.</p> <p>Utbildningen genomförs så snart som möjligt inom åtgärdsprogrammets genomförandeperiod, vid ett tillfälle då många kan delta. Forumet skapas därefter.</p> <p>Deltagande aktörer bestämmer hur många möten och under hur lång period som forumet ska finnas.</p>
Åtgärds mål	<p>Kort sikt: Genomföra utbildning. Skapa ett forum som bidrar till erfarenhetsutbyte, vilket skapar bättre arbetssätt i länet.</p> <p>Medellång sikt: Att höja kompetensen hos de som arbetar med att klimaanpassa våra städer, vilket leder till förändrat arbetssätt.</p> <p>På lång sikt kan det leda till nödvändiga åtgärder i länets kommuner, vilka beroende på åtgärd kan bidra till ökad biologisk mångfald, hållbar vattenförsörjning, minskade koldioxidutsläpp etc.</p>
Utförare och förankring Huvudansvarig: Medverkande: Ev. samordnande:	<p>Huvudansvarig: Länsstyrelsen. Boka utbildningstillfälle med SMHI, utefter vad deltagande aktörer efterfrågar. Sammankalla till utbildning och möten med forumet.</p> <p>Medverkande: länets kommuner. Medverka på utbildningen och forumet. Bidrar med kompetens.</p>
Finansiering	Arbetstid för utbildning och forum.

	Utbildning till självkostnadspris.
Uppföljning och utvärdering	<p>Länsstyrelsen kallar till ett möte med deltagarna för utvärdera och diskutera vad alla lärt sig och vilka åtgärder kommunerna kan börja jobba med samt vad som behöver göras på längre sikt.</p> <p>Åtgärden är sedan genomförd men arbete i klimatfrågan kommer fortsätta i kommunerna.</p>
Måluppfyllnad	<p>Beroende på insatser</p> <p>Miljömål: Giftfri miljö Grundvatten av god kvalitet Levande sjöar och vattendrag God bebyggd miljö Hav i Balans samt levande kust och skärgård</p> <p>Globala mål: 3, God hälsa, 6 Rent vatten och sanitet, 11. Hållbara städer och samhällen 14 Ekosystem och biologisk mångfald</p>

Bilaga 3.

Sändlista Åtgärdsprogram för Södermanlands miljö 2022–2026

Medlemmar i Södermanlands miljö- och klimatråd

BioDriv Öst
Energikontoret i Mälardalen
Flens kommun
Gnesta kommun
Katrineholms kommun
LRF Södermanland
Länsstyrelsen i Södermanlands län
Mälardalens universitet
Nyköpings kommun
Oxelösunds kommun
Region Sörmland
Skogsstyrelsen
Strängnäs kommun
Eskilstuna kommun
Trosa kommun
Agro Sörmland
Vingåkers kommun

Övriga organisationer som varit med i arbetet

Föreningen Sörmländska Jordägare (benämnt Jordägarförbundet i ÅFM)
Nyköpingsåarnas vattenvårdsförbund
Hjälmarens vattenvårdsförbund
Naturskyddsföreningen Sörmland
Södermanlands Fåravelsförening
Sörmland Vatten och Avfall AB
Öknaskolan
Häradskog
Mellanskog

Dialogparter: Holmen Skog, Sveaskog, Fastighetsverket

Organisationer vilka pekats ut som gynnsamma att ha med i åtgärdsarbetet

Trafikverket
Sörmlands turismutveckling AB (Stua)
Jordbruksverket
Svenska Jägareförbundet
Tovetorps forskningsstation
Räckstaåns vattenvårdsförbund
Svenska kraftnät
Vattenfall Eldistribution AB